

R.É.T.

Rajz - Építészet - Tánc avagy Építészet gyermekeknek

Szerző:

Bedécs-Hajas Veronika Ágnes

(B-Hajas Ágnes) építész

Témavezető: Balogh Balázs, DLA

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
Építészmérnöki Kar, Rajzi és Formaismereti Tanszék
DLA értekezés, Építőművészeti Doktori Iskola

2016.04.12.

1. Bevezetés

- Témaválasztás - Az alkotási módszer - Rajz-építészet-tánc, avagy Építészet gyermekeknek -
Kutatómunka másképp-

2. Aktualitás

-Oktatás - Mégis, milyenek a mai gyerekek? - A mai gyerekekről - Kreativitás és vizuális kultúra-

3. Jelen korunk hatásai

- **Rajz**
-Vizuális hatások - A telekommunikációs eszközök hatásai - A gyermekeket érő vizuális és pszichikai hatások- Kezelendő problémák -
- **Építészet**
-Behatárolt világ - Építészeti felelősség most - Tárgyaink, amelyek körülvesznek - A tárgyak jelentősége
- Gyermekjátékok - Kezelendő problémák -
- **Tánc**
-Mozgásminták - Mozgás-korlátok - A gyermekek és a tánc - Kezelendő problémák -

4. Gyökerek

- **Rajz és írás**
- Kezdetek - A csodálatos írás - Írás és harc - Az írásjegyek letáncolása - Témák -
- **Építészet és tárgyalkotás**
- Kezdetek - Az ember, mint minden dolgok mértéke - Építészeti felelősség - Témák -
- **Tánc és harc**
- Kezdetek - Harci tánc - Középpontos, frontális - Témák -

5. Jövő - Építő megoldások

-Építészet gyermekeknek - Tanítás másképp - Előzmények – A kulcsok -

6. Napház - alkotóműhelyek

-Első mese: TV-Maci műhely - Második mese: Az én házam - Harmadik mese: A Fehér bolygó lakói -
Negyedik mese: A Bábeli zűrzavar -

7. Tézisek

-Tézisek -

8. Irodalomjegyzék

-Irodalomjegyzék - Képjegyzék

9. Függelék: Alkotások - tapasztalatok

- **Rajz**
-Ezredváltás naplója - Nap-tár: Az új napló - Fehér képek -
- **Építészet és tárgyalkotás**
-Saját ház - MAAK Design - Wabi-sabi bútorok-
- **Tánc és harc**
- Előzmények - R.É.T.műhely - KAMU Kortárs Alkotó műhely –

10.Mellékletek

-Szakmai önéletrajz - Műjegyzék - Hivatkozási lista - Nyilatkozatok -

1. Bevezetés

❖ Témaválasztás

Az egyetemi tanulmányaim során megtapasztalhattam, hogy egy olyan alkotóművészet, mint az építészet oktatása mennyire el tud távolodni az anyagtól, a matériától. Az elméleti oktatások felé billent el az a mérleg, melyet a gyakorlatnak kellett volna ellensúlyozni és ezt a hiányt egy-egy kivitelezés meglátogatása, illetve a szakmai gyakorlatok nem töltötték be.

Ettől a hiánytól én különösen szenvedtem, hiszen gyerekkorom óta „kétkezi” alkotó vagyok, azaz az alkotás, formázás egyik alappillére számomra nem az elméleti tervezés, hanem a gyakorlati megmunkálás során kapott tapasztalatok szűrőjén át való gondolkodás folyamatát jelentette. Az egyetemen az összes fellelhető tárgyalgató és művészeti tárgyat felvettem és abszolváltam. Ilyenek voltak - többek között - Nemes Gábor *Szép rajz* című órája, ahol az anyagok és az alkalmazott technika terén a kötött rajzolás után egy szabadabb alkotási technikát sajátítottunk el; Zalakovács József *Művészeti grafika* órája; Sebestény Ferenc *Tér és mozgás* című tárgya, ahol ezen területek elméleti és kísérleti összefüggéseit vizsgáltuk és amely óra keretein belül később táncosként és alkotótársként is közreműködtem; illetve Radványi György *Részletképzés és kompozíció* című tárgya, amelynek során számomra meghatározó műhelylátogatásokat tettünk, és amelynek hatására a „zanzát” elkészíttem.

Ezen igényekből és hiányból született az, hogy az építészeti tanulmányok előtt és alatt folyamatosan képeztem magam a vizuális-, és a tárgyalgató művészetek terén is. Mivel a képzőművészetek vonzottak, de a mozgásigényem nem kötötték le, ezért a művészeti ágak közül szép lassan beszivárgott az életembe a táncművészet és a harcművészetek is. A testtel való dolgozás és figyelem, amikor maga a mozdulat az alkotás abban az egyetlen pillanatban, amikor létrejött és el is múlt - ezzel szemben az egyéb alkotóművészetek, amelyek tárgyiasítják a gondolatot, az érzeteket - egy érdekes, izgalmas egyensúlyt teremtett bennem. Mivel párhuzamosan képeztem magam e két nagy területen - egy idő után észre kellett vegyem, hogy számos alapigazság, módszer, alkotási folyamat, amelyet alkalmaznak az egyik területen, igaz és alkalmazható a másikon. Így, amint alkalmam adódott rá, építészeti tervezéseim során mindez beleivódott alkotásaimba.

Az egyetemi évek alatt tartottam kísérleti kurzusokat (R.É.T.), melyek során a rajz, építészet, tánc egymásra ható, építő kölcsönhatásának határait feszegettük. Ezt követően 2006 tavaszán a Trafó - Kortárs Művészetek Házában tartottam meg a KAMU (Kortárs Alkotó Műhely) elnevezésű workshop-sorozatot, melyben a rajz és tánc kettőse kibővült a virtuális tér fogalmával. Itt a táncos mozdulataival generálta a grafikát, illetve a körülötte megjelenő, vetített teret.

Így alakult, hogy munkáim nagyrészt a **rajz, az építészet és a mozgás** hármasságában születtek meg.

A 2008-ban általam életre hívott MAAK design csoport ugyanezt a felfogást vitte tovább: különböző iparművészek együttgondolkodásából egészen új és újító alkotások születhetnek, hiszen a funkciók ötvöződnek, a gondolat sűrűsödik és végül egy esszencia születik. Különböző ipar,- és képzőművészekkel folytatott közös alkotásaim során szembesültem azzal a ténnyel, hogy az egyes szakágak –az építészethez hasonlóan - ugyanannyira más szakágaktól elszigetelten, burokokban fejlődnek. Nincs egymás szakterületére rálátásuk, nem tudnak jelentősebb innovációt végrehajtani, hiszen az iskola, amely a biztos szaktudást adta nekik, ugyanannyira le is szabályozza őket. Néha e szaktudást titokként őrzik ahelyett, hogy egymás felé nyitva jelentős alkotásokat hozhatnának létre. A „friss szem”, amit egy „szakbarbár” képvisel, néha távlatokat tud nyitni. Ebben a kis csapatban is számtalanszor megesett az, hogy annak, aki a „szakavatott” nem jutnak eszébe a saját szakterületén belül olyan újító gondolatok, amik egy kívülállónak igen. Mindezt én nem csak egyes emberek korlátjának éltem meg, hanem inkább az iskolarendszer merevségének, ahol maga a követelményrendszer megadja azt a keretet a tanulónak, aminek megfelelni akar, és nem túllépni azt.

❖ **Az alkotási módszer**

Az alkotási módszerem is ennek hatására sajátosan alakult, hiszen egy-egy gondolatkört lehetőségem volt legalább 3 teljesen különböző módon bejárni, minden útról építő tapasztalatokkal gazdagodva újra elérni a gondolat gyökeréhez, melyet már megismerni véltem... Érdekes párhuzam például, hogy a kortárs táncalkotás során használt alkotási módszereket szinte egy az egyben át lehet ültetni egy-egy építészeti feladatkör gondolati bejárásához. Ezek a kapcsolódások és összefonódások mindig izgalommal töltöttek el, ezért tudatosan kezdtem gyűjteni azokat a feladatokat, játékokat, amelyeken keresztül egyik területről észrevétlen a másikra hajózhatunk. Ezek a kísérletek olyan tapasztalatokat adnak, melyekkel egy adott témához, és azon keresztül saját magunkhoz kerülünk közelebb és végső soron minden alkotásnak ez a legigazabb célja: ön-*magunkon* munkálkodni.

Az alkotási módszerem másik alappillére a megtapasztalás. Azaz a papíron, steril körülmények között bejárt gondolatkört ugyanannyira leszabályozott, mint maga az iskolarendszer. Szűk keretek között sosem születnek lényegi dolgok. Az alkotás során meg kell adni az esélyt a Véletlennek, ami, vagy aki az egyik legnagyobb tanító. A véletlen az a csoda, ami tőlünk független történik, mégis rajta keresztül ébredünk rá egy-egy fontos tanításra. A tárgyalkotások során, de akár a képi-, grafikai alkotásoknál is ezt a Véletlent hívtam alkotótársamul, s próbáltam olyan közeget megteremteni, hogy ezek a kis csodák megszülethessenek. Ehhez a típusú alkotáshoz pedig szükséges eldobni – legalább egy kis időre – az elemző, gond-kereső, *gondolkodó* elménket.

❖ **Rajz-építészet- tánc, avagy Építészet gyermekeknek**

A gyermekek számára nincsenek határok. Nincs építészet, nincs tánc, nincs rajz, hanem minden Egy - alkotás, vagy az ő nyelvükön: játék. Épp ezért ők a legnyitottabbak olyan alkotó folyamatokra, amelyek különböző művészeti ágak határain mozognak, hiszen ők nem választanak, és nem különülnek el – ezt tudom, ezt nem, ez érdekel, ez nem. A felnőttekkel való foglalkozás nagy részét mindig a személyes gátak leküzdése tette ki. Bennük nem volt meg az a könnyedség, hogy ezen területek között szabadon mozogjanak, hiszen azt érezték, hogy ki vannak billentve a komfortzónájukból, - míg valamiben otthonosan mozogtak, másban már kényelmetlenül érezték magukat... Ha mégis sikerült „önfeledniük”, akkor megnyíltak, befogadtak, és feltöltődve, tapasztalatokkal gazdagodva térhettek haza.

Számomra a gyermekek adják meg azt a közeget, ahol még nincsenek keretek, így nincsenek egymástól elválasztott szakterületek sem. Ők, ha alkotnak, egész lényükkel alkotnak, nézhetjük az akár táncnak, akár építészetnek is. Fontos, hogy bennük megvan még a rácsodálkozás képessége. A gyermeki kíváncsiság, amellyel a világot megközelítik, képes gátakat ledönteni. Ugyanígy fontos a kreativitás megőrzése, hiszen minden gyermek kreatív, és ezen kreativitása minden tettében megmutatkozik – amíg ki nem kopik belőle. A mai gyermekeket körülvevő világ számukra, jellemükre és képességeikre nézve rendkívül pusztító, amennyiben nem ismerjük fel és kezeljük időben ezeket a veszélyeket. A gyermekek építészeti nevelése nem egy újabb keretet kellene, hogy szabjon számukra, hanem egy olyan közeget kell megteremtse, amely ápolja a kreativitásukat, újító gondolataikat, ezáltal érdeklődő, környezetét jobban megismerő, aktívabb és alkotóbb és legfőképp: tudatosabb emberekké válhatnak.

Ennek a célnak elérése érdekében szükséges már a kezdetektől ápolni azokat a képességeket, melyekkel a gyermekek még rendelkeznek. Ahhoz pedig, hogy kiderüljön egy-egy gyermek tehetsége bármely területen, szükséges egy átfogóbb alkotási élmény megismerése, amelyen keresztül a gyermek kibontakozhat és felfedheti rejtett képességeit.

Ezért tűztem ki célomul azt, hogy saját tapasztalataimon keresztül úgy foglalkozok a gyermekekkel, hogy a képességeiket még jobban, még szabadabban meg tudják élni, és ezeket minél tovább birtokolhassák.

❖ **Kutatómunka – másképp**

Mindig nehezemre esett olyan ismeretanyagokat elsajátítani, amelyről nincs kézzelfogható tapasztalatom. Bennem mindig csakis az hagyott nyomot, amit magam megismertem, megfogtam, készítettem, megvalósítottam, átéltem. Ezért alakulhatott úgy, hogy az anyag alakításán keresztül szerettem és ismertem meg az építészetet és tárgyalást; a gyermekekkel, felnőttekkel, azaz az emberanyaggal való foglalkozáson keresztül a tanítás, önfeladás mikéntjét, és saját alkotásom megfigyelésén keresztül magát az alkotás-módszertanomat, gondolkodásmódomat.

Az általam megtalált, rátalált igazságok így saját tapasztalatból születnek és természetesen az eddigi tapasztalatok lenyomata. Így a kutatómunkám is egy szubjektív vélemény. Ez a mű egy önvallomás – jelenleg itt tartok. Egy útjelző egy olyan úton, ahol én magam sem tudom, hogy a kitűzött cél felé haladva jelenleg hol tartok.

A mű során vastagon szedtem azokat a szavakat, amelyek gondolatindítók, vagy a későbbiekben kulcsfontosságúak, bordóval azokat a részeket, amelyeket az adott témával kapcsolatban a gyermekekre vonatkoztatok. A problémák feltérképezéséhez próbáltam olyan képkockákat felvillantani, amelyek hasonló asszociációkat és kapcsolódási pontokat válthatnak ki azokból, akik ugyanezen elgondolkoznak. Ezen okból kifolyólag – és természetemből adódóan ez a doktori munka más, mint az eddigi általános, mivel az anyag, amin dolgozok – saját magam, és azok az emberek, akikkel együtt alkotunk.

Egy kutatómunka – befelé.

2. Aktualitás

Generációk születnek és halnak meg, miközben elsiklunk a felett a tény felett, hogy – véleményem szerint - az ember elsődleges célja és feladata lenne e világon: *Ön-magán* munkálkodni és létrehozni egy teljes embert.

A körülöttünk lévő művi világ ezt igyekszik elrejteni és egy olyan mesterséges mókuserékbe kényszeríti az embereket, amely, mint egy örvény, húzza lefelé őket – a megélhetés, az érdek, a haszon, a pénz, önsajnálat és önszeretet bűvköreibe.

Ha a teljes, hiteles ember felé kutakodok, el kell fordulnom a mai felnőtt világtól, el a fiataloktól, egészen a kezdeteknél kell keresni, a gyerekkorban, ahol még nem érik a gyermeket káros, befolyásoló tényezők.

Egy gyermek időtlen él. Teljes test-tudatosságban. Az alkotás a lételeme. Folyamatosan tanul figyel és képezi magát. Van benne utánzási vágy és emellett, vagy inkább ezen túl a saját tapasztalatainak, határainak megkeresése, túlhaladása. Van benne rácsodálkozás képessége – mert a világ tényleg gyönyörű.

A gyermekek szerint minden él, a növények, bolygók, tárgyak is, mintegy magától értetődő panteizmusban élnek, egységben a teremtővel és teremtményeivel. Ebben a teremtett világban természetesen ők is, mint **teremtők** foglalják el helyüket, amit magunk is megfigyelhetünk, ha egy gyermeket elmélyülten játszani, alkotni látunk.

A gyermekek szemében nincsenek különböző művészeti ágak, nincsenek egymástól hermetikusan elkülönített szakterületek – természetesen hágnak át a határokat, hiszen lényük határtalan. Ők egységben látnak, egységben élnek és egységben alkotnak. A művészetek, tudományok területén elkülönített halmazokat később az iskolák kényszerítik rájuk. Éppen ezért nekik nem jelent problémát, ha különböző művészeti ágakat és ismereteket együttesen – egymást támogatva alkalmaznak, vagy a „szak”területek között lavírozva tanulnak, illetve alkotnak.

De a gyerekek – a környezet és a nevelés hatására – rengeteget változtak, akárha csak egy generációra tekintünk is vissza.

❖ **Oktatás**

Természetesen az oktatás alapját és magját az otthon közege kellene, hogy megalapozza. A gyermek elsőként leutánoz mindent, amit a szülőktől, testvérektől mintaként lát, hiszen utánzáson keresztül tanul. Egy szerető, gyermekére figyelő, jellemét okosan alakító otthoni közeg lenne az alapja annak, hogy a „szükségszerűen” óvodába kényszerülő gyermekek már egy viszonylag kiforrott én-, és világgéppel kerüljenek be az új közegbe, ahol számára kedvezőtlen befolyások sem torzítják el jellemét. Ezzel szemben a mai gyermekekre jellemzően egy érzelmi és értelmi sodródás jellemző.

Az iskolai túlterhelés, a játékidő megszüntetése, a kötelező napközi, 6 éves gyerekek napi 8-10 órás padbanyomoritása keményebb igát rak rájuk, mint a szüleikre a 8 órás munkaidő. Akármilyen toleránsan is próbáljuk nézni az oktatási rendszer mai változásait, mégis csak az a kép rajzolódik ki előttünk, hogy már 6 évesen kis csinovnyikokat törnek be az iskolapadba, akik majd egyszer „**hasznos** tagjai lesznek társadalmunknak”.

A mai gyerekek másságát azonban nem lehet csak az oktatási rendszerek maradiságával sem magyarázni.

❖ **Mégis – milyenek a mai gyerekek?**

Akiknek gyermekük van, vagy akik gyermekekkel foglalkoznak, egyöntetűen arról számolnak be, hogy a mai gyerekek „*valahogy mások*”. Ha egyetlen szóval kell jellemezniük őket, nagyrészt a neurotikus jelzőt használják. Hogy a viszonyítás első sorban a viszonyító saját gyermekkorához történik – nem vitás.

A gyermekeket körülvevő világ olyan hatalmas mértékben változott az elmúlt 30-40 év alatt, hogy a gyermekeiket felnevelő szülők nem képesek saját hozott mintáikat átültetni gyermekeik nevelésébe, hiszen saját gyerekkoruk tapasztalatai és a jelen gyerekkor világa között egy mély szakadék feszül. (Gondoljunk csak bele, hogy 30 éve még hétfőnként a televízióban adás nélküli nap volt, 50 éve sugározták az első színes adást, a színes TV-készülékre pedig, akár az autóra - évekig várni kellett...)

A technológiai újítások, a felgyorsult élettempó, a szuperszonikus, önműködő gyerekjátékok arzenálja a szülők generációját is ugyanúgy ámulatba ejti, és ők is, mint gyermekeik, naiv rácsodálkozással sétálnak be a fogyasztói társadalom kelepcéibe. Hogy a technológia túl korai gyermekkézbe adása miféle veszélyeket rejt, arra később térek ki.

Ezen túl a szülő-gyermek kapcsolat egy egészen speciális irányba halad, amelynek beláthatatlan következményei vannak. A gyereket ahelyett, hogy kis emberként kezelnék, megadva neki az őt megillető tiszteletet, figyelmet és tanítást, közben rámutatva arra, hogy hol a helye a családban és a világban, ehelyett egyenjogú társként kezelik, hamis illúzióba ringatva ezzel a gyermeket. A gyermeki jellem teljes kifordulásának elősegítésére pedig a szülők mindent megtesznek, hogy e kiskirályokat és királylányokat tenyerükön hordozzák.

Hogy ez az út hova vezet? Hány boldog szülőt és gyermeket ismerünk, akik harmonikusan képesek együttélni? Elég csak körülnézni.

❖ A mai gyermekekről

Korunk gyermekei a technológiai fejlettségnek köszönhetően rá vannak kényszerítve, hogy bizonyos működések, mechanizmusokat evidenciának fogadjanak el. Nem kutatják az okokat, a működés mikéntjét. Felhasználóvá, kezelővé, kis üzemeltetővé lesznek, akik tökéletesen kezelik a gombokat. Gombnyomásra hoznak működésbe gyerekjátékokat, különböző telekommunikációs eszközöket, gépeket. Evidenciaként fogadják el, hogy bizonyos gombok megnyomására minnek kell történnie, **elvárás** alakul ki bennük az adott gép megfelelő működésére és evidencia számukra az is, hogy az ő szerepük, tevékenységük mindössze annyi, hogy megnyomják azt a bizonyos gombot.

A rohanó világ az ő életükre is hat. Figyelmetlenebbek, kapkodóbbak, hanyagabbak lettek a korábbi generációkhoz képest. Habzsolják a képeket, információkat, de csak egy pillanatig köti le őket, folyamatos **sürgetettség** élnek meg, a „még-még” **elégedetlensége** hajtja őket belülről. Mivel mindig az éppen zajló esemény, vagy a nagyobb, érdekesebb inger köti le figyelmüket, semmilyen információban, annak tartalmában nem mélyednek el, nem értelmezik azt, hiszen már figyelmük rég továbblépett. Ezért az a rengeteg információ, amelyet az internetes világ javára írunk végül csak egy kaotikus halmaz a fejükben: mindenről tudni vélnek dolgokat, mindenről hallottak már valamit, ezért abban az illúzióban vannak, hogy valóban tudnak. Egy **hamis tudatosodási**, vagy nevezhetjük „művi tudatosodási” folyamat zajlik manapság a szülők körében is – mindenki tudni vél minden olyan dolgot is – amiről valós tapasztalata nincsen. Közben a dolgokat se nem térképezték fel kellő mértékben, se nincs személyes tapasztalatuk róla. Számos esetben kerülnek így konfliktusba a gyerekek felnőttekkel, vagy náluk tapasztaltabbakkal, hiszen képtelenek elfogadni azt, hogy a tudásuk az adott dologról nem valós, vagy nem teljes. Számos esetben ez kifejezetten veszélyes, hiszen vész helyzetben képtelenek az azonnali, akár életmentő „szófogadásra”, az adott dologgal, helyzettel kapcsolatban ugyanis nekik is van egy bizonyos meglátásuk, és emellett ágálnának. Képtelenek az igazságnak különböző olvasatait egyidejűleg elfogadni, egyazon dolgot különböző szemszögekből megvizsgálni. Figyelmük nem mérhető, általában képtelenek az elmélyült munkára, vagy koncentrálásra. Az összpontosítás fogalmát és megélését nem ismerik. Ellenben egy új fogalommal gazdagodott az ő kis szótáruk, a „szupermost” fogalmával, amely a dolgok **azonnali** elérését, megszerzését jelenti, köszönhető a virtuális hálón át megélt sebességnek. Hozzászoktak, hogy a dolgokért nem kell küzdeni, általában egy gombnyomásra, **KÉSzen** kapják azokat, és lehetőleg szupermost... Várakozni nem tudnak, sőt, a jóra való várakozás izgalmát nem ismerik (pl. Karácsonyeste, születésnap torta) Az ilyen esetek általában hisztivel, dührohammal végződnek. Folyamatos ingerhez szoktak, sok gyereknek a folyamatos stimuláció alapállapot. Fények, hangok, mozgás, rezgés (már újszülött kortól az elektromos babarázó) folyamatos hatására hozzászoktak, hogy tévére kelnek és tablettel a fejük alatt alszanak el. Van,

akinek a fülében folyamatosan valamelyik kereskedelmi rádiócsatorna zümmög, sok családnál szimultán több tévé és rádió megy egész nap, közben persze a kézi kütyük is működésben vannak. A zűrzavarban természetesen nem hallják saját gondolataikat, sőt nem is tudják, hogy cél az, hogy eredeti gondolataik legyenek, nem ismerik meg saját működésüket, testüket, lelküket, természetüket. Gépre kötve élnek, közben az élet halad el mellettük – észrevétlen.

❖ **Kreativitás és vizuális kultúra**

A gyermekkorban - egyéntől függően- behatárolható az a korszak, amikor a gyermeki kreativitás megszületik, illetve amikor kiteljesedik. E képesség felismerése és ápolása híján, azaz használaton kívüli állapotban szépen lassan elsorvad, majd kiveszik az emberből. Bár minden embernek természetes adottsága a kreativitása, ha nem tud kibontakozni, akkor évek után már csak komoly nehézségek és áldozatok árán lehet újra életre hívni.

A vizuális kultúra és a környezet kultúra nevelése már a kezdeteknél el kell kezdődjön ahhoz, hogy a gyermekek később felnőve jobban megértsék, elfogadják, vagy szeressék az épített és tárgyi környezetüket. Ez a kezdeti „hiányos” nevelés az egyik oka annak is, hogy a mai építész-társadalom vizuális analfabétának nevezi az átlagembert, aki értetlenkedő tekintettel áll egy-egy újító építmény előtt.

Az öntudatoság fejlesztését szintén gyermekkorban célszerű elkezdni, amikor a gyermek még kíváncsi és fogékony az őt körülvevő világ működésére, az ok-okozati viszonyokra.

Azonban mind a gyermeki kreativitást, mind a tudatoság kifejlődését, mind a vizuális ízlést és kultúrát olyan erős hatások alakítják, amelyek teljesen beleivódnak a gyermekek életébe, jelentősen befolyásolva és károsítva ezzel ezirányú szemléletüket.

Nem vagyok biztos benne, hogy a mai fogyasztói társadalomnak valóban szüksége lenne kreatív, alkotó, teremtő emberekre, akiknek építő gondolataik és tetteik vannak, hiszen az oktatási tendenciák, (akár a kompetencia alapú nevelés), a hierarchikusan felépített munkaszervezetek, a részképzések, szakirányok behatárolásai, a munkafolyamatok felaprózódása, az egész rálátásának hiánya stb. éppen ennek az ellenkezőjét sugallják.

Ezzel szemben fontosnak tartom, hogy a gyermekek velük született alkotó képességeiket lehetőségeikhez mérten maximálisan megélik és megismerjék, mert biztos vagyok abban, hogy úgy, mint a gyermeki jellemformálás első 6 éve a legmeghatározóbb, az alkotás, teremtő gondolkodásmód, a kreatív kibontakozás élménye egy életre elkíséri és pozitívan alakítja majd a gyermeket és életútját.

3. Jelen korunk hatásai

Ebben a fejezetben a mai gyermekeket érő hatásokat gyűjtöttem össze a **rajz**, az **építészet** és a **tánc** fő témaköreit vizsgálva. Ezeknek a hatások természetesen a családtól, a neveltetéstől, az anyagi helyzettől, földrajzi lokációtól egyaránt függhetnek illetve eltérő módon befolyásolják a gyermekeket, azonban valószínű, hogy valamilyen mértékben minden gyermekre hatnak. A későbbiekben ezekre a hatásokra is próbálok olyan módszerekkel reflektálni, amellyel ellensúlyozhatók, illetve kiküszöbölhető az esetleges negatív hatások.

Rajz

❖ Vizuális hatások

A ma emberét, - köztük a gyermekeket is - körülvevő képi hatások túlnyomó részét a televízióban, a telekommunikációs eszközökön és a médiában látottak teszik ki. A mennyiségi dömping, amely folyamatosan csak kommunikál - válaszlehetőséget nem adva - egy optikai kényszernek, optikai tukmálásnak hat. Ezen hatásokat nincs lehetőségünk kikerülni. Csak ezen vizuális hatások mögött kullog a nyomtatott képi anyag, amely, gyermekek esetében gyermek képeskönyv, mesekönyv. Csakhogy a fokozott vizuális ingerözön után a legfogékonyabb gyermek is unalmasnak, üresnek érzi a könyveket. Le kell tudniuk **csendesedni** ahhoz, hogy a stagnáló képek között a saját fantáziájuk hangját meghallhassák, és maguk járják be képzeletükben a mesét.

❖ A telekommunikációs eszközök hatásai

Az utóbbi évek orvosi tanulmányai az agykutatás terén rávilágítanak arra, hogy a gyermekek korai életéveiben alakulnak ki azoknak az idegpályáknak az alapstruktúrái, amelyek a későbbiekben gondolkodásmódját, érzelmi és értelmi szintjét, öntudatát, a világhoz és az emberekhez való viszonyulását határozzák meg. A gyermekek 6 éves korukra rendelkeznek a legtöbb szinapszissal. Az idegsejtek közötti kapcsolat a gyermeket érő tapasztalatok útján alakul ki, amelyeket látás, hallás, mozgás, tapintás, szaglás, ízlelés útján szerez.

Kutatócsoportok világszerte vizsgálják már a modern kor technikai vívmányainak korai gyermekképzbe adásának negatív hatásait. Kutatásaik - a teljesség igénye nélkül - a következő problémákat tárták fel:

- Figyelemzavar, figyelemtartás-zavar, hosszútávú memória fejetlensége
- Hibás információfeldolgozás
- A végső logikai teljesítmény leromlása
- A kommunikáció és nyelvi fejlődés visszamaradása
- Idegrendszeri változások
- Ingerlékenység, szorongás
- Viselkedési és magatartási problémák
- „Hiszti-faktor”-nak nevezett jelenség
- Elhízás, fizikai problémák
- Mozgáskoordinációs zavarok

- A tanuláshoz szükséges finommotorika-, egyensúly- és nagymozgásfejlődés elmaradása
- A kreatív alkotás romlása
- Erőszak és agresszió táplálása
- Függőség kialakulása
- Elégedetlenség és elvágyódás kialakulása

❖ **A gyermekeket érő vizuális és pszichikai hatások**

- **Mesék, mesefilmek**

Sajnos egyre kevesebb szülő olvas mesét a gyermekének, mivel a televízió átvette a mesék közvetítő szerepét. Azonban az olvasott mese és a vetített mese hatása élesen eltér egymástól.

Az **olvasott mesében** a gyermek annyit ért meg a hallottakból, amennyit érettsége megenged neki. A meseolvasás egy erős kapcsolatot alakít ki a szülő és gyermeke között. A szülő hangja nyugtatólag hat a gyermekre. A gyermek szövegértése fejlődik, szóincse - főleg régiesebb nyelven íródott mesékben, népmesékben - gazdagodik, emellett a hallottak képi vizionálása a fantáziáját tornáztatja. Az olvasott meseanyagban - a gyermeki fantázia működése révén - jobban stimulálja az agytevékenységet, a gyermeknek sokkal több érzékszerve vesz részt megértésében, ezáltal sokkal több idegsejtkapcsolat alakul ki, amely a későbbiekben a gyermek gondolkodását is befolyásolja. A hallott szöveg lassabb sebessége révén a saját tapasztalatait össze képes kapcsolni a hallottakkal. Fontos még, hogy ha a gyermek valamit nem ért, megkérdezheti a szülőt, aki magyarázatot adhat a történetre, vagy ismeretlen szavakra.

A **vetített meseanyag** ezzel szemben képekben kommunikál, ezáltal félreérthetetlen. A képeken keresztül olyan történetet is megél, lát a gyermek, amelyet nem biztos, hogy ért. A gyermeknek nincs lehetősége esetleges kérdéseit feltenni. A fokozott izgalmi szinten tartás, az akciódús jelenetek, a szórakoztatás és a közérthető nyelvezet a gyermeket odaszegezi a képernyő elé. Fantáziája KÉSZ-en kapja a képeket, az olvasott szöveggel ellentétben a végtelen képzeletbeli variációból egyetlen eggyel –a mutatott képi anyaggal - azonosítja a történetet. Alapszavakban a filmeket néző gyermek szóincsefejlődése ugrásszerűen megnőhet ugyan, azonban egy idő után megreked egy szinten, hiszen a filmekben felhasznált szóincse közérthető kell legyen - nem operálhat ritkábban használt, különlegesebb szavakkal.

A gyerekmesék egy részét a tanító, jellemfejlődést bemutató, ismeretanyag átadó mesék teszik ki, azonban emellett mára már megjelentek a fogyasztói társadalom szemszögéből íródott mesék, amelyeknek sem eszmeisége, sem bölcs vezérfonala nincsen. Elsődleges célja a szórakoztatás lett, aminek szükséges velejárója az akciódús, fokozott izgalmakkal járó epizódok megalkotása.

A mesék üzenetében megjelenik a fogyasztásra ösztökélés, az „*az vagy, amid van*” elve. Megjelenik az **irigység**, **versengés**, ármánykodás, illetve a **sztıárság** dicsőítése, megjelenik az **erkölcsi bomlasztás**, laza társkapcsolatok propagálása, illetve, hogy akkor van értelme az ember napjának, életének, ha **hasznos** tagja a társadalomnak: az én fejlődését alárendelve a vállalatnak tett életfogytiglani szolgálatnak.

Ezzel szemben egy pillanatra idézzük fel a Magyar Népmesék életbölcsességeit, amely kitartásra, tettekre és azok következményeire, józanészre és jószívűségre nevel a „*jó tett helyébe jót várj*” mitikus üzenete alatt, ezúton érve el a legmagasztosabb célt: a teljes és boldog életet. Egy életet, amelynek mi vagyunk pozitív hősei.

- **Filmek**

Az a mennyiségi dömping ami a gyermekfilmgyártás és a gyermekkönyv-gyártás terén előzönlötte a világot, természetesen magával hozott egy igen **silány** minőséget is. A számítógépes grafikák és animációk mára már szinte teljesen kiszorították a kézzel rajzolt, vagy bábbal animált meséket, mivel ezek - technológiájukból adódóan - nagyon aprólékos, lassú munkát követelnek.

A számítógépes animációk ezzel szemben tökéletesen változók maradnak, egy részük a valósághű vizuális hatás irányába fejlődik, másik fele pedig kihasználva a gyors technikát, általánosít, **sematizál**.

A valósághű mesékben egy olyan egyveleggel találkozik a gyermek, amelyben nem tud ésszerű különbségeket tenni a látott és a valós világ között. Az általa ismert valós világ elemeit felismeri, ezért a látott mesét tudatában a valóságba helyezi. A mesékben látott, ez idáig nem ismert elemeket pedig beilleszti saját világképébe, – mintegy megtanulva azt.

A sematizáló mesék ezzel szemben egy nagyon **absztrahált** valóságok mutatnak, minden szereplő tárgy és lény a lehető legegyszerűbben kerül ábrázolásra. A tárgyak, ugyanúgy, mint a golyófejű szereplők, éppen annyira sematizáltak, hogy még ne menjen a felismerhetőség rovására. A képi anyagban nem szerepelnek árnyékok, tónusok, a valóság más látható elemei és hatásai - a film csakis az akcióra fókuszál. Ezzel pedig a gyermek, akinek természetes igénye és ösztöne lenne a valóság ábrázolásának tökéletesítésére, az ilyen képi anyag láttán rajzait könnyedén ehhez igazítja, visszalépve a fejlődés lépcsőfokán.

- **Gyermekkönyvek**

A grafikailag **sematizáló** könyvek, az elemek **absztrahálása** és a gépi munka gyorsasága révén pont azt a szerepet képesek csak betölteni, amire hivatottak: a képi **kommunikációt**. Emiatt olyan vaskosak ezek a könyvek, hiszen minden oldal egy-egy mondatot hivatott ábrázolni, így a gyermek akkor is végig tudja „olvasni” a könyvet, ha a betűket nem ismeri. A történetet KÉSZen, a megértést, azaz a **gyors sikert** tálcán kínálja, semmi szerepet nem hagyva a fantáziának.

A silány rajzoknak kétszeresen romboló hatásuk van, egyrészt nem tanítanak meg ábrázolni, - utánzással adva másolási, ábrázolás-technikai problémamegoldó-kulcsot a gyermek kezébe -, másrészt kiöli a gyermekből azt az igényt, hogy ábrázolását fejlessze, hiszen az absztrahált és sematizált elemek ugyanúgy kommunikálhatják a gyermek gondolatait, vágyait.

A legdestruktívabb hatást, - véleményem szerint - a másol-beilleszt (copy-paste) típusú ábrázolási mód váltja ki. A mesekönyvek többsége a számítógépes technika révén, olyan grafikai csalásokkal van teletűzdelve, amelyben az elemek sokszorosításával, tükrözésével, kicsinyítésével, nagyításával egy pillanat alatt kész és kidolgozottnak tűnő grafika hozható létre. Ebben az esetben a művészi igényesség álcája mögé bújva egy olyan silányosítást láthatunk, amely leginkább a képi térérzékelést csalja meg. A képi elemek sokszor hányaveti elszórása nem egy tudatos képtervezési folyamat, egy alkotó gondolat, hanem egy gyorsított sokszorosítás eredménye. Az arányok hamis megjelenítése pedig tovább ront a gyermek vizuális készségein.

*Sok gyermek ma azért nem szeret színezzni, vagy rajzolni, mert állítása szerint „nem tud”. Sok szülő arra panaszkodik, hogy gyermeke túl magasra teszi magának a lécet, ezért hamar elkedvetlenedik, amikor nem sikerül a képet úgy megfogalmaznia, ahogyan elképzelte. A **kudarc**élmény pedig sok gyereket akár örökre távol tart az alkotástól. Ha jobban belegondolunk, akkor a titok nyitja a gyermekeket érő vizuális ingerekben van: a számítógépes egyenletes vonalvastagságú kontúrok, a homogén színtöltések olyan **gépi tökéletességet** sugároznak, amelyhez hasonlót a gyerekek nem képesek létrehozni, ezért hamar kedvüket szegi az alkotás. Nem sok olyan kézi rajz, vagy színes ceruzával színezett képeskönyv van a boltok polcain, amin a gyermek, - aki kezdetekben szinte csak ezt a rajzeszközt kapja alkotásul-, szocializálódhatna. A szülők és óvónők pedig nem mutatják meg – a színezőkön és másolásokon kívül – hogy milyen „varázslatos” alkotási technikák léteznek, amely segítségével a gyermek könnyedén átlépi tartózkodásának gátjait. Ezzel szemben már az óvodapedagógusok is irtják a **hibákat**, rászólnak a gyerekekre, ha „kiment a vonalból”. Darabos kézmozdulatainak még parancsolni nem tudó gyermek gyakran előbb él meg szégyenérzetet „hibái” miatt, minthogy az alkotás örömét felfedezhetné.*

❖ Kezelendő problémák

Ebben a fejezetben felsoroltak közül a következőkkel foglalkozunk a későbbiekben bemutatott építész alkotóműhelyekben (*Építő megoldások / Kulcsok*):

- Ingerözön – lecsendesedés.
- Átmeneti kontra elmélyült állapot.
- Valóság kontra TV. Csaljunk mi is!
- Olvasott mese, illusztráljunk mesekönyvet.
- Az elégedetlenség, a kudarcélmény kezelése.
- Gyors sikerek, KÉSZ –en kézhez kapott dolgok, az elvárás fogalmai.
- Mozgás – mozdulatlanság.
- Személyes közösség.
- Ok-okozati összefüggések, tudatosság fejlesztése.
- Kommunikáció fejlesztése. Kommunikatív csatornák feltérképezése.
- Természetismeret, teremtett világgal való kapcsolat.
- Felelősség kérdése.

Építészet

❖ Behatárolt világ

„Korunk társadalmi fejlődésének fő tendenciája azzal fenyegetett, hogy a művészek létének éppen a leglényegesebb momentumát, teremtő érzékenységüket sorvasztja el. (...) a technikai fegyelem, a munka automatizálása az embereket megfosztja alkotóképességüktől, mivel a munkafolyamatoknak állandóan csak egy részét látják, az egészet sohasem.(...) nem is a munka az, ami megosztásra kerül, hanem az ember, aki valóságos emberszeletekre darabolódik, apró szilánkokra és morzsákra törik.”

Kepes György (1979) *A Világ új képe a művészetben és a tudományban*, Budapest, Corvina Kiadó, 312. o

❖ Építészeti felelősség most

Az emberségesebb és természetközelibb életszemlélethez régen még hozzáadódott az adott kor emberének a természettel való sokkal szorosabb kapcsolata, természeti ismereteinek gazdagsága, amely főleg a vidéki létre volt jellemző. Az idő előrehaladtával, a városiasodó létformával az ember egyre inkább elhatárolódik a természettől, nem ismeri fel annak jegyeit, és egyre kiszolgáltatottabbá válik a józan paraszti ész, és természetismeret mellőző és kiszorító különböző technikai vívmányoknak.

Az ember itt is – épp úgy, mint minden más szakterületeken – kiadta a kezéből a tapasztalati tudását, akár a ház megépítésének technológiáját, akár a **saját igényeinek**, szükségleteinek feltérképezését is vesszük alapul.

A ma emberének - amennyiben abban a szerencsés helyzetben van, hogy új lakást építtethet - két lehetősége van. Vagy építéssel megtervezteteti a házát, vagy választ abból a kínálatból, amit általános igények és méretezések szerint, nem valós emberi,- hanem befektetők igényei alapján terveztek meg.

- Az első esetben általánosnak mondható probléma az, hogy az építészek számtalanszor szembekerülnek azzal, hogy a megrendelőnek *„fogalma sincs, vagy csak ködös elképzelései”* arról, hogy mit és hogyan szeretne. Jobb esetben rábízta a döntést a felelősségteljes építészre és általában már kiforrott terveknél *„jönnek elő”* a megrendelők olyan új igényekkel, amik eddig fel sem merültek. Hogy miből ered ez a megkésett reakció? Az **önismeret**, a saját igények, a saját és a családi életmód ismeretének hiányából. A lakás nem más, mint életmódjának, tevékenységeinek térbeli kivetülése – és mindez akkor lesz igazán lakályos lakója számára, ha saját sémáit, **összefüggéseit** ismeri.
- A második esetben még nagyobb az esélye annak, hogy a lakó nem érzi majd jól magát „új köntösében”. Jó példa erre a gombamód szaporodó lakóparkok bűvköre. A szemnek kellemesen berendezett

helyiségek azzal a hamis illúzióval nyugtatják meg az alaprajzok közül válogatót, hogy mindennek meg van a helye – minden jól van úgy, ahogyan tervezve, rajzolva van. A feltüntetett berendezési tárgyak bizonyítják, hogy a lakás: lakásra alkalmas. Azonban azt a leendő vevő nem tudja, hogy mindez többnyire csak illúzió, hiszen a tervezőprogramokban rendelkezésre áll az „átkótázás” lehetősége, amellyel kozmetikázhatunk a nemkívánatos számokon, elemeken, illetve zsugoríthatjuk az ülőgarnitúrát annyira, hogy tetszetősnek látszódjon. Később, használat közben kiderül, hogy nem kínál lehetőséget a ház, nem alakítható. A lakó kreativitásának, környezetalakításának ezer szabály szab gátat: vagy oda teszi a franciaágyat ahová az építész rajzolta – vagy sehova. A lakóknak még a lakberendezési tárgyainak berendezése fölött sincsen szabad választási lehetősége.

Az épületek, az építészet jellemformáló hatása tény. Beteggé tehet. Meggyógyíthat. Újabb vizsgálat tárgya lehet, hogy egy elhibázott alaprajzban élni egy életem át, milyen testi, lelki megnyomorításokkal, betegségekkel függhet össze? Típusalaprajzok – típusbetegségek?

Egy jó közeg, egy átgondolt alaprajz, amely egy harmonikus mozgásmintát tesz lehetővé, lelkileg, szellemileg fejlesztheti a benne élőket, hiszen tudjuk, érezzük és tapasztaljuk ennek ellenkezőjét is: egy rossz környezet, egy izzadságszagú alaprajz, egy használhatatlan lakásstruktúra, egy élvezhetetlen élettér rányomja a bélyegét a mindennapjainkra, kedélyünkre és életünkre.

Az építészek kis istenek. Más emberek életét képesek manipulálni. Hatalmas felelősség. Erkölcsi, szellemi, embertársi, testi, lelki felelősség.

❖ **Tárgyaink, amelyek körülvesznek**

Úgy, mint a hajléképítés, az emberek használati tárgyai is kezdetben saját készítésűek voltak. Ki-ki mesterévé vált később egy-egy szakterületnek, *mesterségnek*, és lassan az ember rábízta a tárgykészítés dolgát nála ügyesebbre, szakavatottabbra. De a saját mű értékelése, a büszkeség, amit alkotója érez, még egy generációval előttünk is érezhető volt a népi kultúrában. Az ügyeskezdő embert dicsérték, és mindenki törekedett arra, hogy bizonyos alap használati tárgyakat, szőtteket, székeket, faragványokat otthon maga készítsen el.

Mára hobbi szintre süllyedt az alkotás. Természetesen a **gyors** és látványos **sikereket** elérő technikák élnek csak tovább.

Így pár emléktárgyat kivéve, melyet őseinktől örököltünk, minden használati tárgy, ami bennünket körbevesz, kizárólag ipari termék. Az ipari gyors feldolgozás és a költséghatékonyság pedig kiszorította a nemes anyagokat a piacról, ezért nincs az átlagember lakásában fa, csak furnér, nincs porcelán, csak műgyanta, nincs bőr, helyette

műbőr, se csont, se agyag. Szinte láthatatlanul az anyagok is kicserélődtek a kezeink között, és a pohártól az asztalig, a padlótól a ruháig, minden érintés és tapintás szintetikus, művi és műanyag. A színes és harsány műanyag öntvények, textilek erőltetett vidámsággal próbálják feledtetni a valódi anyagok iránt érzett nosztalgiánk. Egy gondolatoktól mentes üzemben való gyártásori termék vajon milyen gondolatot közöl velünk? Ha eltörik a bögre, legalább pótolhatjuk. Ez a legnagyobb hazugsága a virtuális és a műanyag világnak – elhiteti velünk, hogy minden pótolható, ebből kifolyólag értéktelen.

De egy ránk örökül hagyott használati tárgy, minden esetlenségével együtt egy olyan bájít kölcsönöz neki, amely pótolhatatlanná teszi számunkra. Minden porcikáját tudjuk, hogy valódi kezek formáltak, teremtő gondolat alakított - egy kapocs őseink és miközöttünk.

Kevés tárgy van körülöttünk, amihez ragaszkodunk, ami egy életen át elkísér, tanít, vagy emlékeztet.

❖ A tárgyak jelentősége

A tárgyaknak, - ugyanúgy, mint a környezetünknek, az épített térnek -, hatása van ránk, hangulatunkra, közérzetünkre, így életünkre is. Vannak olyan használati tárgyak, amelyek látványukkal, anyagukkal, mások a használati módjukkal befolyásolják, alakítják életünket, vagy akár jellemünket. Azok a használati tárgyak, amelyek egy sajátos „rituálét” követelnek meg a helyes használathoz, másfajta figyelmet kívánnak használójától. Ha az étkezést helyezzük figyelmünk középpontjába – bár természetesen minden munkafolyamat és háztartásbeli tevékenység is képviselheti ezt a minőséget – élesen szétválik a gyorsétkezés jellegű habzsolás és egy éttermi étkezés minősége. A legnagyobb különbség a **figyelemmel** követett **időben** van.

Szinte minden tevékenységünkhöz tárgyakat használunk. Érdekes, hogy az értékesnek tartott tárgyakkal mennyire óvatosabban, körültekintőbben bánik az ember, míg a reprodukálható, könnyen beszerezhető tucatáruval, amely értéktelensége révén nem érdemi kihasználója figyelmét. Pedig nem csak mozdulataink **minősége**, hanem a körülöttünk lévő tárgyaink kezelése is bennünket jellemez. Ebből kifolyólag, ha megfordítjuk a folyamatot, bizonyos tárgyak használatával, figyelemmel követett tevékenységünkkel alakíthatnánk jellemünkön is.

A legjobb példa erre a folyamatra azon tárgyak használata, amelyek sürgetett és rohanós napjainkban egy kis megállásra készítetnek. Magam is számúztam egy jó darabig az olyan „használatatlannak” titulált eszközöket, amelyeket gyorsabb és egyszerűbb használatú – bár kevésbé szofisztikált tárgyakkal is tudtam helyettesíteni, egészen addig, amíg rá nem jöttem, hogy az adott tárgy éppen belső törekvéseimben segítene. A figyelemmel

feltöltött minőségi időt akármelyik munkafolyamatnak szenteljük is, nem sokkal lesz lassabb a tevékenységünk, cserébe megszűnik a köztes, **átmeneti** állapot érzés, azaz hogy minél gyorsabban befejezzük az egyik folyamatot, hogy elkezdhesünk egy másikat – és így tovább. Az a **tárgy**, amely képes arra, hogy figyelmünket újra és újra magára vonja, amelyben újabb szépséget vélünk felfedezni, és akár csak egy pillanatnyi figyelmet, megállást szentelünk neki – elérte célját, mivel **önmagán túlmutat**.

❖ **Gyermekjátékok**

„(...) a játékok a szó szoros értelmében előképei a felnőtt funkciók világának, nyilván arra készíti a gyereket, hogy valamennyit elfogadja, hiszen – még mielőtt gondolkodni kezdene – már megbarátkozik a látszatvilággal. (...) Csakhogy, a valóság és bonyolult tárgyak világával szemben, a gyermek csak a játékot használó tulajdonosként tudja magát elgondolni, sohasem alkotóként; nem felfedezi a világot, csak használja. (...) Kényelemszerető kis tulajdonost faragnak belőle, akinek annyi dolga sincs, hogy kitalálja a felnőtt okozatiság mozgatórugóit.”

Barthes, Roland (1983) *Mitológiák*, Budapest, Európa Kiadó, Mérleg sorozat, 65-66.o

A gyerekek nagyon kifinomultan érzékelik még a tapintáson keresztül is a világot. Ösztönösen vonzódnak a természetes anyagok iránt. Tapogatják, szagolgatják a hasított bőrt, a fajtékok kifényesednek tenyerük alatt a használatból. A plüsst, a műanyag játékinváziót akár egy üveggolyó, vagy egy talált kavics is visszaszorítja.

A mai, tárgyi gyermekjátékok zöme azonban az eldobhatóság, olcsóság jegyében készül, silány alapanyagokból. A természetes anyagokat (kavics, üveg, csont, fa, agyag, papír stb.) teljesen kiszorítják a műanyagok. Ennek következtében a gyermek taktilis érzékelése nem fejlődik, a műanyag felületképzésében és színében kimerül minden anyagszerűsége. A gyermekek többsége mára már nem tudja megállapítani, hogy mi **valódi** fa és mi egy laminált felület, vagy egy fa-mintával nyomott anyag. A gyerekek esetében olyan ez, mintha egy érzékszerv, egy érzékenység, egy fogékonyság nem fejlődhetett volna ki bennük. Ha elmagyarázzuk, megértik a különbséget, de csukott szemmel tapintva, súlyra, szagra stb. nem tudják a műt a valóditól megkülönböztetni.

Általános jellemző, hogy a játékok harsányak – hisz fontos a figyelemfelkeltés. Színeik szinte csak alapszínek. A hangos játékok hamisak, vagy hamiskásak ezzel eltorzítják a hallását a gyerekeknek. (A zenei nevelés egyik alapja kellene, hogy legyen, hogy a dallamot játszó játékok tiszta hangon, tiszta hangközökkel szóljanak.) Minden játék azt hirdeti magáról, hogy hihetetlen módon fejleszti a gyermek számos képességét, közben a gyermek nem tud mit kezdeni vele igazán, csak forgatni a kezében, és megnyomni egy-egy gombot. A játék pedig játszik magától. **Szórakoztató** eszközzé vált. A gyermek szerepe pedig kimerül a gombnyomásban.

❖ Kezelendő problémák

Ebben a fejezetben felsoroltak közül a következőkkel foglalkozunk a későbbiekben bemutatott építész alkotóműhelyekben (***Építő megoldások / Kulcsok***):

- Önismeret, öntudat kérdése, saját igények feltérképezése.
- Tudatosság fejlesztése, ok-okozati összefüggések.
- Léptékvesztés, léptéktévesztés.
- Tárgyak szerepe, tárgyak létrehozása.
- Valódi anyagok megismerése, megmunkálása.

Tánc

❖ Mozgásminták

A tánc az egyik legősibb önkifejezési forma és ösztönösen alakul ki az emberben (*ld. még: kisgyermek tánca*) tanult, látott minta nélkül is. Ősi ösztön, mégis kiveszőben van az emberből. A táncnak nincs meg már az a medre, - mint ahogyan az még pár generációval ezelőtt a néptáncban megvolt - ahol szabad folyást engedhetnének az energiáinak, kibontakozásának. A tánc-ösztön természetesen utat tör magának, a fiatalok a táncon keresztül levezetett energia hatásait ma már a szórakozóhelyeken élik meg, annyi különbséggel, hogy nem a spontán táncban való feloldódás során kerülnek módosult tudatállapotba, hanem a különböző tudatmódosító szerek hatása alatt mernek csak feloldódni, azaz táncolni.

Ahhoz, hogy az ember teljesebb és egészségesebb életet éljen természetesen tenni is kell valamit, akár az életmód, vagy az étkezés változtatásáról, akár aktívabb mozgás bevezetéséről legyen szó. Mint ahogyan azt minden-magát az egészséges élethez szükséges termékként megjelölő - készítmény hirdeti, a felelősséget rögtön vissza is passzolja a fogyasztónak, miszerint „*az egészséges életmódhoz nélkülözhetetlen a sok mozgás és a kiegyensúlyozott táplálkozás.*” A ma embere azonban nem tudja, mi a helyes (azaz természetes és a testének hosszútávon egészséges) tartás, akár a csípőjéről, gerincéről, válláról, fejtartásáról legyen szó, akár a helyes járásról, ülésről, alvásról. A kiegyensúlyozott táplálkozásról pedig fogalma sincs – hiszen sosem kérdezte meg testét, sosem figyelte meg saját reakcióit, a választ ezen a téren is az épp felkapott, magukat egészségesnek hirdető étrendekkel azonosítja. A természetes **önmegfigyelés** helyett ezen a téren is teljesen **kiszolgáltatottá** vált, a már kialakult probléma esetében kész és gyors megoldásokat vár szakértőknek hitt emberektől.

A mozgásnak, a táncnak, bele kellene épülnie minden pillanatunkba, amikor épp egy mozdulatot, mozgássort végzünk. Egy figyelemmel, tudatossággal, erővel, lazítással kísért hétköznapi mozdulat is felérhet egy fárasztó edzéssel, erősítéssel, vagy nyújtással. A kulcs ismét: a **figyelem**. A legtöbb baleset egy-egy elhibázott mozdulatból, figyelmetlenségből ered.

Érdekes kontraszt az, hogy a színpadon egyébként tökéletes mozgáskoordinációval és kecsességgel felruházott táncosok civilben ugyanolyan görnyedtek, mint bárki más, mintha a tartásuk az öltözőben felejtették volna. A reflektorfényen kívül a testtudatosságra és a tökéletes mozgásra törekvés úgy tűnik nem cél. Legfőképp balettosokat ismertem, akik nem képesek táncolni, csak balettozni. Ugyanez igaz minden sportolóra, harcművészre is, és minden tanulási folyamatra. Amíg heti egyszer, párszor, egy-egy órán át gyakorlunk valamit,

de az edzőteremből kilépve felvesszük a régi sémákat – akkor semmi különöset nem tettünk sem az egészségünkért, sem a fejlődésünkért. Ha beépül a mozgás, tudatosság, a tanítás, a légzés az ajtón kívül is az életünkbe, akkor mondhatjuk el, hogy már jó úton vagyunk.

❖ **Mozgás-korlátok**

A ma átlagembere, főleg a városi életben, minimális mozgásra kényszerül csak. Azért írom **kényszerűségnek**, mert a **kényelem** hozzászoktatta az embereket, hogy akár egy buszmegállónyi távolságra se gyalogoljanak. A nem sportoló ember mozgástevékenysége két dologban merül ki, egyrészt az épített terek közötti közlekedésben, másrészt az épített téren belüli tevékenységekben.

Ha összeállítanánk egy „*kis magyar mozdulatszótárt*”, amely tartalmazza az átlagember életében használatos mozdulatokat, elég szegényes kínálatot kapnánk. Olyan ez, mintha gyönyörű anyanyelvünkben csak 1000 szót használnánk. Ha ennyivel is elboldogulunk, minek ismerjünk többet?

Egy minimálterekre tervezett lakásrendszer egy sor speciális mozdulatot, mozdulatsort hív elő bennünk, melyet nap, mint nap ismételünk, az egészséges embernek szükséges szimmetriát nem téve lehetővé. Nincs választás. Az ember, ha ugyanazon az oldalán alszik nap, mint nap, bal oldalon ül a volán mögött az autóban, jobbra kihajolva, egy oldalról lép a kádba, ezért egy lábát emeli csak meg, egyfelé nyílnak az ajtók, amit csak egyik kezével nyit és csuk, ha leül, mindig ugyanazt a lábát teszi keresztbe, egyik vállán hordja csak a táskát stb. olyan hétköznapi mozdulatok, amelyek önmagukban nem veszélyesek, csak hogy a folyamatos ismétlés, és a szimmetria hiánya a testet fizikailag is deformálja. Igaz ez az asszimmetrikusan fejlődő izomzatra és az izomzat rugalmatlanságára is. Érdekes, hogy a népbetegségnek tartott gerincferdülés nagyobb számban mutat deformációt jobb oldalra, amely akár az autóban naponta órák hosszát eltöltött helytelen ülésből is kiválthat. Újabb deformáció a leejtett áll és vállak, hátul a megnyúlt tarkó, amely a „mobilozó” generáció fizikai deformációja.

Legjobb kísérlet arra, hogy megfigyeljük, mennyire mi alakulunk az épített környezetünkhöz, mennyire spontán viszonyulunk a korlátaihoz, ha egy nap megpróbálunk mindent fordítva csinálni. Amit eddig jobb kézzel, most a ballal, amit eddig jobbról, most a balról. Akár autóvezetésben másik oldalról tolassunk, mint ahogyan naponta szoktuk, stb. Sérülés nélkül nagy valószínűséggel nem ússzuk meg, de biztos, hogy a másik – hanyagolt - oldalunk számos jelet küld nekünk, akár ügyetlensége, akár rugalmatlansága révén, amelyet komolyan kellene vennünk.

A keleti kultúrák harmonizáló mozgásmintáiban fellelhető egészségmegőrző gyakorlatok, technikák mindennapos ismétlése ősi hagyományukból él tovább. Ezen testhelyzeteknek, egyszerű mozdulatoknak egészségmegőrző, gyógyító hatást tulajdonítanak. A mindennapos ismétlés, a generációkon átívelő tapasztalat elmélyítette tudásanyagukat a testről és annak működéséről, számos keleti gyógmódot már a nyugati orvostudomány is elismer, elfogad. Kultúrák hisznek abban, hogy bizonyos mozgásminták, test és ujjtartások, mozdulatok, nyújtások gyógyítólag hatnak ránk. Ezen logikát követve miért ne hinnénk mi is el azt, - ha megfigyeljük hétköznapi mozgásmintáinkat - hogy ennek igaz lehet az ellenkezője is: mozgás-korlátainkkal testünket tehetjük beteggé?

Egy-egy tudatosan végigvezetett mozdulatsor már azáltal is építőleg hat testünkre, hogy ezekben a pillanatokban magára a testre, annak hajlamaira és a lélegzetre figyeltünk. A mai ember azonban testének jelzéseit csak akkor veszi észre, ha már a test fájdalommal kommunikálja szükségleteit.

Az emberi szervezet olyan kifinomult műszerekkel, érzékelésekkel rendelkezik, amelyeket egy életen keresztül lehetne fejleszteni, tökélyre vinni. De az ember ehelyett inkább „mozgás-korlátozottat” csinál magából és technikai műszerekre bízta magát. Az érzékelések mivel használaton kívül vannak, leépülnek, így az ember kiszolgáltatottjává válik technikai műszereinek, hiszen nélkülük valóban nem boldogulna már. Amint kiiktatjuk egy természetes ösztönünket, érzékszervünket azáltal, hogy műszerekre hagyatkozunk – az érzékelés lassan visszafejlődik, és végül elhal az emberben.

Mindenkinek eszébe juthatnak ezt alátámasztó példák saját életéből, például, ha az ember óra nélkül él, szinte percre pontosan „tudja” az időt. Képes ugyanabban az időben ébredni vekker nélkül. Amíg nem volt mobiltelefon, rengeteg telefonszámot voltak képesek fejben tartani, mára már a legtöbb ember csak a sajátját tudja! De igaz ez akár gerinctehermentesítő ülő alkalmatosságokra, vagy cipőkre, melyek visszásan pont azt eredményezik, hogy elgyengül a szóban forgó terület – így a test még kiszolgáltatottabbá válik. A sort lehet folytatni egészen a gondolkodásig, amelyet ma már „kigooglezásnak” hívnak, és a teljes kiszolgáltatottságig, amikor képesek vagyunk egy önjáró motor érzékelő receptoraira bízni a saját életünket. Én úgy vélem, hogy az ember a kényelemért a saját normalitását áldozza fel.

❖ **A gyermekek és a tánc**

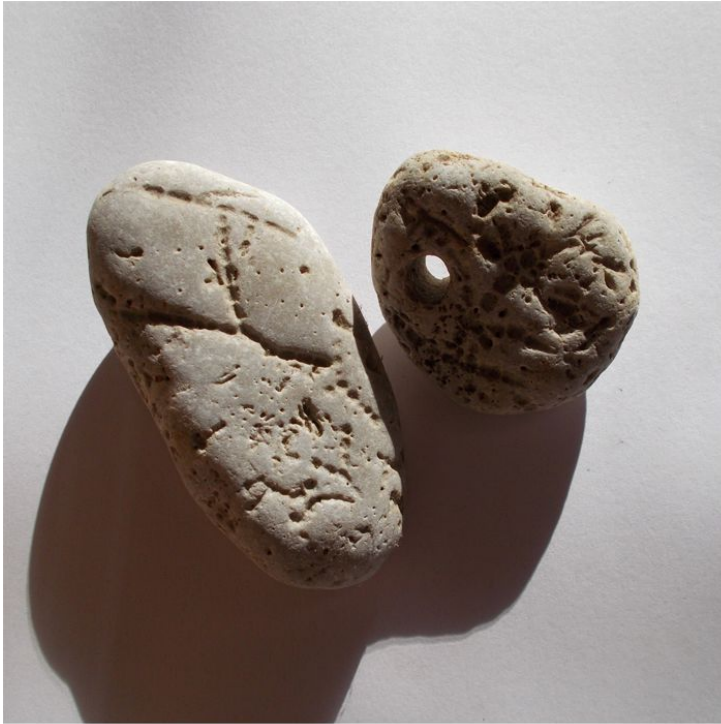
A mai gyermekek rendkívül mozgásszegény életet élnek, ami minél kisebb kort vizsgálunk, annál károsabb egészségükre és szellemi fejlődésükre nézve.

A városi életben a városi életmódból adódóan az alap mozgásfunkciók (séta, futás) sem tudnak megfelelő arányban a gyermek napirendjének részévé válni. Vidéken és kertés házakban a tér szabadabb mozgást enged a gyermekeknek. A játszótereken eltöltött 1-1 óra sem megoldás sajnos arra, hogy a gyermek életébe úgy épülhessen be a mozgás, hogy leendő egészséges életének szerves részét képezze. Városi lehetőségek – szemben a vidékivel – a különböző különórákkal, mozgásórákkal gazdagabbak. Ennek egyetlen hátulütője az, hogy a gyermek a különóra ritka rendszeréhez szokik hozzá és az adott mozgást csak a különóra keretein belül végzi. Ezáltal egyrészt függőséghez, „különóra-fogyasztóvá” váláshoz vezethet, másrészt az életének ugyanúgy nem fogja részét képezni a mindennapos, építő jellegű mozgás, amelyet saját testének igényei szerint, saját maga alakítana ki.

❖ **Kezelendő problémák**

Ebben a fejezetben felsoroltak közül a következőkkel foglalkozunk a későbbiekben bemutatott építész alkotóműhelyekben (***Építő megoldások / Kulcsok***):

- Önmegfigyelés, figyelem, fegyelem.
- Mozgás és mozgás-struktúrák.
- Mozgás, mint feszültség levezetés.
- Szabadság, korlátok.
- Testünk megismerése, nem használt testrészek működése.

4. Gyökerek

Ebben a fejezetben az ősök és gyermekek alkotásának kapcsolatait vizsgálom a 3 témán keresztül. A fejezetben bemutatott témakörökben a rajz kibővül az írással, az építészet a tárgyalkotással, a tánc a harccal. Ezekon keresztül a múltból emelek ki pár építő példát, amelyet a későbbiekben bemutatott alkotóműhelyekben sikeresen alkalmaztunk.

Rajz és írás

❖ Kezdetek

Az emberek először a természetet olvasták. Volt jele a viharoknak, és a vihar előttnek, a hónapoknak, az esőnek, a felhők mintázatainak, az állatok viselkedéseinek, hangjainak. Ha nem értették maguk, akkor mindezek olvasását, megfejtését a bölcsre (táltosra, sámánra) bízta.

*Egy természetes közegben nevelkedő gyermek Természethez való hozzáállása ugyanígy körvonalazódik, a figyelme a legapróbb léptéktől a legnagyobb elemekig terjed. A gyermekét figyelő szülő észreveheti, hogy a gyermek felfigyel a szélre, elnézeget egy hangyát, közben elemzi a háta mögötti hangokat – mintegy „körbefigyel” azaz az **összeszedettség és elmélyültség** ősi állapotában van. A számára ismeretlen dolgok és jelenségek magyarázatát a szülőktől kéri, vagy a szülő viselkedésmintáit másolja le.*

Az első ősi ábrázolások leíró ábrák voltak. Az alkotó tőle telhető legpontosabban próbálta visszaadni az ábrázolandót. A formahűség ugyanolyan fontos volt, mint az adott dologról (legyen az egy vad, ember, növény...) való ismeretek maradéktalan megmutatása. Ilyen például a gerinces állatok gerincének ábrázolása az állat testén kívülről, ugyanígy más belső szervek kivetítése a felszínre. Célja az adott dologról a lehető legtöbb információ megmutatása, amelyet az ábrázolandóról tudott.

Ezzel a szemléltetéssel az ősi ábrázolásokon kívül főleg gyermekrajzokon találkozhatunk még, amikor a gyermek már képes megjeleníteni a gondolatát, és a rajzolt dolog olyan elemeit is megmutatja, amelyek egyébként nem látszódnának, vagy láthatatlanok. Ilyen példák a kiterített ház, asztal, vízben a halak, királynő szíve, anya hasában a kistestvér. (Lerajzolni = megismerni)

Az első ábrázolásokkal az ember a megfigyeléseinek keresztül összegezte a tudását, általa tanult és tanított. Az írás maga rajz volt, így a rajz, előbb született, mint az írás. Ugyanígy a harc előbb alakult ki, mint a tánc. Másikülönben a rajz is harc. A rajzon is megölték a vadat, mozgalmas vadászatot ábrázoltak. A rajzon való megjelenítés, a harc pozitív végkimenetelével ugyanolyan varázslás, mint a rituális táncoknál. Hamar kettévált azonban az ábrázolás célja, mivel a szakrális tevékenységek az ősi ember minden cselekedetébe beléivódtak. A varázslás a táncritusokon kívül egy újabb eszközzel gazdagodott: az írással.

Egyik út az ábrázolás valóságűség felé törekedő volta, amelyből a lefestő művészetek, a rajzi, képi ábrázolás fejlődött ki; és a szimbólumokat alkalmazó, egy történetet elbeszélő, leírni akaró írás útja, amely már egyszerűsített képi anyaggal operál. A sikeres vadászat reményében a barlangfalakra sikeres végkimenetelű vadászatokat rajzoltak, az elejtendő vadak számát éppúgy ábrázolták, mint a halálukat. Ez írásnak nevezhető, hiszen a vadászatban szereplőket közel sem ábrázolták olyan pontosan és valóságűen, mint egyébként más ábrázolásoknál. Elkezdtek szimbólumokat használni, az ember pálcikaként, testlenyomatként (pl. tenyér lenyomat) vagy egy-egy rovásként szerepel, és az állatot is csak nagy vonalakban ábrázolták, a teljesség igénye nélkül. A nyom volt az első jelkép, hiszen maga a jel a nyom hagyóját is jelentette egyben, az első jel, ami magán túlmutat. Ismét szép magyar nyelvünk rámutat, hogy e főnév egyben ige is – az állat, ember léptének *nyomát nyomta* bele a puha anyagba, földbe. Így nem csak a jelhagyó mibenlétéről, hanem méretéről, tömegéről, vonulásának irányáról, létszámáról, az esemény időbeli meghatározásáról is információval szolgált, ami jócskán túlmutat egy egyszerű jel **jelentésén**.

Itt is, épp úgy, mint a rituális táncoknál, szerepet kapnak a jelek és jelképek kialakulásának folyamatában az **utánczás, az absztrakció és a sematizálás**. Az írás szerepe már nem az ismeretadás az ábrázolt dologról, hanem a leendő, vagy már megtörtént esemény leíró ábrázolása, amely mintegy képekben beszél el nekünk a történetet.

*A gyermekek és az ősök képi ábrázolás módszerében itt is egy érdekes kapcsolatot fedezhetünk fel. A gyermek, miután **megfigyelései** alapján, **utánczás** útján „megtanulta” ábrázolni a gondolatait, az ábrázolási módszere „megreked” egy bizonyos szinten. Valójában itt nem a rajzi fejlődés hiányáról van szó, hanem arról, hogy az ábrákat **absztrahálja**, megalkotva belőle egy olyan -számára tökéletes- jelet, amely magába foglalja mindazt a tudást, amit eddig az adott dologról megszerzett. Ezután **sémaként** kezdi használni a jeleit és a képeivel jeleneteket, történeteket beszél el. Minden ház-ábrázolása, minden ember, vagy fa-ábrázolása csaknem ugyanolyan – mivel írásjelként használja azokat, így **kommunikálja** a világ felé gondolatait, vágyait, vagy elfojtottságait. Ezt mutatja az is, hogy minden gyermeknek egymástól eltérő, csakis rá jellemző képi szótára, írása van. (Lerajzolni = teremteni)*

A legősibb jelek még magukban hordozzák az ősi jelentést. Az írás ugyanúgy merített az ábrázolandó dolog hasonlóságán kívül egyéb természeti képződményekből is. A kövek, kavicsok, sziklák repedései, a homok, a víz, vagy a föld mintázatai mind-mind lassan azonosultak magával az ábrázolandó dologgal, a Természet mintázatai szimbólumokká alakultak. Egy jelrendszer alapjai kezdtek kibontakozni, amelyet már csak az elvont, közmegegyezés szerinti szimbólumokkal kellett kiegészíteni ahhoz, hogy megszülethessen az írás.

A rajz a valóság absztrahálása.

Az írás a rajz absztrahálása.

Az absztrakció absztrahálásának eredménye: a betűírás.

❖ A csodálatos írás

Egy kivételes írás, amely az első, ősi ábrázolásoktól töretlen ívben alakult mai írásjelekké: az **ideografikus írás**. A kínai képirásnak művészi változata a Kalligráfia - más néven csodálatos írás - amit mind a mai napig tussal és ecsettel festenek. A kínai írás fogalomjelölő, egy írásjegy egy tárgyat, vagy fogalmat jelöl épp úgy, mint a kezdeti írásoknál.

A kínai képirás elemzésén keresztül tiszta képet kaphatunk arról, hogy a kezdetben még gondosan megjelenített, azaz lerajzolt tárgyak és dolgok idővel hogyan **sematizálódnak**, magjaiban még megőrizve az eredeti képét, és hogyan társulnak hozzá különböző „lerajzolhatatlan” fogalmak. (pl. a nap képéhez a fény, vagy a meleg)
Érdekes kontraszt figyelhető meg a Keleti elme és a Nyugati elme között, amely ebben a témakörben is szembeötlő:

A Nyugati elme az **ismétlésben** hisz:

-Ismételd ezerszer, és a mozdulat, a betű, a tudás, a szabály stb. berögzül. A „*belésulykolás*”, az „*Írd le 100szor!*”, az „*ismétlés a tudás anyja*” a tudás megszerzésének fő alappillérei.

A Keleti elme az elmélyülésben hisz:

-Csináld olyan lassan, ahogyan csak tudod, amennyire csak figyelni tudsz. Legyél jelen. Maradj folyamatos, lágy, laza, stabil, lassú. A **figyelem** beépíti a testedbe a tudást.

A kínaiak így állnak hozzá az írás tanításához, de akár a harcművészetekhez is.

❖ Írás és harc

A csodálatos írás nem más, mint egy mozdulatsor papírra vetett lenyomata. Az ecsetkezelés érzékenysége sokkal több árnyalattal teszi gazdagabbá írásukat, mint a mi folyóírásunk. A csodálatos írás részét képezi mind a jelet megalkotó mozdulat, mind a központ (Tan Tien) amelyből a mozdulatok erednek, ezen kívül a *lélekzet*, a tartás, a figyelem, a koncentráció, az ellazultság...

A kalligráfia a művészetek művészete, hiszen egyesíti mind a mozdulat, mind a kép művészetét. Része ugyanúgy a harcművészet, mint a vizuális művészet. A szabályszerűségek a kalligráfiában pontról pontra fedik a szabályszerűségeket a harcművészetekben is. A mozdulat és az írás közötti ősi kapcsolat, nem csak a

megjelenítés szintjén, hanem az írás kialakításának szintjén is tetten érhető. Ilyen ősi kapcsolatok az ecsetvonások vezetése, illetve a harcban a kar, lábmozdulatok, ütések, rúgások vezetése.

Az előre lendítést egy kicsi hátrairányultság előzi meg, a jobbra ívelést egy kicsi balra kanyarulat indítja. Hogy könnyebben megértsük, elég, ha: „A követ is akkor dobjuk el legmesszebb, ha előtte az ellenkező irányban jó nagy lendületet veszünk” közmondásra, vagy a Jin – Jang jelentéskörére gondolunk.

A csodálatos írásban a vonások **gerince** az az út, amit az ecset a tudatunkban bejár. A ténylegesen megjelenő vonásokat valójában szinte láthatatlan mozdulatok, ellenirányok indítják meg és zárják le. Míg az előttes ellenirány a lendületet és erőgyűjtést testesíti meg, a végén az elvezetést, a megmaradt energia megőrzését, ill. visszavezetését a központba, a Tan Tienbe.

Mi ezt a fajta „testtudatos festést” csak nagyméretű képek készítésekor érezhetjük át, a mi folyóírásunk csupán csukló,- és ujjmozdulatokra korlátozódik.

(a képen balról jobbra lehet nyomon követni egyes jelek alakulását a különböző dinasztiákon át)

Ellenben ha megfigyelünk egy kisgyermeket, aki még ösztönösen alkot és nem vett fel semmilyen tanult testtartást, sem ceruzafogást; legszívesebben a földön ülve, nagy papírra, vagy homokba, nagy méretekben és teljes testével és törzsével mozogva alkot. Amennyiben asztalnál ül, akkor teljes karmozdulatokkal rajzol félköríveket. A gyermeket ezekben a kezdeti alkotásokban az tölti el örömteli felismeréssel, hogy a mozdulatainak lenyomata keletkezik. Nem a vonalnak örül, vagy a rajzolás lendületének, hanem a kettő közötti kapcsolatnak.

❖ Az írásjegyek letáncolása

Érdekes még megemlíteni, hogy a kínai kisiskolások az első kalligrafikus tanulmányait hogyan kezdik. A tanár a táblára óriási jelet fest, és a gyermekek **utánozzák** a kezükkel, karjukkal a tanár **karmozdulatait** - a levegőben. Egy gyermek figyelmét még egy A5-ös papírlap nem köti le, ellenben ha az egész teste részt vesz a tanulási folyamatokban, akkor a tudat különböző szintjein rögzül a példa, megkönnyítve az emlékezést. Az ilyen oktatás lényege **az egészlátás felől a részletekig** való haladás, közben egy sűrítési folyamattal a dolog esszenciáját nyeri ki.

A gyermekek tehát *letáncolják* az írásjegyet, hogy az egyes jelek mozdulatai a test-emlékezet szintjén épüljenek be. Az írás későbbiekben is csak akkor értelmezhető, ha ismerjük a vonássorrendet, és a vonások számát. Ebből a két tényezőtől lehet egy jelet kikeresni a szótárból, a vonások sorrendjének ismerete nélkül lehetetlenség

lenne olvasni egy olyan művészi szintre fejlődött írást, mint pl. a fűírást. Ezért fontos a mozdulat berögzítése. A gyermekek szétszórt figyelme minden apró, de az írásjegyhez kötött ingerrel le van kötve. Karjuk, testük, lélegzetük, figyelmük mind egységében, egy dologra fókuszál.

Amikor már a nagy vonalak megvannak, kezdik **sűríteni** a tanultakat, odáig, amíg eljutnak az írott nyelv standard betűméretéig.

Az évek során a gyermek keze és testtudatossága ezzel párhuzamosan fejlődik a darabos mozgástól, a hirtelen lendületektől, a koncentrált, precíz és finom mozdulatokig.

De a sűrités nem egyenlő azzal, hogy az egész test mozdulatát végül átveszi a csukló.

A legkisebb jeleknél is az egész test részt vesz az írásjegyük megalkotásában. Ugyanúgy számít a lélegzet és a központból eredő mozdulatok, még ha ezt külső szemlélő nem is veheti észre.

❖ Témák

Ebben a fejezetben felsoroltak közül a következőkkel foglalkozunk a későbbiekben bemutatott építész alkotóműhelyekben (**Építő megoldások / Kulcsok**):

- Összeszedettség, elmélyültség.
- Lerajzolni = megismerni, lerajzolni = teremteni.
- A figyelemmel és lassúsággal beépített tudás.
- Kalligráfia, a vonal gerince.
- A vonal, mint út.
- A vonal, mint mozdulat.
- A vonal megtapasztalása különböző léptékekben és dimenziókban.
- A mozdulat, a tánc és rajz kapcsolata, egymásra hatásai.
- Sűrités, mint alkotási módszer. A nagyból a kis felé.

Építészet és tárgyalkotás

❖ Kezdetek

Az őseink hajléképítése a legalapvetőbb emberi igény és szükség, hiszen a természeti elemektől való védelmet, egyben az életben maradást jelenthette. A talált és épített hajlékok az idők során korszerűsödtek és az adott kor emberének egyre magasabb igényeit szolgálták ki. Elsődlegesen azonban a védelem volt az a szempont, aminek eleget kellett tennie, kényelmi igények nem a lakásra, hanem a pihenésre korlátozódtak. Mindez abból adódik, hogy az emberek az idejük és így az életük nagy részét kint a szabadban töltötték. A szabadban zajlottak munkafolyamatok, a vadászat, a gyűjtögetés, a szertartások (vagy akár később a munka a földeken és az állatokkal) és mint minden nappali állat, éjszakára (vagy szélsőséges időjárás, illetve egyéb veszély esetén) húzódtak be a menedéket adó „otthonukba”.

Az őket körülvevő tárgyak is olyan használati eszközök voltak, amelyek elsősorban a használati célnak feleltek meg, később született az az igény, hogy eszközeiket szépítsék, díszítsék. Eszközeik mégis megkapóak, számos kortárs alkotó nyúl vissza ötletekért az ősök által tapasztalatból kiformált elemekhez, formákhoz.

Bár a természetben élésnek, a hajlék megépítésének és a környezeti tárgyak saját kezűleg való létrehozásának gyökere a legősibb kultúrákhoz nyúlik vissza, mégis napjainkig ívelt ennek ősi igénye. Civilizáltak mondott világunkban azonban ma kopnak el az utolsó szálak is, amelyek az embert ezen gyökereihez kötötték.

Az építés elemi igény. Ha a gyermekek legkedvesebb elfoglaltságait, játékait nézzük, akkor az építőelemekből, kockákból, legóból épített tornyok, és a homokvárak az elsők között szerepelnek. Az ALAK-íthatóság és a „végtelen variációs lehetőség” miatt sosem unják meg ezeket a játékokat. A nagyobb gyerekek az építés izgalmát a „bunki”- építésben találják meg, amikor akár a természetben, akár otthon, bizonyos elemekből olyan hajlékot építenek, amibe be tudnak bújni, el tudnak rejtőzni és amit kedvükre be tudnak rendezni, otthonossá tudnak tenni. Természetesen a gyermek legkedvesebb titkos helyei a természetben talált zugok, üregek, barlangok, természeti képződmények, amelyeket nagy előszeretettel laknak be. Óriási szenvedéllyel vetik bele magukat ezen talált otthonokban a játékba, amit ha van módunk megfigyelni, nem is igazán játéknak, hanem „élés”-nek nevezhetnénk. Ők ott az életet játsszák. Vajon honnan jön ez az elsöprő erő, ez az ösztön a jó hajlék megtalálásának és megélésének, belakásának öröme?

Akár ha a kezdeti hajléképítést, akár a használati tárgyak megalkotását is nézzük, a dolgok megszületését egy meghatározott emberi igény előzte meg – és ez az igény minél összetettebb volt, a megszülető dolog annál nagyobb értékkel bírt. Az összetettség –azaz az alkotó gondolatainak sűrítése egy adott tárgy megalkotásába – vonatkozhatott a használatra, esztétikára, vagy akár személyes igények kielégítésére is.

Amit biztosan kijelenthetünk az az, hogy minél távolabbra is nézünk vissza az emberiség történetében, annál inkább azt láthatjuk, hogy az embereket körülvevő tárgyak saját alkotásaik. Az ember alakítása környezetére nézve ősi igény, vágy és szükség.

A **teremtés** megélése egy olyan tudatállapothoz közelíthet, melyben magával a **Teremtővel** létesíthettek kapcsolatot.

A formálás, *alakítás*, építés, díszítés éppen ezért kezdetben mind rítusokkal volt átszőve, hiszen a teremtés isteni privilégium.

Természetesen voltak, kik egyes „szakterületeken” ügyesebbnek mutatkoztak másoknál, így lassan körvonalazódtak a mesterségek halmazai – de ha kellett, minden ember értett minden tárgyalkotáshoz és anyag-megmunkáláshoz – szükség esetén maga is meg tudta igényeit, elképzeléseit valósítani. Ezen kívül egy nagyon fontos szempont még, hogy használat közben, tapasztalat útján alakították és tették jobbá, hasznosabbá, szebbé, kényelmesebbé tárgyaikat. A tárgyakat maga a teremtő Gondolat formálta, csiszolta egyre tökéletesebbé.

*Ha lehetőséget adunk a gyermeknek a szabad alakítás megtapasztalására, akkor láthatjuk igazán, hogy mekkora kreativitás lakik a gyermekekben. Amíg csak **elemeket** adunk a kezébe, nem tehet mást, mint **variációkat** gyárt –a sematikus elemek adta szabadság egyben korlát is. Bár a variációk száma végtelen, de egy bizonyos keretből nem tud kitörni. A formálás igazi szabadságát akkor értik és élik meg, amikor agyagot formálnak. A különböző „felhasználóbarát” gyurmák próbálják kiszorítani az agyag létjogosultságát, de ebben az esetben is, ha a gyermek választhat, ösztönösen a természetes anyaghoz nyúl. Inkább dolgozik a hűvös, nedves, földszagú agyaggal, mint a zsíros, vagy semleges tapintású műanyag gyurmákkal. A szabad formálásban, alakításban teljesen el tudnak mélyedni, akár órák hosszat ülnek és alkotnak.*

❖ Az ember, mint minden dolgok mértéke

Az emberi mérték – érték.

Nem mértékegység.

Adottság.

Nem korlát.

Az emberi test geometriáját, arányrendszerét régről kutatják, a legismertebb talán *Leonardo da Vinci*, *Az arányok kánonja* című műve. Dürer az embermagasságból indult ki és az osztásokat törtekben rögzítette. A Zeising emberi méretarányai már modulrendszerre épülnek, miszerint az emberi test egymáshoz viszonyított részei között aranymetszés fedezhető fel. Le Corbusier „modulor”-jának magassága 1,829 m, köldökmagassága 1,13 m stb... Az ősi kínai Tui na masszázis szerint az ember a saját maga mértékegysége, a saját ujjvastagsága, ujjhossza, tenyere stb. a mérce az adott kezelendő pontok pontos helyének meghatározásához.

Az emberi arányrendszer és méretezés csak korunkban jutott zsákutcába, mivel a napjainkban használatos méretezési elvek nem egyénfüggők -a korábbi tanulmányok az embert, mint egységet kezelték, egész és rész arányosításával-, hanem egy meghatározott átlag méretet képviselnek.

Az emberi arányokból, az ember testi adottságaiból, lehetséges mozdulatainak, hely-, és helyzetváltoztatásának geometriájából egy újfajta, élehetetlen rendszer született.

A ma tervezett bútorok, közlekedők, lépcsők, folyosók, lakóterek egy 175 cm magas, 30 cm vastag, 62,5 cm széles átlagméretre lettek optimalizálva – azaz egy hasábra.

❖ Építészeti felelősség

A legfontosabb az építész, mint ember hozzáállása a tervezéshez, legfőképpen a lakóépületek tervezéséhez, amelyben más emberek talán az egész életüket leélik majd. Évszázadokkal ezelőtt íródott emlékek őrzik a felelősségteljes építész világnézeteit és életszemléletét, melynek az építészetét alárendelte.

A fő mottójuk az volt, hogy az építész legyen polihisztor: értsen a számtanhoz, a művészetekhez, a természettudományhoz, a csillagászatához, értsen a zenéhez, (...) művelje a testét sporttal. Az építész legyen **teljes ember**, mert ő mindenkinek tervez, minden testi, lelki, szellemi igényt ismernie kell. **Tapasztalatból**. Ők a tereket a lakója boldogságának, és kényelmének rendeli alá, és nem a minimáltereknek rendeli alá lakóját.

Ma a sokrétűség hogyan befolyásolja az alkotásunkat? Alkotás-e még az építészet? Lehet-e ma valaki polihisztor?

Személyes tapasztalatok híján az épület csak a technikai-funkcionális igényeket elégítheti ki.

❖ Témák

Ebben a fejezetben felsoroltak közül a következőkkel foglalkozunk a későbbiekben bemutatott építész alkotóműhelyekben (*Építő megoldások / Kulcsok*):

- Természeti elemek és az ember kapcsolata, vizsgálata.
- Természet adta lehetőségek felismerése, kihasználása.
- Ideális lakhely, ideális ház.
- Személyes tapasztalatok beemelése a tervezésbe.
- Elemek és variációk ↔ szabad alakítás.
- Minimális ↔ ideális.

Tánc és harc

❖ Kezdetek

Táncunk: szabadságunk foka.

Mozdulataink minősége: életünk minősége.

A tánc az egyik legősibb emberi megnyilvánulás: az emberi természet magába foglalja a mozgás kifejezését. Különböző korokban a tánc isteni privilégium, varázslat, szertartás, örömszerzés szerepét is betöltötte. A tánc ezen kívül kommunikáció, az egyik legősibb önkifejezés, és az egyik legelső szimbólumrendszer, sajátosságos nyelvezettel. A táncban az ősi népek ugyanúgy **utánoztak**, és a természettől tanultakat akarták ábrázolni, mint a rajzban vagy később az írásban. A barlangrajzok szimbólumrendszere mellett párhuzamosan az ősi táncok is hasonlóan fontos szerepet töltöttek be az ember életében.

Így egy láthatatlan (testi mivoltában nem mutatkozó) de természeti jelekben és jelképekben kommunikáló, ősi, elemi erőt tisztelt és szolgált. A jelképek, szimbólumok olvasására és értelmezésére a sámán, gyógyító, legöregebb bölcs, vagy táltos volt hivatott. Mivel az Égiek nyelvezetének a jeleket és a jelképeket ismerték fel, őseink ugyanígy kommunikáltak Velük.

A szakralitás átszötte életüket.

A táncok, rítusok, szertartások célja a tisztelet és engedelmesség kimutatása volt és engedély, vagy segítség kérése bizonyos döntések meghozására, vagy események pozitív végkimenetelére. Minden tevékenységnek és tettnek jelentése és jelentősége volt. Mindent megvizsgáltak olyan szemmel is, hogy ezzel mit üzenhetett számukra az Ég. Ezért lehet máig érezni ebben a három (tánc, rajz, zene) ősi önkifejezésben azt a magot, amely magában rejti a lényegét, miszerint így lehet egyedül kommunikálni az Égiekkel, (vagy saját tudatalattinkkal, vagy Tudattal), mert ez az Ő nyelvük: az Istenek nyelve.

Az ősi ember természetes. Ő még foglalkozott a „*ki vagyok én?*” kérdéssel, az Égiek tiszteletével. A ma embere már természetesnek veszi azt is, ami nem az. Megmagyarázni véli a megmagyarázhatatlant.

A gyermekek egészen kis korukban – amikor már lábra tudnak állni, de még az első önálló lépteket nem tették meg – táncolnak először. Azonban nem tudni, hogy mikor és minek hatására kezd el a gyermek táncolni. A táncot – a mai világunkban sejtethetjük, hogy – nem a szülőktől lesik el a gyermekek. Belső készítésre történik. Annyi

biztos, hogy bizonyos RITMUS szükséges ahhoz, hogy a gyermek egy olyan mozgássort végezzen, amit táncnak nevezhetünk. Ritmusnak pedig megfelel bármilyen ismétlődő zajforrás a zenén kívül: kutyaugatás, kalapácsolás, riasztó, botmixer, vagy akár a porszívó hangja is megteszi, bármire „képesek” táncolni.

Az, hogy a gyermek táncol, két dologból ismerhető fel: egyrészt, a mozgásából, miszerint ütemesen rogyasztja a lábait, egyik lábról a másikra „billeg”, illetve a taktust üti a lábával, topog, vagy törzsét döntögeti előre-hátra; illetve abból, hogy szemlátomást örül ennek. Örül a ritmus felismerése és annak akaratlagos lereagálása közötti kapcsolatnak, a mozgásnak, amelyet ő hoz létre.

❖ Harci tánc

A rituális harci tánc több szerepet is betöltött egyszerre.

A tánc megjelenítése során feltételezi egyfelől az embert, a harcost, másfelől az elejtendő vadat. A tánc egy tökéletes testi, lelki, szellemi készülődés volt az elkövetkező harcra. Az állat elejtésének procedúráját mintegy előre elgyakorolták, és nyilván a küzdelemből - amelyben mindkét fél hősiiesen küzd - a végén az ember kerül ki győztesen. Ehhez nem csak a harcosokat, de valakinek az elejtendő vadat is el kellett játszania. A vad harcmozdulataiból és védekezéséből sokat merítettek az emberek. A vad lelkébe beköltözni és szószeros értelmében a bőrébe bújni és viselkedését utánozni nem csak a harcban megjelenített ellenfelet testesíti meg, hanem a megismerés legjobb módja. A legjobb megfigyelés az azonosulás. Ismerni az elejtendő állat **mozdulatszótárát** – már fél siker.

Később egész harcművészetek épültek különböző állatok harci technikáira, stílusjegyeire. Már az ősember is lopott, azaz folyamatosan tanult az őt körülvevő állatoktól, természettől. Ami pedig neki nem volt, (agyar, fullánk, bunda...) pótolta. Így az első táncok **elemei** tartalmazták mind az elejtendő vad mozgásmintáit, mind az őt legyőző ember harci lépéseit. Használtak botokat, kezdetleges fegyvereket, kosztümöt –azaz állatszörmeget, csontokat. A tánc a vizuális megjelenítést és a **szerepjáték** aktív megélését tette lehetővé. Mivel a mozdulatok a **megfigyelt** Természet állatainak mozdulatai, az első tánclépések, azaz **absztrahált** mozdulatok ezen állatok mozdulatainak **utánzása**, később **sematikus** megjelenítése

A rituális táncok a varázslás szerepét is betöltötték: egyrészt mint egy elkövetkező jövőbeli esemény „színházi” megjelenítése, a küzdelem vizualizálása és testi megjelenítése mind a két fél részéről; másrészt tiszteletadás és kommunikáció a szellemekkel, istenekkel.

A pozitív végkimenetel, a jövő befolyásolni próbálása, ill. megmutatása az Égieknek, hogy pontosan mit szeretnének, és kéri Őket, hogy ebben segítsenek. A varázslás napjainkig megőrződött a pozitív, vagy más

néven a negatívot kerülő gondolkodásmódban, a legdivatosabb agytréningekben és meditációkban, a gondolati erőben illetve a pozitív vizualizáció szerepében való hitben – és természetesen az imában.

*A gyermekek –amennyiben ösztönösen játszanak - a szerepjátékban is megtalálják azt a csatornát, ahol kommunikálni tudják vágyaikat. Szívesen vesznek fel különböző állatszerepeket, utánozzák hangjait, mozdulatait – mintegy azonosulnak a választott állattal. A kutyát például nem eljátszani szeretné a gyermek, hanem **azonosulni** vele: kutyatárból szeretne enni, természetesen kutyatápot, arcon nyalni a gazdit, pórázzal sétálni stb. De mivel ezt nem engedik a szülők, legalább hadd próbáljon meg csak szájjal, kézi segítség nélkül inni, enni, négykézláb szaladni. A legnagyobb élményeket és szabadságot a játékban az ilyen szerepjátékok adják. Ősi kultúrákból ered szintén a saját totemállat megtalálása és szolgálatba állítása. Vajon milyen **ösztönös** ősi kapcsolat lehet a gyermek által talált állatszerep és az őseink számára természetes „segítő állatok” között? Pszichológusok előszeretettel alkalmazzák terápiaik során az „állatbőrbe bújást”, véleményük szerint a választott állat mibenléte sem mindegy, illetve egyes „betegségekre” különböző állat-szerepjátékokat ajánlanak – mint lehetséges gyógymódot. Azonban elsősorban nem a szülőkkel, vagy a világgal való zsákutcába jutott kommunikáció az elsődleges szerepe ezeknek a játékoknak, hanem az azonosulás megélése.(Utánozni = megismerni)*

A harc és tánc ősi – napjainkig ívelő - kapcsolatát vizsgálva ismét meg kell említeni a kínai harcművészetet. Mint ahogyan a kínai gyermekek *letáncolják* az írásjegyet, hogy az egyes jelek mozdulatai a test-émlékezet szintjén épüljenek be tudatukba, ősi harcművészetük ugyanezen elvek alapján tanít. A Tai Ji - árnyékhadakozásnak is csúfolt - harcművészet az egyik legkifinomultabb harc és az egyik legjobb példa erre a tanításra. A „mindenki” által elsajátítható, lassú és egyszerű mozdulatsorokban a gyakorló idővel újabb és újabb rétegeket fedez fel, kiegészül egy karemelés ezernyi más apró mozdulattal, amely talán csak a tudatunk szintjén pulzál. A lassúság és a folytonosság figyelmünk mércéje, a mester úgy olvas mozdulatainkból, mint nyitott könyvből. A lassú, figyelemmel követett mozdulatok berögzülnek, mert **tudatossá** válnak. Később, évek múlva, amikor az ember már felnő a harchoz, egy rögtönzött pillanatban pontos és halálos ütéssé válik a szép, kecses mozdulat. Az ember uralma a saját testén egyet jelent az uralommal a tudatán és a szellemén is. Akinek minden új sport, tánc, mozgás könnyeden elsajátítható, az nem csak testi ügyességre, hanem intelligenciára és tudatosságra is vall.

*A mozdulatod lassúsága méri a figyelmedet és a gondolati erődöt.
A mozdulatod minősége mutatja, hol jársz a tudatosság felé vezető úton.*

❖ Középpontos - frontális

Mind a mai napig az ősi kultúrákat őrző népcsoportoknál a tánc (és egyéb rítusok) sosem megjelenítés, hanem megélés, hiszen nincsenek nézők, csak résztvevők. Ugyanez látható az ilyen rítusok térkialakításában is: az ősi, **középpontos**, koncentrikus „színház-felépítés” okán a jelen lévők csak szereplők, résztvevők lehetnek, hiszen a jelenet körfalát adják.

Ha megvizsgáljuk a gyermekek népi énekes, táncos játékeit, a legtöbb közöttük körjáték, körtánc: középpontos térszervezésű játék. (Koszorú, koszorú, kinn a farkas, lánc, lánc, stb.) A kör közepén állni kiváltságot jelent. Valóságos harc folyik a központi szerepért a gyermekek között. A körben állók jelenléte és figyelme elsődlegesen a védelmet és a támaszt adja. Ezen kívül természetesen zenét, éneket, ritmust, szereplőket stb. is. Hihetetlen ereje van a körben állók figyelmének, gondolatának és támogatásának.

Az általunk ismert frontális színpad-nézőtér elhelyezkedés semmilyen hasonló élményt nem tesz lehetővé – már maga a térbeli kialakítás is elhatárolódást szül. Semmilyen természeti és természetes élmény nem modellezhető a szemtől szemben helyzettel. Az ember alap ösztöne máig, hogy ha a háta védtelen, kényelmetlenül érzi magát. Igénye van arra, hogy **körbefigyeljen**, és biztonságban tudhassa magát. Számos ilyen ősi elemi ösztönre épülnek különböző tér-rendező tanok is (pl. feng-shui), amely szerint akár egy asztalhoz való leülés is ilyen **ösztönök** alapján történik. Ezt azonban magunk is megfigyelhetjük, ha például egy étteremben, kávézóban az ideális helyet keressük. A tér a hátunk mögött legyen zárt és legyen a legjobb rálátásunk onnan a bejáratra és a térre: ez a figyelő, rejtőzködő állat ösztöne.

Az első zenék inkább ritmuszenék voltak, két tárgy összeütéséből származó hangok és dobok ritmusa. A körfalat adó „nézők” így válnak részvevőkké, sőt irányítóvá, miután a transzállapotot elérő táncosoknak tudatosan és hozzáértően adják a ritmust.

A dobszó (pl.: sámándob) ma már szakemberek egybefüggő véleménye szerint képes tudatmódosításra, transzállapot előidézésére, fokozott szív működésre, szapora légzésre, illetve az adrenalin szint megemelésére.

Így a zenei alap is serkentette a rítust, a szívritmus és az adrenalin fokozásával egy harcközeli állapotot, egy fokozott izgalmi szintet hozva létre.

Így a harci tánc – edzés.

Testi, szellemi, lelki, izgalmi kondícióban tartás.

❖ Témák

Ebben a fejezetben felsoroltak közül a következőkkel foglalkozunk a későbbiekben bemutatott építész alkotóműhelyekben (***Építő megoldások / Kulcsok***):

- Utánzás szerepe.
- Ritmus fogalma, alkotásban, napirendben.
- Szerepjátékok.
- Azonosulás megélése.
- Tudatosság fejlesztése.
- Ösztönök és tudatosság egymásra hatása.

5. Jövő - Építő megoldások

Úgy gondolom, hogy számos, - a gyermekek alkotó tevékenységével kapcsolatos - kortárs probléma kezelhető és feloldható egy olyan integrált alkotóművészeti neveléssel, ahol ezen problémákat szem előtt tartva, ellensúlyozva a negatív hatásokat, a gyermekeket visszavezethetjük valódi, teremtő énjük felé. A vizuális kultúra nevelése így csak egy kis szegmense annak a területnek, amelyen a gyermekeket fejleszteni kell. A fantáziájuk, kreativitásuk megtalálásához, az alkotási ösztön elindításához, illetve életük tudatosabb megéléséhez ugyanúgy segítséget kell számukra nyújtani, hiszen ők a legkiszolgáltatottabb, szenvedő alanyai korunk pusztító jelenségeinek.

Építészet – gyermekeknek

❖ Tanítás – másképp

Természetesen a gyermekek építészeti képzésének nem egy újabb elsajátítandó ismeretanyagoknak kellene lennie, mert azzal csak tovább terhelnénk információkkal az amúgy is túlterhelt iskolás gyermekeket. Az építészeti oktatásból számomra az a szervező erő, az az egység a lényeg, amely köré fel lehet építeni egy tanulási, fejlesztési folyamatot.

Az építészet magában foglalja az alkotó gondolkodást, a rajzot, a szobrászatot, a táncot, és természetesen még számos „szakterületet”, és ezzel egyidőben túlmutat ezeken.

A rajz, mint alkotás csak a két dimenzió keretein belül mozog, korlátozott anyaghasználattal születhet meg. A szobrászat bár egy dimenzióval több szabadságot enged, nem nyújt igazi kitörési lehetőséget. A táncban felszabaduló alkotás a tánc utáni pillanatban elillan, valójában nincsen produktum, csak megélt/látott élmény, amelynek erejétől függ a fennmaradó emlékképek élettartama. Az építészet azonban úgy foglalja magába mindezeket, hogy egy rendező erő mentén a teremtő gondolat az alkotási fázisokon át végül tárgyiasul, mégis többé lesz, mint egy tárgy. A teremtő gondolat magával a problémafelvetéssel kezdődik, ezáltal körvonalazódik maga a feladat. A feladat gondolati bejárása empátiát, fokozott beleérző képességet követel. Minél pontosabban tudunk „megrendelőnk”, vagy a feladat bőrébe bújni, **azonosulni**, annál inkább lesz a tervünk, alkotásunk átgondoltabb és teljesebb. A tánc, a mozgás már a tervek állapotában megjelenik, hiszen képzeletünkben, gondolatban bejárjuk a teret, elemezzük a térkapcsolatokat, hatásokat, fényeket. Egy ilyen módon bejárt alkotási folyamaton keresztül végül az alkotó és a befogadó egyaránt hasonló élményt kap, hasonló utat jár be, mindenképp gazdagodik.

A mai gyermekekre ható destruktív hatások főleg a városi létben és a túlzott géphasználtnál csúcsosodnak ki. De ezeken kívül minden gyermekre hatnak és legtöbbször kedvezőtlen irányba befolyásolják a korábban említett vizuális ingerek. A gyermekek lelkiállapota gyökeresen megváltozott, figyelmük teljesen átalakult, kreativitásuk, alkotókészségük tört részére csökkent az elmúlt generációk gyermekeihez képest. Az ő korosztályukban is – mint jellemzően a mai világra – egy **specializálódás** zajlik, egyes részképességek nagy sebességgel fejlődnek ugyan, de számos más képesség visszafejlődik. Úgy vélem, hogy ha a gyermeki létben a gyermekeknek sincs lehetőségük **teljes emberként** létezni és fejlődni, annak beláthatatlan negatív következményei lesznek a jövő generációjára nézve. Ezek figyelembevételével olyan szemléletű alkotás-módszertant szükséges a mai gyermekeknél alkalmazni, amelyben kreativitásuk kibontakozhat, személyiségük megnyílhat, nézőpontjuk gazdagodhat és egy új, a virtuálisnál izgalmasabb világgal találkozhatnak: a **természetes** világgal.

❖ Előzmények

Több mint 10 éve foglalkozom a különböző művészeti ágak - zene, tánc, építészet, rajz, harcművészet, kalligráfia - összefüggéseinek kutatásával, egymásra hatásával. A cél egy komplexebb élmény megélése, egy átfogóbb kép megszületése volt egy adott témáról, problémáról, alkotásról.

Emellett több mint 10 éve oktatok arculattervezést, formatervezést építészmérnök hallgatóknak, rajzot felvételizőknek a BME Építészmérnöki karának Rajzi és Formaismereti tanszékén.

A 2002-ben az általam életre hívott **R.É.T.műhely, a Rajz, Építészet és a Tánc** hármasságán belül járta körül az egyes alkotási feladatokat, így tágítva szemléletmódunkat, miközben inspirált, új ötletekkel gazdagított.

De hogy a legfiatalabb korosztállyal hogyan kerültem kapcsolatba?

Szinte egyik napról a másikra gyermekeket hoztak hozzám, kit iskolára kellett felkészíteni, kit rajzolni, kit zenélni tanítani. Gyermekeket oktatni – igazából lehetetlen. Velük csak játszani lehet, és a tudatosan vezetett játékon keresztül **késztetést** kell ébreszteni bennük, hogy átvegyék azt, amit tanítani, átadni szeretnék. Természetesen az első időkben vért izzadtam azzal, hogy hogyan kössem le azon gyermekek figyelmét, akik a TV-n szocializálódtak és folyamatos figyelmük nem tesz ki 5 egybefüggő percet sem – nem beszélve arról, hogy nehéz felvenni egy „óra” keretein belül azt az inger,- és izgalmi szintet, amivel az ő kis életük folyamatosan bombázva van. A számomra „szorult helyzet”-ből a különböző alkotási területek közötti folyamatos átjárás biztosította az egyetlen kiutat. Az említett „szakterületek” közötti mozgás az első időkben nekem bizonyult inkább nehéznek, de a gyermekek – mint ahogyan várható volt – minden gond nélkül vették az akadályokat. Volt, hogy táncóráról festéktől maszatosan mentek haza a gyerekek, vagy épp a zongoraórán barkácsoltunk 3 dimenziós hangjegyet.

A gyermekek különböző szakterületeken való oktatása így teljesen átalakult aszerint, hogy a gyermek, vagy gyerekcsoport befogadókészsége, vagy lelkiállapota mit hív elő – az órák mindig megismételhetetlenek és személyre szólók – ezért tud eljutni a gyermekhez maga a tanítás. A pozitív tapasztalatok és visszajelzések után született meg az a gondolat, hogy a korábban fiataloknak, felnőtteknek tartott R.É.T. műhelyt gyermekeknek is oktassam.

Magam is meglepődtem az eredményeken, és azon méginkább, hogy mekkora szüksége is van a mai gyermekeknek az alkotásra és az alkotó gondolkodás megtanítására.

Így született az **építészet – gyermekeknek** műhelymunka, amely a **R.É.T. műhely - rajz, építészet, tánc** - elemeit felhasználva jár körül tervezési, problémamegoldási feladatokat. A műhely során a rajzos feladatokon túl játékos modellezési, anyagismereti, építészet-elméleti feladatokon keresztül bontakozik ki az alkotás, illetve

egy-egy alkotás tervezésétől a megvalósulásáig végigvezetett folyamata. A foglalkozásokon külön hangsúlyt kap az önálló kérdésfelvetés fontossága és a válaszok több szempontból való körüljárása, amely segíti a gyermekek megfigyelőképességét és önálló véleményalkotását környezetükről és a világról, amelyben élnek.

Mindeközben olyan gyermek-Emberekkel találkozhatok, akiknek életszemlélete, megfigyelései, aranyköpései, küzdelmei fontos útjelzőkké váltak és válnak a saját utamon is.

Ezúton is köszönöm legfőképpen nekik, a családomnak és minden segítőknek, hogy ez a témáról szóló átfogóbb összegzés megszülethetett.

❖ A kulcsok

Az alábbiakban összegyűjtöttem azokat az ismérveket, amelyek a mai gyermekekkel való **alkotó foglalkozás** során hasznosnak bizonyultak. Valószínű, hogy a következő generációk újabb problémakört vetnek majd fel, számukra természetesen ezen ismérveket alakítani, fejleszteni kell.

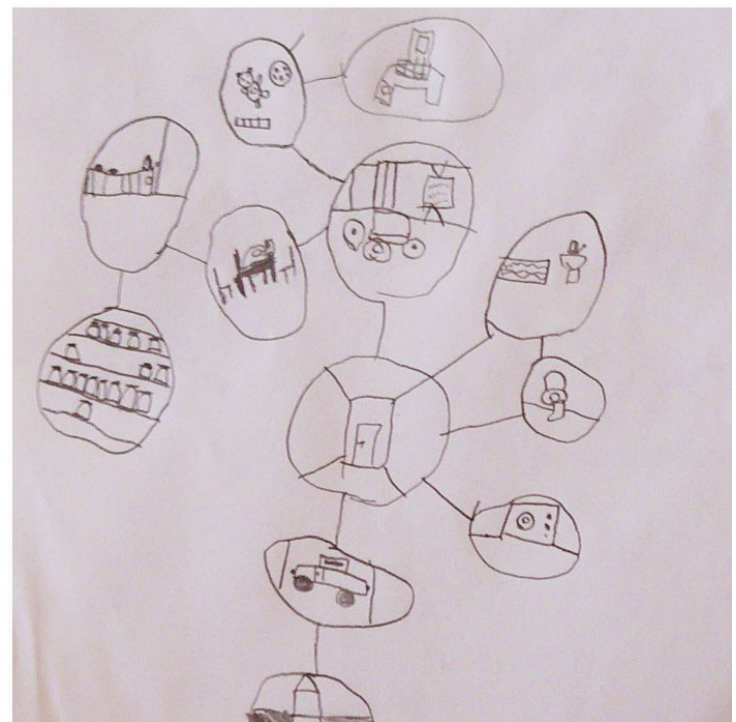
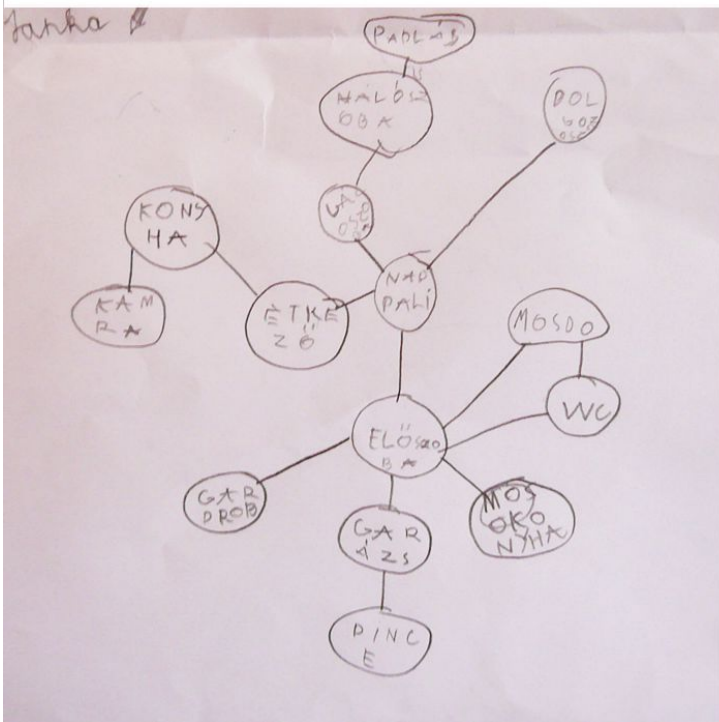
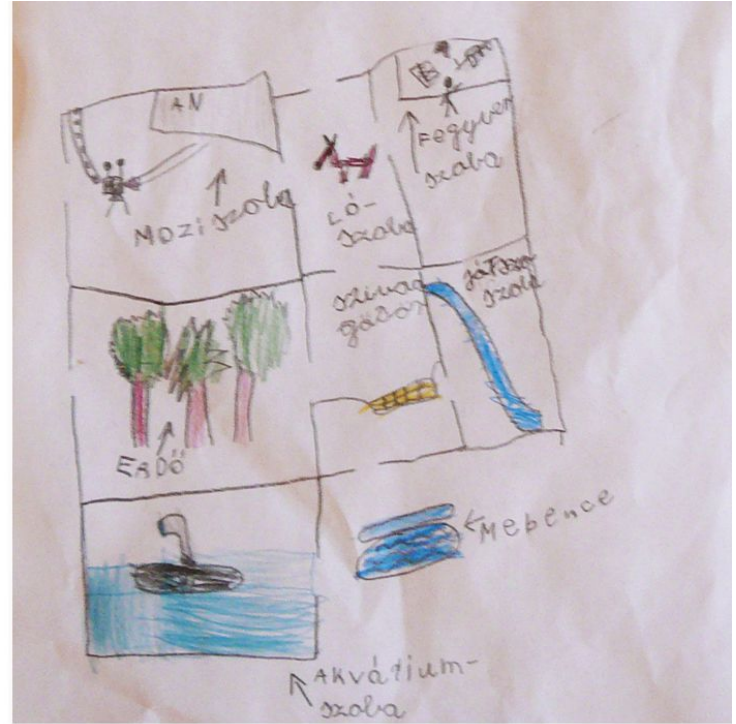
- **Kommunikáció velük**

A gyerekekkel való egyetlen kommunikáció: a **játék**. Sem szóhasználatban, sem a feladat jellegében nem éri meg ettől eltérni, hiszen a gyerekek egy pillanat alatt elveszítik érdeklődésüket, amelyet igen nehéz újra megszerezni. A játék közegét pedig egy történet, vagy **mese** adja.

Az egyik legfontosabb, a gyermeki **kíváncsiság** előhívása. Olyan feladattal, mesével kell a képzeletüket megfogni, amelyben **mindenki** megtalálja helyét. Ha csak egy gyermek is akad, akit a feladat nem köt le, már bomlasztani kezdi azt a varázst, ami egyébként kialakulna. A mese akkor jó, ha mindenki és teljesen **azonosul** a feladattal.

A kreativitás kibontakozásának elősegítésére fontos, hogy ne szabjunk határokat, kereteket, csak azt a minimálist, ami ahhoz kell, hogy elinduljunk az alkotó úton. Fontos, hogy ne mutassunk példát, hiszen ha példát mutatunk egy feladat szemléltetésére, általános lesz, hogy a gyerekek a látottakat másolják le ahelyett, hogy valódi, spontán válaszokat adnának. Így lassan kibontakozik a játék és rájönnek, hogy minél különbözőbb válaszokat adnak a feladatra, annál izgalmasabb történet bontakozik ki. Ez az „átbillenés” néha óráknak tűnik. De ha lassan beindul kreativitásuk, fantáziájuk akkor azt már elég csak a megfelelő alkotói mederbe terelni.

Fontos, hogy érezzék, hogy **bármit** kitalálhatnak, bármit megtehetnek, alkothatnak, és végig tudatában legyenek annak, hogy amit kitalálnak, az megvalósítható. A **határtalanság** fogalmával sokáig nem tudnak mit kezdeni, de miután egyre nagyobb léptékben mernek elrugaszkodni a lehetőségek mezején, egyszer csak átlépik saját korlátaikat és megértik, hogy ebben a *térben* Ők a *teremtők*.

- **Kommunikáció - egymással**

Egy alkotó közeg megköveteli azt, hogy minden résztvevő azonos mértékben járulhasson hozzá a dolog megszületéséhez. Általános jellemzője a mai gyerekeknek a beszédkényszer, hiszen a telekommunikációs eszközök nem partnerek a beszédben. A beszéd is a feszültségoldás egyik csatornája, ezen túl a sok felgyülemlett információ is utat kell törjön magának. A **figyelem** és a **figyelem** megteremtése az első feladatok között kell történnjen, fontos, hogy mindenki képes legyen a másikat végighallgatni, mert akkor kapja meg ő is azt a tiszteletet, hogy őt is végighallgatják. Ez is evidenciának tűnik, de sajnos a valóságban egy kezelendő problémát jelent. Ez az a közeg, amelyben képesek meghallani és meghallgatni a másikat és a másik eltérő véleményét is akár egyazon dologról. Hihetetlen önuralom szükséges a gyermekeknek, hogy a saját igazukat ne kiabálják rögtön közbe. Ezek a feladatok segítik egyazon dolog különböző aspektusait megismertetni velük. Segíti a későbbiekben, hogy a másik megoldása is lehet jó és létezik több út is és több helyes megoldás. Ez a fajta **tolerancia** egy olyan kíváncsiságot hív bennük elő, amikor valóban érdeklődnek a másik alkotása, gondolata iránt, mindeközben nem érzik azt, hogy a saját alkotásukat módosítani kellene. Apróságnak tűnhet, de mégsem az, hiszen lehet, hogy életükben először (alkotói) döntést hoznak, és **felelősséget** vállalnak érte. Ebben a közegben lehet olyan szerepjátékokat játszani, amelyben a gyermekek „egymásnak terveznek”, ahol a legkülönbélebb szerepekbe bújnak a „megrendelő” és elképzeléseikre, vagy meghökkentő kívánságaikra próbálnak a „tervezők” megoldást kínálni. Ez a fajta **párbeszéd** egy olyan **önkontrollt** kíván tőlük, amelyben a vicces játék mulatságos helyzetein felülkerekedve komolyan kell venniük a feladatot, hiszen megoldást kell találniuk, vagy ügyes kérdésfeltevésekkel rávezetniük a másik felet elképzelésük újragondolására. Az állatbőrbe bújás, vagy egy másik ember **bőrébe bújása** nagyon tanulságos, ám nehéz játék, rengeteg nevetéssel. A megélt **azonosulás** során a gyermek személyisége fejlődik, új tapasztalatokkal gazdagodik általa. Ebben a szerepjátékban máris kamatoztathatják frissen megszerzett *képességüket*, a másik megértését, elfogadását, illetve azt, hogy lássák, hogy hol a határ, amikor meg kell győzni, vagy el kell ismerni a másikat.

- **Gondolat – tudatosság**

Ahhoz, hogy a gyermekek alkotó gondolkodása fejlődjön, motivációs feladatokkal kell ezen a téren is elindítani őket. Amint megértették, vagy csak *sejtették*, hogy egyes, - egymástól teljesen különböző- feladatok kapcsolódnak egymással és segítik egymást, úgy kezdték el ők maguk is figyelni az összefüggéseket. Saját maguk elemzése és megfigyelése, az egyes feladatok közötti megegyezőségek felismerése felkeltette érdeklődésüket annyira, hogy természetes kíváncsiságuk beindult, és a játékok mögöttes tartalmát is kutatni kezdték. A tudatosság és alkotói gondolkodást nagyban segítette a **skicc-füzet** bevezetése, amelyben minden feladat, kép,

rajz, apró-cseprő gondolat is helyet kapott. A gyermekek a skicc-füzetet kérés nélkül is mindig maguknál hordták, tökéletesen megértették funkcióját és fontosságát. Ezek a füzetek váltak később egy-egy alkotóműhely képi lenyomatává, emlékkönyvvé, tapasztalataik gyűjteményévé.

- **Anyagismeret**

Mivel a legtöbb gyermek nem ismeri a **természetes anyagokat**, fontos a kezdeteknél kezdeni a megismertetést. Egy szelet fáról is órákat lehet mesélni úgy, hogy a gyermekek csillogó szemmel hallgatják, közben megtapogatják, megszagolják, számolják az évgyűrűket és közben a hallottak beépülnek emlékeik közé. Szintén tanulságos, amikor egy azonos anyagcsoport (pl. különböző fajtájú fák) más és más típusait vizsgálhatják meg a gyerekek. Tapintásra, súlyra, érdekességre, olajosságra, szagra mind más jelleget mutat. Természetesen későbbiekben megmunkálásuk is ezen ismérvek alapján történik majd. Érdekes tapasztalat, hogy a gyermekek egymástól függetlenül szinte azonos anyagokat jelölnek meg „kedvencüknek”, még ha nem is tudják megfogalmazni választásuk okát. A természetes anyagok felületének kezelése (akár a csiszolás, lakkozás, olajozás, pácolás stb.) olyan csodálkozással és örömmel tölti el őket, mintha valami varázslat történe kezeik között, amikor például a fa erezete körvonalazódik, színe mélyül. Sajnálatos, de a mai gyerekek többségének alapvető természeti tapasztalatai sincsenek, ezért olyan evidens „kísérleteket” is végre lehet hajtani velük, amikor egy-egy anyagot megvizsgálunk, hogy hogyan reagál a vízre, vagy mivé lesz, ha elégetjük.

- **Természet és természetesség**

A gyerekek igénylik, hogy a lehető legtöbbet legyenek a szabadban és bár sokszor nehezkesebb a megoldása, de igyekszem minél több alkotási folyamatot kivinni a szabad ég alá. Így vehetik észre a gyermekek azokat az analógiákat, amelyeket a természet kínál nekik egyes feladatuk megoldásához. Egy-egy ilyen felismerésnek elsöprő ereje van, a gyermeket büszkeséggel tölti el, ha valamire Ő jött rá és bizonyos, hogy egy életre nem felejt el azt.

- **Ingerözön – lecsendesedés**

A gyermekek egy olyan fokozottan ingerterhelt környezetből érkeznek, hogy bármilyen foglalkozáshoz, kommunikációhoz először szükség van arra, hogy ezen energiákat levezethessék. Az ingerek azonban leginkább csak elméjüket terhelik, általában a testük **mozdulatlanságra** van ítélve. Lecsendesedni még egy felnőttnek is nehéz, közülük is sokan segítséggel, vagy különböző technikákkal tudják csak ezt elérni. A gyermekeknél a legcélravezetőbbnek az bizonyult, ha a fokozott izgalmi szintet egy még fokozottabb izgalmi szinttel „sütjük ki” a

fizikai **mozgás** terén. Az az energia, ami eddig az elméjüket terhelte, most szabad utat törhet az ügyességi, gyorsasági, erőnléti csapat"versenyekben", amelyben a legtöbb feszültségoldást a fáradtságon kívül a kiabálás és a nevetés teszi ki. Fontos kimozgatni a testet ahhoz, hogy utána le lehessen ülni a gyerekekkel, hiszen ez az ő természetes működésük: mozgás, evés és alkotás. A szabadban, **természetben** zajló játékok témájukban kapcsolódnak, vagy rávezetnek a mesére, feladatra, amely szintén egy fontos (utólagos) felismeréssel gazdagíthatja őket. A fizikai „fáradtság” és jóllakottság egy hasonló tudatállapotot eredményez a gyermekeknél, mint amit mi **elmélyülésnek**, vagy ihletett állapotnak hívunk. A mozgás és mozdulatlanság, a gyorsaság és lassúság mind egymás kiegészítői, így ezeknek – a feladatoktól függő - folyamatos és váltakozó alkalmazása egy elérhető és természetes **ritmust**, **rendet** ad a napnak, a tevékenységeknek és az alkotásnak.

- **Pólusok**

A gyorsaság-lassúság, a mozgás és a mozdulatlanság, a hangos ötletelés és az elmélyült munka, a csapatban való alkotás és az egyéni feladatok, ok és okozati összefüggések mind folyamatosan és irányítottan váltakozva segítik a gyermekeket saját maguk megfigyelésére. A tudatosság kialakítása akár csak egy alkotási folyamaton belül rendkívül fontos. Amennyiben a gyermek tudatosan alkot, - de a gyermekek természetesen tökéletesen helyén kezelik a véletlen „csodákat” is, így az is beleivódik műveikbe - akkor képes megérteni az alkotott művét, és egyben saját magát. Az ösztönök és a tudatosság egyidejű felszínre hozása révén az önmegfigyelés új formája alakulhat ki bennük, amellyel egy új nézőpontot kapnak, és amelyet az életük bármely területén alkalmazhatnak. Az önismeret, a saját *természetünk* ismerete eredetileg egy olyan kérdéskör, amelyben minden gyermek kíváncsian vizsgálja saját magát. Sajnos, ha ezen építő feladatokkal nem segítünk, akkor ingergazdagabb média eltereli a figyelmet saját magukról.

Az alkotás, mint „egyéni mű, vagy közös egész” kérdése szintén segíti a gyermek fejlődését, önzetlenségének kialakulását. Az alkotóműhelyekben a meséket úgy alakítottam ki, hogy mindig törekedtem arra, hogy legyen egy egységes arculata is a leendő műveknek, ám kellő szabadságot biztosítson az egyéni kreativitás kibontakozásához. A gyermekeket a saját művük megalkotása, a befektetett idő és energia, az ötleteik megvalósítása mind ezer szállal köti alkotásukhoz, így teljes mértékben a sajátjuknak érzik. Mégis igényük volt a különálló egységeket közösen is megvizsgálni, akár úgy, hogy az ő művük csak egy elemét, részegységét képezte egy nagyobb egésznek. Mivel egy egységet magukénak érezték és büszkeséggel töltötte el őket a tudat, hogy azt ők alkották; a nagyobb egész megalkotásakor ugyanez a büszkeség megmaradt bennük – tudták, hogy a nagy műhöz ők is hozzátektek, önérzetük nem csorbult ezáltal.

A feladat kívülről befelé, vagy belülről kifelé való megközelítése, a részekről az egészig, vagy az egésztől a részekig való vizsgálódás mind a különböző aspektusok, ellentétes, ám egymást segítő pólusok nagyszerű játéka.

A feladat meghatározásában természetesen nagy szerepet tölt be a „hozott anyag” azaz a gyermekek izgalmi, érdeklődési szintje. Volt, hogy annyira különbözőek voltak ezek az ingerek, hogy a gyermekek figyelmét úgy tudtam csak összefogni, hogy a legtágabb értelemben kezdtük el a tervezést: megterveztünk hát egy Univerzumot. Ezután a saját bolygó, légkör, élőlények, lakó-űrhajó és építészeti, majd az egyre kisebb lépték már nem jelentett akadályt, ellenben kisebb feladatokkal kezdve, fordított sorrendben nem érték volna el az érdeklődésnek és az alkotási váagnak azt a fokát, mint a kezdeti, „univerzális” léptéknél.

- **Gyors sikerek, vagy teremtés**

A mai gyermekek a **kudarc**élményt nem tudják megfelelően kezelni. Adódik ez a nevelésből és a környező világ adottságaiból is. A visszautasítást, a *nem* szót nem hallják. A megélt kudarcot a gyermekek dühkitöréssel fogadják, sokan teljesen kifordulnak magukból.

Egy másik, korábban említett probléma a **hibáktól** való félelem. A tökéletes képi anyagok, a kiformált játékok láttán a gyermek képi vagy tárgyi alakításának lehetősége eleve fel sem merül. Nem tudja felvenni a versenyt a műanyag öntött formák özönével, más előképet pedig nem lát. Az ő kezükbe nem kerül egy-egy fából farigcsált játék, agyagból meggyúrt forma, amelyen teremtő emberi kezek nyomai láthatók. Egy hatalmas szakadék feszül a gyerekeket körülvevő, ipari tárgyak özöne és a természetes, emberi kéz formálta játékok között. Mivel az utóbbival nem találkoznak, az előzőnek meggyártását, alakítását „titok” lengi körül, nincs fogalmuk arról, hogy a „dolgozók” hogyan születnek. Egyszerűen KÉSZek. A létrehozásának kérdése fel sem merül bennük.

Szintén korunk KÉSZtermékei mindazon „fejlesztő” játékok, amelyeken keresztül a gyermekek, - mivel figyelmüket és érdeklődésüket hamar elveszítik – olyan alkotási tevékenységeket ismernek csak meg, amely nem követel meg tőlük gondolkodást, kevés szerepet kap a fantázia és a kreativitás. A gyártó cégeknek a mai világ sajátosságainak eleget téve a **gyors siker**élményt kínáló megoldásokat ömlesztik a piacra. Ebből kifolyólag a kreatívnak mondott játékok egy sor speciális tevékenységet követelnek csak meg. A „varázslat” azaz a mű kibontakozása igaz, hogy a gyermeket ámulatba ejti, de valójában a kreatív játékgyártó érdeme mindez. Ilyen technikák a lekaparós képek, formába nyomató égethető gyurmák, színes nyomdák, színváltós, csillogó, intelligens íróalkalmatosságok stb. A gyermek annyi szerepet kap ezen a téren is, mint egyéb játékoknál a gombnyomás, hiszen egy gyermeknek nem kihívás egy puha anyagot beletömöködni egy formába, majd kifordítani azt. Visszasan éppen a kézügyesség és a kreativitás visszafejlesztésére szolgálnak ezek a „fejlesztő” játékok, ezen túl a legdestruktívabb szerepük abban nyilvánul meg, hogy a gyermek a **technikai csodákkal** azonosítja a teremtés közben megélt csodát. Kialakul benne ezen a téren is egy **elvárás**, azaz elvárja a terméktől, hogy működjön. A **siker**élménynek garantálnak kell lennie – ez a piac érdeke is. A **gyorsaság**, illetve a gyors

alkotás evidenciája megmutatkozik abban is, hogy a gyermekek többsége összecsapja a rajzát, **silány** minőségben dolgozik. Gyors sikert vár el az alkotás minden terén – ott is, ahol a bravúros technika nem áll szolgálatában. Ők ugyan rászánták azt az időt, amelyet az alkotásra „kell”, ám ceruzával ennyi sikerült csak...Ezen a téren is, ha a játékok az intelligensek a gyermekek helyett, akkor a gyermeknek mi szerepe marad?

Az ilyen játékokon szocializálódott gyerekeket nem fog izgalomba hozni egy olyan anyag, amely csakis az ő kezük munkája által alakul majd, mint például az agyag. Nem ülnek oda egy fehér papírlap elé, mert az túl üres. Ez nekik – ebben a formában – unalmas. Ellenben ha az agyagot egy negatív formába nyomkodják, a kifordított késztermék láttán rögtön ragyog a szemük, hiszen ezt ŐK csinálták. A KÉSZítés és az alkotás közötti különbséget elmagyarázni természetesen nem lehet, ám hosszas munkával le lehet építeni bennük az előzőt és késztetést éreztetni velük a valódi alkotás után.

Ezekből kifolyólag az alkotási folyamatot úgy célszerű felépíteni, hogy a gyors sikereken szocializálódott gyerekeket ne érje kudarcélmény, de a sikerek egyre több **figyelemmel eltöltött időt, lassúságot** és **elmélyültséget** követeljenek meg. Ez a figyelemmel eltöltött idő megadja a lehetőséget, hogy **minőség** születhessen a kezeik között, amit ők is érzékelnek majd. Egyszer minden gyermek átlépi azt a határt, amikor elmerül az alkotásban és végre megélheti igazi gyermeki, **teremtő** valóját. Megérkeznek a jelenbe.

- **Szabadságélmény**

A mai világ szabadságélményével, a virtuális világ bravúrjaival nehéz felvenni a valóságban a versenyt. A folyamatos és egyre gazdagabb ingerekhez szokott gyermeki szem a felfedezés terén ellustult, hiszen a csodákat készen kapják, nem kell keresniük, felfedezniük azt. Az előzőekben említett elmélyülés, lecsendesedés a fókusz áthangolását is lehetővé teszi, így képesek lesznek a gyermekek kíváncsian vizsgálódni. Érezzük, tudjuk, hogy ez lenne a gyermek természetes alapállapota, de sajnos ma már erre rá kell vezetni őket. A kíváncsiságot olyan érzékelésekkel tudjuk életre hívni, amely újdonságot jelent számukra.

A kibontakozásukat segíti különböző érzékszervek illetve végtagok bevonása az alkotásba, illetve egyes érzékszervek kizárása, ill. a dolgok **több nézőpontból** való megvizsgálása. Ezek a „komplex” játékok megnyitják a fantáziájukat és őket magukat is annyira, hogy saját maguk kezdenek el kísérletezni az adott keretek között, mialatt egy sajátos alkotói szabadságot, egy új felfedezést tesznek az alkotás és önmaguk terén.

Bizonyos anyagok és technikák különösen alkalmasak arra, hogy a kudarcok miatt vonakodó gyermek is bátran bevonható az alkotási folyamatba és nem a saját képalkotási tettei, hanem a papíron alakuló csoda köti le a figyelmét.

A szabadság gyermeki olvasata pedig az olyan játék, amelyet ők maguk alakítanak ki és elmerülhetnek az időtlenségben. Ahhoz, hogy egy alkotó, fejlesztő foglalkozás keretein belül a kitűzött célt elérhessük, szükséges a gyermekeknek az alkotás, gondolkodás során felgyülemlett ingereket kiadnia magából. Biztosítani kell a napirendjükben olyan időt is, amikor azt játszanak, amit akarnak. Meglepő, hogy egy jól eltalált mese, a félkész művek egy olyan háttérrel szolgálnak a gyerekek szabad játékához, hogy igen ritkán fordul csak elő, hogy a játékuk a mese gondolatköréből kilépjen.

- **Munka**

A legtöbb gyermek nem végez semmilyen fizikai munkát, ház körüli segítséget, otthoni házimunkát. A gyermekek minél korábbi, játékos bevonása pedig nagyon sok mindenben fejlesztheti őket, nem beszélve arról, hogy ezt az időt a szülővel közösen töltené el, és nem a tévé előtt ülne mozdulatlan. Sokuk a kötelezettségekkel, a kedvük „ellenére”végzett munkával 6 éves korában találkozik először, és amikor szembesül azzal, hogy az iskola másról is szól, mint a játék, akkor elmegy a kezdeti lelkesedés.

Számos tapasztalatom volt már azon a téren, hogy egy gyermek, akitől kértem valamit, csodálkozva rám nézett, „de hát ő egy gyerek, hogy tudná ezt megcsinálni?” Egy kis idő után, miután közösen, mindent a kezébe adva, mindent megmutatva, végigvezetve a folyamatot elkészült a kívánságom, a gyermeket határtalan büszkeség töltötte el. Ilyen egyszerű lenne a gyerekek segítő, támogató nevelése, hiszen minden gyermek első vágyai között szerepel a szüleinek, vagy a felnőtteknek való megfelelés, illetve az, hogy büszkék legyenek rá.

Az alkotás, akárhogy is vesszük, munkának, gyakorlatnak számít. Az elmélet akkor születik, amikor a gyakorlat tudatossá válik, mert az elmélet nem más, mint képzeletben folytatott gyakorlat. Így gyakorlat nélkül hiábavaló bárminemű elméleti okítást kezdeményezni a gyermekeknél.

Kudarok, hibák, újrakezdések és gyötrődések ugyanúgy részét képezik a munkának, mint a belefeledkezés, utolsó simítások, és a mű létrehozásáért érzett büszkeség. Nagy elismerést érdemelnek azok a gyerekek, akik egy hosszas alkotó folyamatot végigvisznek, és mivel egészséges lelkiületűek, ekkor már nem okoz számukra gondot egy-egy felmerülő probléma, vagy hiba. Rájönnek, hogy ezek ugyanúgy alakítják, illetve hozzátesznek a művükhöz. A kézi alkotást, különböző anyagok megmunkálását, számukra ismeretlen, vagy még nem használt szerszámok, kellékek használatát mind fontosnak tartom, egyrészt a kíváncsiságuk, érdeklődésük folyamatos „szinten tartása” végett, másrészt, mert a kétkézi tapasztalatok a legmélyebben épülnek be a tudatukba, emlékeikbe. Egy használati, vagy dísz tárgy elkészítése így különböző értékekkel bír, egyrészt felhalmozódnak benne mindazok a tapasztalatok, amelyeket az alkotóműhely során a gyermek megszerzett, emellett emlékeztetnek a megélt pillanatokra, és még a funkcióját is betölti. Ezek a tárgyak is elérik végső céljukat – mivel önmagukon túlmutatnak.

- **Csaljunk mi is!**

Úgy érzem, hogy mivel a gyermekek tökéletesen nincsenek tisztában a reklámok, filmek felépítésével, hatásmechanizmusával, fontos ezzel is, mint egy izgalmas felfedező játékkal – foglalkozni. Ez egy kifejezetten a mai virtuális világ működésének átlátására és megértésére kialakított játék, amelyben a gyermekek kakukktojás keresés jelleggel kutatják, hol a „hiba” egyes plakátok képi üzenetein. Reklámokat vizsgálnak meg és elemzik, hogy készülhetett, mi lehet a valóság, mi nem. Fontos, hogy az első felfedezések úgy történjenek, amikor még nem lepleztük le, mi is az a bluebox technika, vagy a képi montázs fogalma. A technológia későbbi megmutatása és kipróbálása számos alkotói játéknak is teret ad, ám a legfontosabb üzenete az, hogy amikor a gyermek nyomtatásban, vagy kivetítve látja saját magát akár egy modelljének árnyékában, vagy szürreális helyszíneken, megérti, hogy bár a kép valóságnak tűnik, mégsem fedti a valóságot. Ebben a világban, ahol folyamatosan optikai ingereknek és vizuális csalásoknak vagyunk kitéve, a gyermeknek fontos lenne segítséget nyújtani ezek helyes értelmezésében.

- **Lezárás – kiállítás**

Mint ahogyan az alkotó folyamat egy történettel indul, le is kell, hogy záródjon. A lezárás, a műhelymunka befejezése legalább annyira fontos pontja a műhelynek – ha nem fontosabb -, mint a kezdeti lépések. Mivel rengeteg ötlet, kérdés, válasz felmerül az alkotó folyamat során, a kezdeteknél készít mindenki magának egy ötlet-füzetet, amelyet mindig magánál tart. Ami eszébe jut, és arra érdemesnek tartja, leírja, belerajzolja. Ez a fajta dokumentálás a folyamat végén kiegészül egy két fényképpel is, amelyen a gyermek munka, vagy játék közben kerül lencsevégre, így a füzete az ismereteit és emlékeit is egyaránt tartalmazza. Az utolsó napon az alkotói folyamatot egy közös kiállítással és/vagy bemutatott mesejátékkal zárjuk. Ekkor kerül fel a pont az i-re, a mese, a történet a már kész művek segítségével megelevenedik.

- **Napház – Nadapi Alkotóház**

A következőkben, a Nadapi Alkotóházban - Napház - megtartott építész-alkotóműhelyekből kerül néhány részletesebb bemutatásra, kiválogatva az alkotóműhelyekre jellemző fontosabb játékokat, képeket. A választásom négy olyan építész-műhelyre esett, amelynek programját a fent említett ismérvek alapján készítettem el többnyire a **Rajz**, az **Építészet** és a **Tánc** témakörein belül mozogva.

Ezek az építész-alkotóműhelyeken óvodás és kisiskolás korú gyermekek vettek részt. Ezek a gyermekek többnyire vidéken élők, de nem vidéki életmódot folytató családok gyermekei. A gyermekek átlagos, vagy jó anyagi körülményekkel rendelkező, többnyire kertés, családi házas közegből, rendezett családi körülmények között élő családból jöttek. Szemben az évközi egyéb oktatásokon résztvevő gyerekekkel, ezekben az alkotóműhelyekben kevés olyan gyermek vett részt, akinek a túlzott géphasználat problémákat, függőséget okozott volna, ellenben akiknél igen, azokat érezhetően nehezebb volt a kezdetekben kiszakítani a virtuális világukból és bevonni a játékba. Mivel jellemzően azok a családok járatják kiegészítő foglalkozásokra, képzésekre a gyermekeiket, akik tudatosabban nevelik őket, illetve felismerték gyermekük képességeit bizonyos alkotási területeken, ezért a korábban említett problémák kisebb mértékben voltak érezhetőek gyermekeiknél.

6. Napház - Alkotóműhelyek

Első mese :

TV-Maci műhely

❖ Első mese: TV- Maci műhely

időpont: 2012.08.06-10
korosztály: óvodás, kisiskolás
helyszín: Napház - Nadap - Szintezési Ősjegy

- **Előzmények:**

2012-ben megtartott műhely témáját egy aktuális esemény adta, akkor vonult „nyugdíjba” az a TV- Maci, akire azóta is mindannyian nosztalgiával gondolunk. Igaz, hogy nem a „zöld nadrágos” Tv-Maci volt az első maci a tévében, sőt, a tévében feltűnő medvéknek még a neve is változott az idők során, de a legutóbbi generációknak ő testesítette meg az igazi TV- Maci alakját.

Természetesen a televízió a televízióban - korábban egy hatalmas, 3 lábon álló monstrum, később az akkor divatos beépített szekrénybe süllyesztve, ma laptévéként - a szoba központi bálványa, mint ahogyan az mind a mai napig a legtöbb családnál és a legtöbb háztartásban. Az ekkor megjelenő, új rövidfilmmel pedig nem csak hű korpépet szándékoznak festeni a mai gyerekekről és tevékenységeikről, hanem „burkoltan” propagálják magát a médiát és az elektronikai szórakoztató cikkeket is.

Ha visszatekintünk, a különböző tévé maci alakok rövidfilmjeinek elemzéseiből egy átfogó kor-képet kaphatunk egyrészt az adott kor szelleméről, élet és lakáskörülményeiről, bútorairól, szokásairól, másrészt a maci viselkedése mögött pedagógiai szándékok húzódtak akár a higiénias szokások, egészséges életmódra nevelés akár a rendrakás, vagy a napirend kialakítása terén. A maci mindezen túl aktuálpolitikai érdekek és célok szolgálatában is állt, példamutatása, erkölcsös viselkedése sosem volt szándék nélküli; mint kiderült, köpni sem köphetett akármikor (nemzeti ünnepek, szovjet ünnep...), de még fogmosásának szakszerűségére is egy egész „fogorvosgárda” figyelt.

- **A mese**

Mivel van egy eredeti TV- Macim, elhatároztam, hogy a műhely háttértörténetét az ő jelenlegi sorsa fogja szolgáltatni: azaz miután a tévét otthagya, vidékre költözik, és berendez egy kis házat magának. Ekkor még nem is tudtam azt a háttértörténetet, hogy Bálint Ágnes tervei szerint mesealakja eredetileg is vidéken élt volna – csak a „jó szocialista elvtárssá” nevelés panelprogramja okán kellett neki is osztoznia a panel-sorsban.

A valódi (azaz kézzelfogható) TV- Maci teljességgel ámulatba ejtette a gyerekeket. Legtöbbjük azon lepődött meg első pillanatban, hogy ilyen kicsi? Általában azt gondolták, hogy ember, vagy legalábbis gyerek-méretű. A meglepődés nem érte csalódásként őket, a TV- Maci kis termete okán egy pillanat alatt saját modelljévé vált, azaz a gyermekek a kis macit, mint az igazi TV- Maciról mintázott játékmacit szerették meg és fogadták el egy pillanat alatt. Az **új mesébe** azonnal elmélyedtek és a maci gondját viselték. A TV- Maciról készített fényképek pedig - Maci a kertben, ahogyan az ágyások között járkal, vagy éppen megpihen a sziklakertben bágyadt-fáradt mosollyal az arcán - életre keltették a gyermeki fantáziát: igen, a Maci tényleg vidékre költözött, kertet ültetett, és már gazdálkodik!

Természetesen foglalkoztatott a gondolat, hogy a macinak egy mai, modern életteret alkossak, de ebben az esetben a választást teljesen a gyermekekre bízom, és mivel kislakásban élt ez ideig, úgy gondoltuk, hogy valami hasonló kislakást tervezünk neki – olyat, amihez hozzászokott.

- **A gondolat- tudatosság**

A lakásának berendezését az első pillanattól kezdve a gyerekekre bízom. Hogy mi kell a Macinak? Végigvettük a napi tevékenységeit – amiket ismertek ők is – a TV-ből. Ezután végiggondolták, hogy milyen a Maci élete civilként – azaz mint „Televízió Medve”, hogy élhette mindennapjait? Egy izgalmas téma volt a kulisszák mögé nézni. A gyerekeknek eszébe sem jutott, hogy van élete a macinak a tévén kívül is.

A gyermekek különösen híresek arról, hogy a látott személyt és a helyet, ahol látják, összekapcsolják. A boltos nénit nem ismerik meg járókelőként az utcán – ha meg mégis, mintegy szemrehányóan súgják a szülőknek, hogy ő mit keres itt, hiszen ő a boltos néni.

Az egyik legizgalmasabb játék, és legkomolyabb feladat, amikor a gyermekek elemzik magukat, azaz olyan feladatot kapnak, amely során valamely megszokott tevékenységüket kell megfigyelniük, tudatosan végiggondolniuk. Ilyen játék volt többek között a napi tevékenységek vizsgálata, hiszen ahhoz, hogy lakást tudjanak tervezni a TV- Macinak, át kellett gondolniuk, és előtte át kellett élniük először a saját, majd a maci napját, mindennapjait.

Tánc

A gyerekek egymás után eljátszották a napi mozgásmintáikat, közlekedésüket, tevékenységüket, amit a házon belül tesznek otthon – szavak nélkül. Ehhez egy jól behatárolható időintervallumot választottunk, amelyben minden gyermek hasonló tevékenységeket végez. Mind a játékosnak, mind az őt nézőknek nem csak tanulságos, de mulatságos is volt az előadott folyamat, hiszen minél precízebben tudta megjeleníteni a gyermek a lakásán belüli közlekedését és a napi rutin tevékenységeit, annál tisztábban bontakozott ki a házuk alaprajza, a helyiségek kapcsolata, illetve a gyermek és a család alap szokásai. A gyermekek képesek voltak olyannyira elmélyedni ebben a „pantomim játékban”, hogy egy-egy gyermekien őszinte kérdés is felcsattant: „fogat nem mostál?!” amelyből kiderült, hogy a kis nézők is tökéletesen tisztában vannak a jelenettel.

A tevékenységek eljátszása, újraélése tudatosítja bennük azt, hogy milyen ok-okozati folyamatok szerint szerveződik a napjuk, vagy akár a közlekedésük rajzolata a térben.

A figyelem és a tudatosság kiterjedt aztán a hazamenetel utáni időszakra is. Másnap csillogó szemekkel mesélték el az újabb apró részleteket, amiket eddig nem vettek észre. (*letáncolni = megismerni*)

Ahhoz, hogy a gyerekek lelkesen tudjanak a kis léptékű modellezéssel huzamosabb ideig foglalkozni, türelmüket és figyelmüket a mesére tudják fordítani, táncos- szerepjátékos mozgásfeladatokkal és természetjárással mozgattuk meg őket nap, mint nap.

Építészet

Hasonló játékos feladatok után „gyerekjáték” volt a TV- Maci bőrébe bújni, hiszen a saját igényeik ismerete után könnyen tudtak azonosulni a medvesorssal is. Elkezdődött az építkezés, amelynek csak 4 kartonfal szabott határt.

Miután körvonalazódott, hogy milyen helyiségekre lesz szüksége a macinak, kis szakemberekként a burkolatok kialakításával kezdték az építkezést. A négyszögletes színes mozaik burkolat precíz lerakását egy pillanat alatt megunták, így végül egy egészen sajátos színes kavalkád született, amelyet bármelyik gyerek ott folytathatott, ahol a másik abbahagyta.

A bútorokat a valódi bútorok mintájára készítették el. Megvizsgáltuk, hogy a bútorok hogyan kerülnek kialakításra, majd ezután a valódit leutánozva alkották meg a bútorok kicsinyített mását. (pl. ülőbútor esetében a kemény hordozófelületre szivacs, majd kárpit került) Miután megértették, hogy a modellezéshez hogyan tud a környezetünk mintául szolgálni, egyre kevesebb segítséggel, egyre önállóbban, egyre bravúrosabb megoldásokat találtak ki.

Rajz

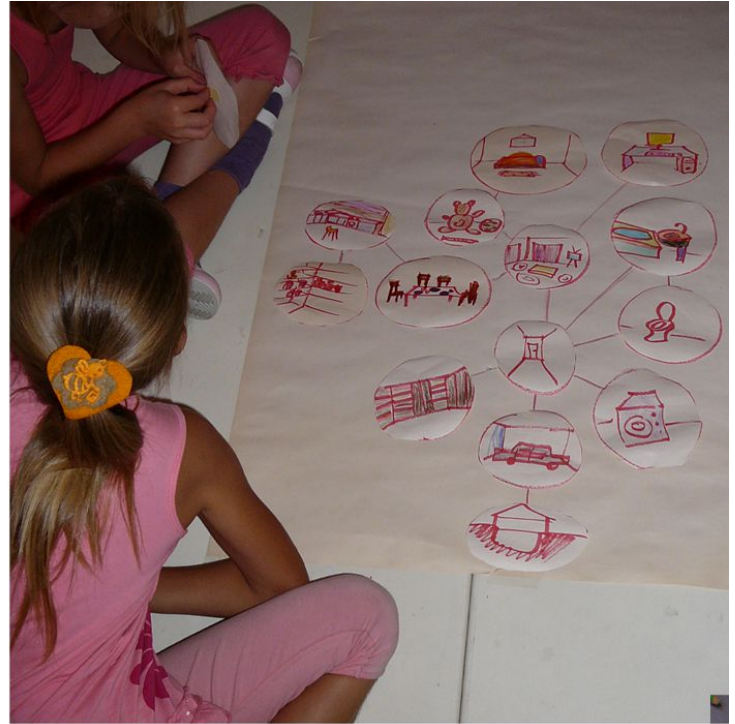
Mivel a résztvevő gyermekek többsége óvodás volt, a képi tervezést elsősorban a képi vizualizáció és a térbeli megjelenítés adta. A rajz ebben a műhelymunkában így nem töltött be a tervezés szempontjából lényeges szerepet, a helyiségek elrendezését, a bútorok megtervezését nem papíron kezdték a gyermekek. Ebből kifolyólag amint megszületett fejükben, hogy mit szeretnének alkotni, rögtön a megfelelő anyagok válogatásához fogtak és utána már kezdték is a bútorkészítést. Ebből kifolyólag kezdeti lendületük, kreativitásuk egészen addig alább nem hagyott, amíg készre nem jelentették a kis tárgyakat.

Miután a lakás burkolata, falai a helyükre kerültek, megkezdődött a „lakberendezés”, a bútorokkal szimultán a gyermekek elkezdtek használati-, és dísz tárgyakat, képeket készíteni a macinak, hogy otthonosabbá tegyék új lakását.

Amikor elkészült a lakás, a gyermekekkel életképeket rendeztünk be, eljátszva, animálva a maci egy napját. Míg én fényképeket készítettem ezekről a jelenetekről, közben a gyermekek lerajzolták a számukra legkedvesebb jeleneteket. A legizgalmasabb jelenetek számukra azok voltak, amiket a tévében nem láttak, így csak az ő fantáziájukban született meg: paprikajancsi fürdik, TV-maci rendet rak, vagy épp a vacsorához terít. Mivel hihetetlen sebességgel alkottak a gyermekek, az utolsó napon már új feladattal kellett számukra előrukkolni, így a macinak építettünk egy tavat, és új kültéri bútorok gyártásába foghattak a gyerekek. A maci bár nem úszott, és a napra sem feküdt ki, a gyermekek felvillanyozódtak, hogy a macit a természetben, pihenni, nyaralni látják. Azon szomorkodtak csak, hogy nem jutott eddig eszükbe új ruhát varrni neki, „hiszen mindig ebben a zöldben van, még egy fürdőnadrágja sincs...”

Második mese:
Az én házam

❖ **Második mese: Az én házam**

időpont: 2013.08.05-09.

korosztály: iskolás

helyszín: Napház - Nadap - Szintezési Ősjegy-erdő

- **Előzmények**

Ebben az alkotóműhelyben a gyermekekkel - többek között - olyan feladatokkal is dolgoztam, amelyeket az egyetemen (BME) az építészkar hallgatóinak is kiadtak, mint tervezési feladat.

Vizsgálatom tárgya az volt, hogy a feladatokat mennyire kell, illetve nem kell lefordítanom gyerek nyelvre ahhoz, hogy a megértést és így az alkotást ne befolyásolja.

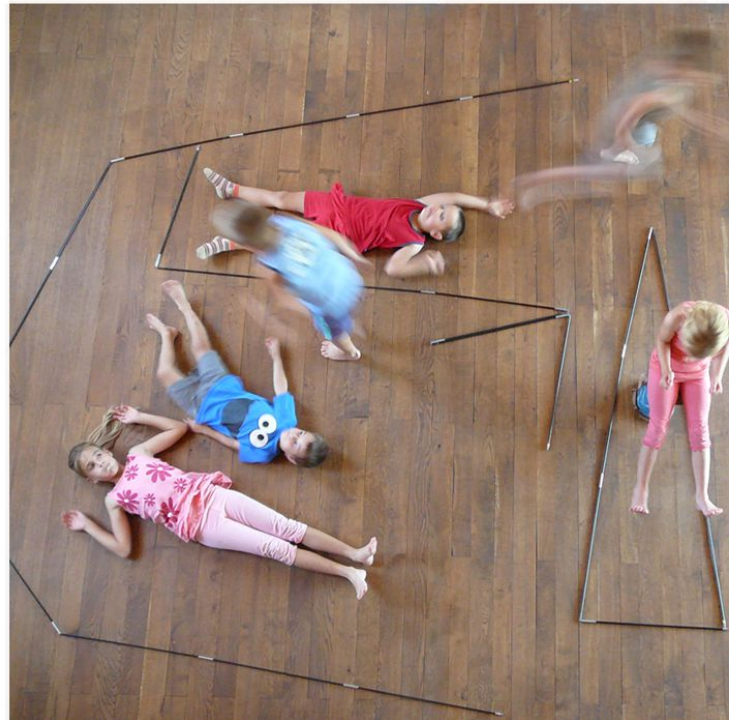
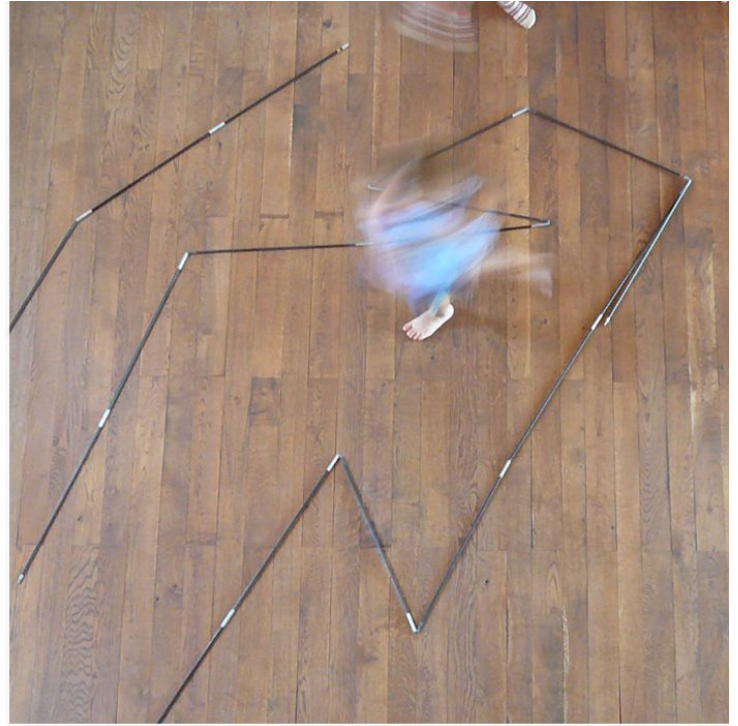
Sík kompozíciós feladatokat oldottak meg, egy-egy hívószó megadásával. Vizsgáltuk a merőleges-, illetve organikus rendszerű kompozíciókat. Ezen kívül elemeztük a lakásban található helyiségeket, azok szükségességét, különböző csoportosítását, illetve elemeztük az egyezőségeket és különbözőségeket közöttük ahhoz, hogy ők is el tudjanak gondolkodni azon, hogy „*mi kell a házba?*”.

- **A gondolat - tudatosság**

Hogy „*mi kell a házba?*” témát több oldalról jártuk körbe. Megvizsgáltuk azt, hogy a fő elemek közül mi, hol és miért található vagy éppen nem található. Mely elemeket engedtünk be a házba, és mely elemeket zártunk ki és miért. Érdekes, hogy maga a tűzhely szó nem egyértelmű már a mai generációnak. Természetesen itt, a vidéken élő gyermekek látnak szabad tüzet, de hogy maga a szó, annak központi szerepe mit jelentett – nem tudták, és meglepődve azonosították be az elektromos főzőlappal és sütővel.

Megvizsgáltuk a napi tevékenységeket és azok helyigényét, illetve elemezték saját otthonuk tereit, helyiségeit is. A műhely érdekessége volt, hogy voltak még írni nem tudók is a gyerekek között, így a képi, írásos kommunikáció kép-írassá alakult. Képekben ábrázolták hát az egyes helyiségeket és a kép-halmazokat tologatva raktunk ki különböző „funkció-sémákat”. A funkció-séma rendkívül megnyerte tetszésüket, felvillanyozódtak, hogy „*most már értik!*”, - mintha megkapták volna a háztervezéshez a titkos kulcsot- és már tervezték is a házakat.

A műhelymunka során az előnyös és előnytelen kapcsolatok elemzése után képesek voltak egymást, vagy saját magukat korrigálni, nagyobb ellentmondás esetén.

Rajz

3 különböző lépcsőn keresztül szerettem volna vezetni a gyerekek tervezését. Miután a funkciósmákkal tisztában voltak és papírra vetették az első ház-terveket, alaprajzokat, szerettem volna a 2 dimenziót mintegy titokban átvezetni 3 dimenzióba, hogy a tervezett vonalak megelevenedjenek és maguk is beléphessenek kreálmányukba.

- **rajz a síkban – alaprajz – tervezés 2 dimenzióban**

A közösen készített funkciósema után mindenki elkészítette a saját álom-házának a sémáját. A buborékoknak nem csak a helyiségeket, hanem azok kapcsolatait is jelezniük kellett – melyet tudatosan és átgondoltan alakítottak ki. Ennek alapján pedig megpróbálták mindezt „keretbe önteni” és megszülettek az első alaprajzok. Érdekes, hogy miután fantáziájuk beindult és nekiláttak a házalaprajz megrajzolásának, minden gyermek merőleges rendszerű tereket alkotott, pedig kifejezetten ügyeltem rá, hogy ne befolyásoljam alkotásukat. Mivel alaprajzot még nemigen láttak, ellenben minden gyermek merőleges tárkapcsolatú házakban lakott, meg sem fordult a fejükben, hogy egy tér lehet ettől különböző is.

Számomra meglepő volt, hogy milyen nehezen indult be a fantáziájuk az álomház terén. Fontosnak tartom, hogy sem táncban, sem tervezésben, sem semmilyen alkotótevékenységben – amennyiben valódi teremtést szeretnék életre hívni, ne mutassak példát. Ha példát mutatok, úgy vélik megértették a feladatot, és elindulnak a mutatott úton, a saját utam ezer reprodukcióját megfogalmazva. Én pedig nem magamra, hanem arra vagyok kíváncsi, hogy saját maguktól vajon merre indulnának? De itt egyszerűen nem léptek tovább a számukra ismert terekből. Azokra a kérdésekre, hogy: mire vágnak?, mit csinálnának egész nap?, mi a legkedvesebb tevékenységük? végülis értetlenül néztek rám, hiszen „játsszani- felelték és játszószobát terveztek is”.

Nagy nehezen indult el az ötletelés, amikor egy kisfiú végül megtörte a jeget egy bekiabált gumiszobával. Amint megértették, hogy MINDENT lehet – rájöttek, hogy a játszószoba kevés. Bekerült hát a ló a nappaliba, valakinél az erdő, a medence, csúszdaparkkal egyetemben. Újra visszakerültek a játékba.

- **rajz a térben - vonalrajz - játék a 2 és 3 dimenzió határán - a kétdimenziós házibuli**

A grafit szerepét itt a fekete rudak, a papírlap szerepét egy üres tér padlója adta. Mivel az eszköz csak egyenes-, vagy törtvonal konstrukciót engedett, így ezt az utat jártuk körül. Megértették az egyenesek, a sarkok, a metsződések lényegét, a kint, bent fogalmát, a tömör és nyílás szerepét. A gyerekeket lenyűgözte ez az

egyszerű, 1:1 - es lépték, hiszen kicsiny méretüknél fogva a vonalából kialakított terek számukra valóban nagynak hatottak. A térben tervezés, rudakkal rajzolás kiegészült egy sor mozgástechnikai feladattal, csak hogy a játék még átfogóbb élményt nyújtson. A játékok sorozatát azzal zártuk, hogy mindenki megépíthette álomházának alaprajzát – amelybe házatőra hívta kis barátait.

- **vonala térben – a megelevenedett vonal – behálóztuk az erdőt**

A sarkok szerepének és megértésének a harmadik lépésnél lett fontos szerepe, mivel itt kimentünk az erdőbe, ahol maga az erdő struktúrája, a fák helye, helyzete, mint sarokpontok álltak rendelkezésünkre.

A grafit, a rudak után a vonal szerepét egy szalag testesítette meg. Itt már igazi térlátásra és térérzékelésre volt szüksége a gyerekeknek, hiszen a fák között sétálva a fákat, mint sarok-, vagy töréspontokat felhasználva, a föld szintjétől 1 méterre felemeltük az alaprajzot, és így szőtték bele a kis házukat a térbe.

Minden gyermek, miután közösen bejártuk az erdőrészt, kiválasztotta a neki tetsző Helyet, elképzelte oda a házat. A gyermekek a szalag kihúzásával kerítették le a házukat és annak helyiségeit. Miután mindenki készen volt a „hálójával” megmutattuk egymásnak az építményeket, a házigazda betessékelte a vendégeit és körbemutogatta a helyiségeket nekünk. Izgalmas volt, hogy a gyerekek habitusa, ami már a papírlapon is megjelent, mennyire erősen átütött a háló-konstrukción is. Volt zezugos, kaotikus, volt óriási, ahol a lehető legnagyobb erdőszéletet szerette volna az építő lekeríteni, és volt kicsi és szerény, egyterű ház is. A legizgalmasabb játék azonban az volt, hogy a háló-házak bejárása után át kellett tudni fordítani a kis egységeket „inverzzé”, elképzelné a házakat tömörnek, csak a bejáratot érzékelve nyílnak, és úgy végigmenni a házak KÖZÖTT, mintha egy utcában sétálnánk. Hiszen a gyerekek a buzgó építkezésben mind a maguk pecsenyét sütögették, senki sem gondolt a másikéval, csak ha az neki épp útban volt. Itt szembesültek azzal, hogy milyen „falut” építettek, hiszen hirtelen a vázak, alaprajzok egyszerre elevenedtek meg, egyszerre kaptak helyet a térben és így volt lehetőség egyszerre értelmezni a rajzolatukat. Lehet, hogy a véletlen műve volt, de egy egészen kellemes kis faluszövet alakult ki, egy girbe-gurba utcával a közepén, amelynek két oldalán és beszögelléseiből nyíltak a házak bejáratai. Nem volt olyan ház, melynek megközelítése kiesett volna a közös rendszerből - független attól, hogy magát a rendszert nem határoztuk meg, pedig munka közben - mint ahogyan a fotókról és a gyermekekről azt el is tudjuk képzelni - nem törődtek más munkájával, csakis a sajátjukéval. A faluszöveetről idő hiányában nem készítettük el a 2 dimenzióba visszaültetett rajzot, amelyen a struktúra kirajzolódott volna.

Még aznap délután sok gyerek hívta vissza az erdőbe a családját, akik sötétedésig együtt bolyongtak a szalagok között - ők pedig lelkesen mesélték, hogy hol a konyha és a nappali...

A gyerekek később kartonvázakat kaptak. Mindenki ugyanakkora méretű dobozt alakíthatott kedve szerint. Ebben a feladatban a korlát, a keret az azonos anyagú és méretű kartonház volt, amelynek természetesen ebből kifolyólag a léptéke is azonos. A kreativitásukat itt a nyílászárók ötletességén, illetve a festésben élhették ki. A nyílások, nyitási irányok, formák megtervezése, kivágása után kezdődhetett a meszelés.

Ebben a feladatban a doboz-ház meszelése oldotta meg leginkább a gyermekek kreativitását. A teddy hengerezés sokuknak új móka volt. Volt, aki inkább többet nem is fogott ecsetet a kezébe, annyira megtetszett neki. A meszelés után pingálás következett, a hófehér, viszonylag egyenházak ekkor kaptak egyedi megjelenést. Az, hogy a gyermek nem síkban, papírra fest, hanem „lefest” valamit - egy tárgyat -, szintén olyan élmény volt számukra, hogy teljesen belefeledkeztek a „munkába”. Én is ekkor szembesültem azzal, hogy valójában nincs a gyermekek környezetében általában semmi olyan tárgy, amit ők festenének ki, illetve le, ezért ennyire különleges élmény ez nekik.

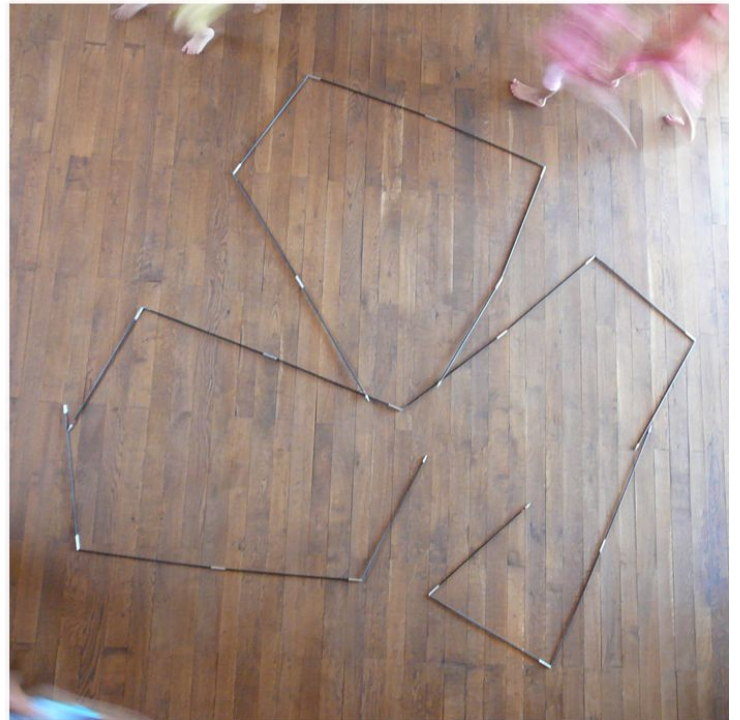
A kész házakból egy egyutcás zsákfalucskát raktunk ki, végén a templommal. Bár a 4. napon jártunk és a „terveim” szerint haladtunk, a gyermekek rengeteg élményen és alkotáson voltak túl, ráadásul, amint a szülőktől hallottam, hazafelé is végig meséltek, otthon pedig folytatják azt, amit itt abbahagytak – azaz a „munka” nem állt meg; de én megfeledkeztem a számos játék kitalálása közben arról, hogy HAGYNI kellene őket is játszani.

A negyedik napon volt még egy fél óra addig, amíg a szülők meg nem jöttek a gyerekekért, és a pingált házak száradtak a zsákfaluban. Fél óra, amikor egyszer csak mindenféle plüssállatok jelentek meg az utcában, és a gyerekek birtokba vették a házakat és elkezdődött az ő meséjük.

Az utolsó napra terveim szerint a kis házakat telepítettük volna különböző terepviszonyok közé, vizsgálva azt, hogy a környezet miként alakít(hat)ja a házak egymáshoz képesti viszonyát. Terveztem sík terepet, sziklásat, patakpartosat, erdeit – de az előző napi felismerés okán egyet választottam csak, és utána visszavonultam (végre) és csak szemlélődtem. Néztem, ahogyan falvasdit, várososdit játszanak, belakják a mesét.

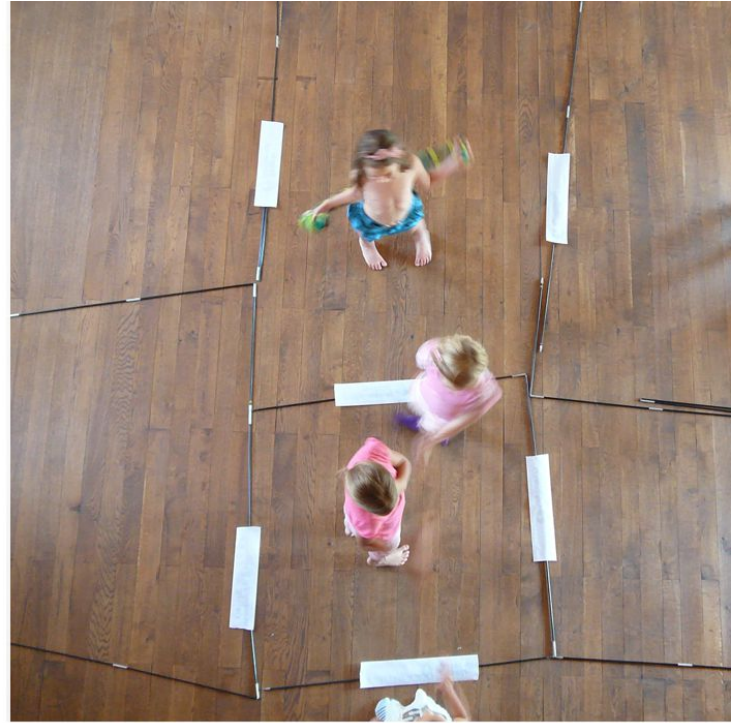

Tánc

A tér, a kint és a bent fogalma, a terek közötti kapcsolat, falak és nyílások, a közlekedés a terek között – mind egy olyan témát járnak körül, amire egy nagyon egyszerű játékot találtam ki. A korábban említett „szálkonstrukcióval” megépítettünk különböző tereket, alaprajzokat. A vonalakat falakként tökéletesen tudták a gyermekek értelmezni, így különböző játékokon keresztül jártam be velük a folyamatosan változó tereket. A sebesség fokozásával, a játékok bonyolításával sem zökkentek ki – a térben való közlekedést hibátlanul megoldották, pedig számos „rejtett” hibát is elhelyeztem a terekbe. Ezt követte az a lépés, amikor egy-egy gyermek építette meg az ő házának alaprajzát. Bár egyszerű rudakról és annak helyzetéről volt szó, de az a tudat, hogy a papírra vetett vonalak most megelevenednek, falakat jelentenek, és ő a valóságban tud rajzolni, amibe ráadásul a társai is be tudnak menni, be tudják járni, le tudják táncolni a teret – valósággal megbabonázta őket. Bár csak egy alkalmat szerettem volna erre a „feladatra” szánni, olyannyira bemelegedtek, hogy az idő szűke és a „ki következik” harca miatt meg kellett ígérem, hogy mindenki házára sor kerül – így szinte mindennap raktunk így ki alaprajzot és eljátszottuk az első házavató házibulikat.

Két különböző konstrukciós feladatot adtam nekik. Az elsőben a vonalakkal, illetve azok hiányával operálhattak. Mivel a rudak hossza, alakíthatósága és száma korlátozott volt, ez meghatározta a kereteket, határokat, mégis az így kialakított tereket is „birtokba vették” a gyerekek, funkciót találtak minden zeg-zugnak is. A másik feladatban a nyílások helyére egy fehér lapot tettünk, ezek ajtókat jelentettek a terek között, így a saját maguk megálmodta papírra vetett alaprajzokhoz egészen hasonló rajzokat készítettek a gyerekek. A játékban a házigazda bevezette a házba a vendégeit, akik egyenként, vagy kisebb csoportban érkeztek. A házigazda megmutatta nekik a házat, annak helyiségeit, majd vagy hellyel kínálta őket, vagy süteménnyel, vagy a teraszra invitálta őket tűzijátékot nézni – ki-ki a maga habitusa szerint.

Harmadik mese:
A fehér bolygó lakói

❖ Harmadik mese: A fehér bolygó lakói

időpont: 2014.06.23-27.

korosztály: iskolás

helyszín: Napház - Nadap - Szintezési Ősjegy-erdei út

• Előzmények

Miután nem egy megadott, mások által kitalált tudásanyagot sajátítok el és adok tovább, folyamatosan magamból kellett kidolgoznom a következő lépést, a következő műhely témáját. Az eddigi műhelyek is tartogattak volna még kihívást és kiaknázatlan lehetőségeket, de úgy alakult, hogy aki egyszer már részt vett ilyen alkotóműhelyen, az a gyermek onnantól kezdve minden évben várta már a következő találkozást.

Mivel a gyermekek igen kritikusak, igény szintjük és elvárásaik magasak, egy olyan szintet kellett évről évre megütnöm, amellyel mintegy elkápráztatom őket – és ők ezt el is várták. Magasra tettem a léceket. Éppen ezért gyökeresen más és még izgalmasabb műhelyt kellett kitalálnom, amely még halványan sem emlékeztet az eddigiekre. Korábbi tapasztalatokból kiindulva – miszerint kell időt hagyni arra, hogy kibontakozzanak, és hogy **játszva** éljék át, **dolgozzák fel a „tanultakat”** - felhagytam az órára lebontott programtervvel. A logikusan és pontosan egymásra épített lépcsők maradtak ugyan, - amelyben egy-egy játékot megalapoztunk előtte olyan kísérletekkel, amelynek tapasztalatait a leendő feladatban kamatoztathatták, akár tudatosan, akár nem -, de igyekeztem sokkal több szabadságot, „játék-időt” biztosítani nekik.

Visszanyúltam a legfontosabb mozgatórugóhoz, hogy a gyermeket alkotni-hívni egyedül csak a **mesével** lehet. A gyermek számára létfontosságú az alkotás, de ezzel - ahogyan szüleik sem - ők sincsenek tisztában. Az energiáikat különböző módokon vezetik le, vagy sütik ki. Szerencsésebb esetben mozgásban tör a felgyülemlett energia a felszínre. Sajnos már a mese sem jelent biztosítékot a sikerre - hiszen annyira telítve van a gyermekek élete a virtuális világ mese-szennyével és a televízióban több csatornán át áradó, szüntelen „mese-folyammal”, hogy félttem, nem tudom felvenni ezzel a versenyt és kellőképp felkelteni a gyermekek kíváncsiságát.

A mesén kívül a másik legfontosabb vezérfonal ebben az alkotóműhelyben – látva az előző évekből, hogy a tárgyak alakítása, festése ad a legnagyobb örömet nekik - a tárgy, az **anyag formálása** volt.

Az előző műhelyekben a kétdimenziós alkotás, a házak lap-fala, a vonal térbe emelése nekem nem jelentett olyan térbeli alakítást, amelyen keresztül igazán megmérgettem volna a gyerekek kreativitását. Kerestem hát egy anyagot, amely rendező egységgé válik a műhely során, és amelyet a gyerekek maguk alakíthatnak szabadon – és ehhez írtam meg egy mesét.

- **A gondolat - tudatosság**

„Az én házam” műhelymunkának fontos elemei voltak a záró kiállításon is bemutatott munkaközi képek, alkotások. Végül ez lett a lenyomata - a fényképeken kívül - mindannak a szellemi és alkotó tevékenységnek, amit 5 nap alatt a gyermekek végeztek. Fontosnak tartottam, hogy ennek jelentőségét ők is érzékeljék, ezért ezt a műhelymunkát egy kis **skicc-füzet** elkészítésével kezdtünk. A skicc-füzetbe színes lapokat töltöttünk, a gyermekek elkészítették a borítóját és a későbbiekben minden fontos és nem fontos gondolat, rajz, ötlet és a munkaközi tanítások, képek, kollázsok is ebbe a füzetbe kerültek bele. A *Fehér bolygó lakói* című mesét kinyomtatva kapták meg a gyerekek, amelynek egyes oldalait maguk illusztrálták, és amely szintén a skicc-füzetbe került befűzésre. Az 5 nap után a gyerekeket megajándékoztam pár olyan fényképpel is, amelyeken ők láthatók egy-egy alkotásuk közben. Így a portfólió egy kész egészé lett: emlékkönyvé, **lenyomattá** vált.

A választott megformálható anyag az **ytong** lett. Mivel viszonylag könnyű anyag, vágható, faragható, fúrható egyszerűbb szerszámokkal alakítható, reméltem, hogy a gyermekeknek nem fog nehezebbé esni a megformálása. A mese a jövőben játszódik és egy meghíúsult (ld. léptéktévesztés) űrtalálkozóról szól, amelyben egy távoli kis bolygó a Fehér bolygó lakói az űrhajójuk végleges meghibásodása okán végleg a Föld bolygón rekednek. Az űrhajójuk a Nadapi réten landolt. Mivel a Fehér bolygó lakóinak megfelelőek a földi körülmények, ezért a tudósok egy rezervátumot kerítenek le számukra, ahol a kis lények végleg berendezkedhetnek. Ez a rezervátum a kert végi erdei ösvény mentén húzódik. A kis lakók mérete kb. 8cm és mivel szám szerint annyian vannak, mint az alkotóműhelyben a gyermekek, minden gyermek pártfogásába vett egy-egy bolygólakót, akinek megépítette vájt szobor-házát. A mese így vált a gyermekek számára aktuálissá, valósággá, igazi mesévé.

Rajz

A skicc-füzet megalkotásával a műhelymunkát folyamatosan dokumentálták a gyerekek. A füzet és a ceruza mindig náluk volt, külön kérés nélkül is. A mese kapcsán különböző illusztrációs, képalkotós feladatokat kaptak a gyermekek, egy-egy hívókérdés felvetésére írásban, vagy képekkel válaszoltak. A kollázs feladatok szintén azt a célt szolgálták, hogy a kis képek megalkotásával sajátos választásuk eredményét értelmezzék és közelebb kerüljenek a mese légköréhez, illetve kis lakójuk szemével is tudják a környezetet vizsgálni. Így váltak az illusztráló képek és feladatok, majd a későbbi vájt házak egy olyan egységgé, amelyben a képi és tárgyi anyag egy szerves egészet alkot, hiszen a gyermekek kezdeti választásai is már egy „sűrítési” folyamat lépései voltak. A bolygóközi találkozó hangulatát az Univerzumról, Naprendszerünkről, az általunk ismert bolygókról szóló vetítés alapozta meg. Később ezt - mivel e kis lények a földi épületektől merőben más lakásokhoz szoktak – a vájt házakról és a táj-építészetéről szóló izgalmas vetítés követték.

- **Szobor-házak**

A vájt házakról bemutatott képi anyag illetve a táj-építészet fogalma megadta a gyermekeknek a kezdeti lökést, és nekilendültek az alkotásnak. Az ytong tömböt úgy kezelték, mint egy olyan objektum, amely lakójára jellemző, szobor-kialakítású és a kis lakónak életteret nyújt. A gyermekek dönthették el, hogy a kis lakók a méretük egyezésén kívül milyen egyéb speciális tulajdonságokkal rendelkeznek, így volt olyan bolygólakó, aki pl. repülni tudott – ezért a háza végül a magasban épült meg.

A szobor-házak kialakítását nem előzte meg képi tervezés, ahogyan kezükben forgatták a tömböt, csak a lefűrészelendő, illetve kifúrandó elemeket jelölték be ceruzával, hogy munkájukat megkönnyítsék. Az anyag így szabadon, sajátosságainak megfelelően alakulhatott. A választott anyag viszonylag lassan megmunkálható, de a mese magával ragadta őket annyira, hogy a lassú csiszolás és faragás nem szegte a kedvüket, hanem teljesen elmélyültek az alkotásban. Kezdeti „félelmem”, hogy most talán én tettem nekik magasra a léceket, elillant. Elképesztően szép, művészi színvonalú és minőségű alkotások születtek kis kezeik közül.

- **Táj-építészet**

A képi vetítés során pár meghökkentő, de leginkább egyszerűen kialakítható táj-építészeti megoldásokat vetítettem, amely a gyermekek számára egyáltalán nem új jelenség. Minden természet közeli gyermek kinti játékaik közül az egyik kedvenc a tér és a természetben található elemek szabad alakítása, renddé, rendszerré rendezése.

A szabadban töltött idő és mozgás most kiegészült egy mindennapos erdei túrával is.

A táj-építészeti réten kezdtük egy „gabonakör” kialakításával, amely az úrhajó landolásának helyszíne volt. A rezervátummá lett erdei úton pedig a gyermekek kiválasztották a számukra – kis lakójuk számára – legszimpatikusabb helyszínt, amely majd a szobor-háznak ad helyet. A környéket megtisztították és átalakították a talált természeti elemek felhasználásával, így amire a házak elkészültek, kész környezetbe lehetett telepíteni őket.

Tánc

Ebben a műhelymunkában külön hangsúlyt kapott a mozgás és a vetített tér kapcsolata. Ezzel a témakörrel korábban a KAMU – Kortárs Alkotó Műhely keretein belül foglalkoztam, amikor a Trafóban tartottam hasonló workshopot felnőtteknek. Úgy gondoltam, hogy a mese léptékváltásának érzékeléséhez is hasznosnak fog bizonyulni az ilyen játék, emellett a mozgás generálta rajz és a rajz generálta mozgás érdekes tapasztalatokkal gazdagíthatja a gyermekeket egy felszabadult játék közben.

- **Vonallal generált mozdulat és mozdulattal generált vonal**

A technikával való ismerkedés első lépései egy-egy szobor-póz és annak képi illusztrálása voltak. Ahogy megelevenedtek a gyermekek és elkezdtek mozogni a térben, úgy nehezítettük a képi illusztrálást is. Nagyon nehéz figyelem-gyakorlat volt számukra a kölcsönös kommunikáció, hiszen volt, hogy a vonal indította a mozdulatot, volt, hogy a táncos. Ahhoz, hogy egy érdekes együttes jelenség alakulhasson ki a „színpadon”, az együttműködés, az egymásra való fokozott figyelem elengedhetetlen volt.

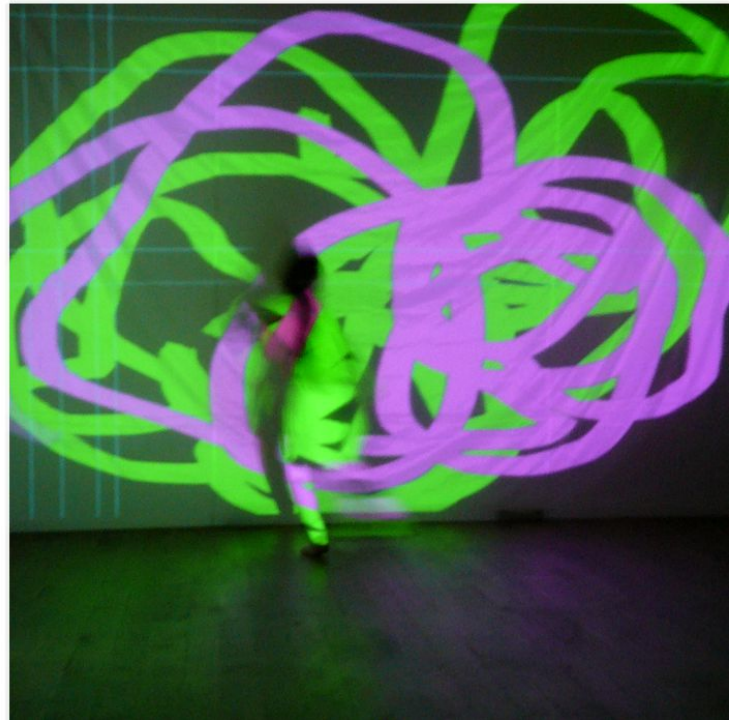
- **Egyéni és csoportos tánc, virtuális festés**

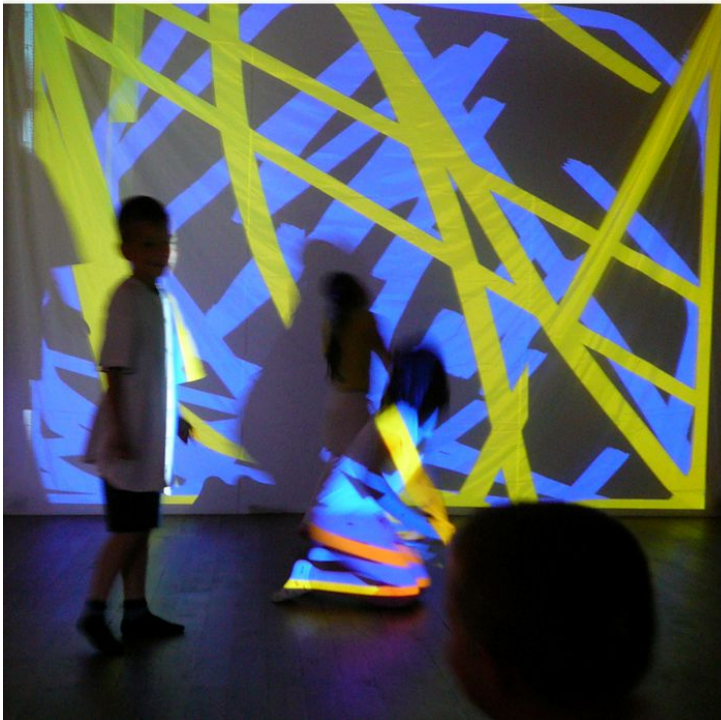
Ebben a témakörben a léptékjátékok kezdeti, alapozó játékával dolgoztunk. Itt mindenki együtt – mint a Fehér bolygó lakói – voltak jelen a térben, és egyvalaki animálta a teret, a környezetet. Igyekeztünk olyan jeleneteket létrehozni, ahol a gyerekek és a rajzolt tér, vagy tárgyak-, illetve a gyermekek árnyékának léptékéből érzékelni lehessen a bolygólakók kicsiny méretét.

- **Léptékjátékok**

A korábbi léptékjátékokat továbbfejlesztve olyan képi megoldásokat kerestek a gyerekek, ahol a saját árnyékuk, vagy egy-egy használati tárgy árnyékának léptékváltásával hoznak létre izgalmas helyzeteket. Természetesen ezek nem statikus állóképek, hanem „éles” szituációk voltak, melyben a gyermekek szabadon játszhattak.

A műhelymunka egy erdei kiállítással zárult, megmozgatva így a szülőket is. Az erdei ösvényen át vezették a gyermekek a vendégeket, ahol az úrhajó landolásától kezdve sorra megmutatták alkotásukat, majd a Szintezési Ősjegynél egy közös piknikezéssel zártuk az alkotó hetet.

Negyedik mese:
A Bábeli zűrzavar

❖ Negyedik mese: A Bábeli zűrzavar

időpont: 2015.07.06-10.

korosztály: iskolás

helyszín: Napház - Nadap

- **Előzmények**

Az előző évben a távoli, képzeletbeli jövőbe utaztunk, most kíváncsi voltam, hogy egy távoli múltból, a Bibliából az alkotóműhelybe emelt történet mennyire mozgatja meg majd a gyerekek fantáziáját. A választásom azért esett erre a történetre, mert úgy gondoltam, hogy különböző, egymást kiegészítő **pólusok** megismertetésére, bejárására alkalmas. A Rész és Egész, Rend és Káosz, Pozitív és Negatív és Kint és Bent fogalmak megértése vizuális illetve térbeli megfogalmazáson keresztül valósult meg. Egy új anyaggal szerettem volna megismertetni ebben a műhelyben a gyermekeket, a balsafával. Mivel a **balsafa** nem enged olyan szabad formálást, amit igényelnének, ezért a lap és sík konstrukció ellenpontosítására az **agyagot** és **gipszet** is beemeltem a megmunkálendő anyagok közé.

- **Gondolat – tudatosság**

A Bibliai történetet egy vetítés követte, amelyben különböző korokban megépült legmagasabb épületek, toronyházak kerültek bemutatásra. A kíváncsiságukat a Bábeli történet iránt leginkább az keltette fel, hogy olyan módon kellett a feladathoz viszonyulniuk, mintha maguk is abban a korban éltek volna. Mindenki **azonosult** egy-egy számára szimpatikus szereplővel, majd kitalálta, hogyan élte ott mindennapjait. Természetesen **skicc-füzetet** ebben a műhelyben is használtunk, így ebbe kerültek bele azok a történetek is, amelyeket a gyerekek találtak ki, többek között azt, hogy: hogyan éltek meg a Bábeli zűrzavart? Az, hogy mit éltek meg, mit láttak, hogyan zavarodtak össze a nyelvek, milyen egyéb különös eseményeket tapasztaltak – már kellőképp elindította a fantáziájukat a későbbi alkotó tevékenységhez. Volt, ki több oldalas regénybe illő történetet írt az eseményekről.

Rajz

A rajzi feladatok különböző, egymást kiegészítő ellentétpárok, **pólusok** köré szerveződtek. A képi megfogalmazás témáját a műhely során a Bábeli torony illetve a Rend és Káosz fogalomköre adta. Kollázs technikával és síkkompozíciós feladatokkal alapoztuk meg a képek megalkotását, amit az agyaggal való dolgozás és gipszöntéses képkészítés követett.

Érdekes megfigyelés volt, hogy a gyermekek független attól, hogy a rend, vagy a káosz fogalmát dolgozták is fel, minden képükön mindkét elem megjelent, a rendszerben káoszt, a káoszban rendszert fedeztünk fel. A gyermekek ösztönösen és harmonikusan alkalmazták az ellentétpárokat.

Az agyaggal való dolgozás, a puha anyag szabad alakíthatósága szabad teret adott kibontakozásuknak. Miután megformálták a képet, gipsz negatívot vettünk a művekről. A feladaton keresztül a formálható agyag és a rideg, kemény gipsz anyagok másságával, a Pozitív és Negatív pár, az egymást támogató és kiegészítő kettősség fogalmával ismerkedtek meg a gyerekek.

Az így készült táblaképeket száradás után a gyerekek kifestették, sokuk otthonában később a lakás díszévé vált.

A Kint és Bent fogalompárt két részfeladattal jártuk körül.

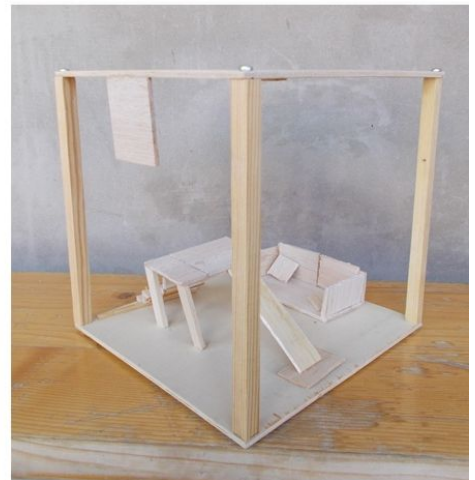
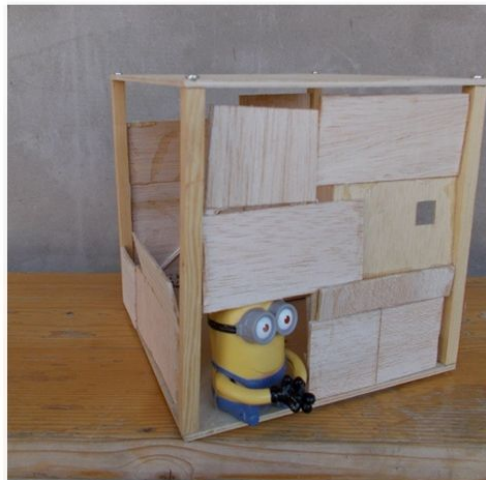
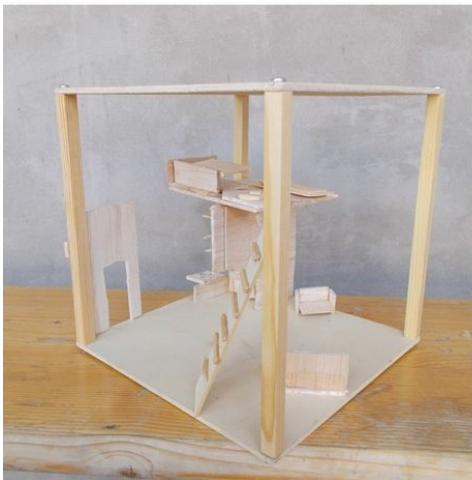
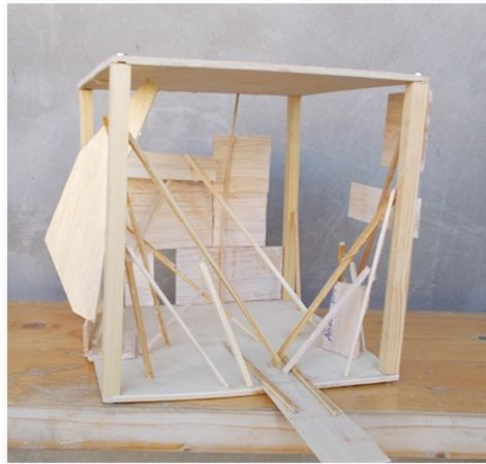
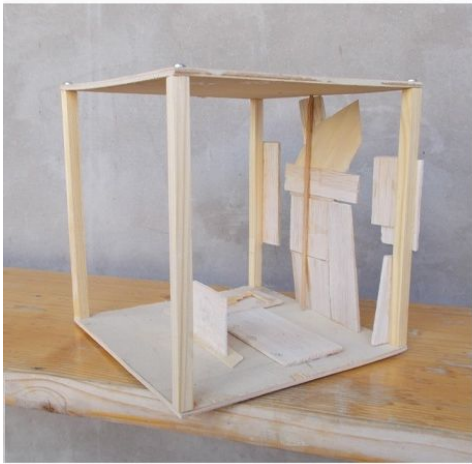
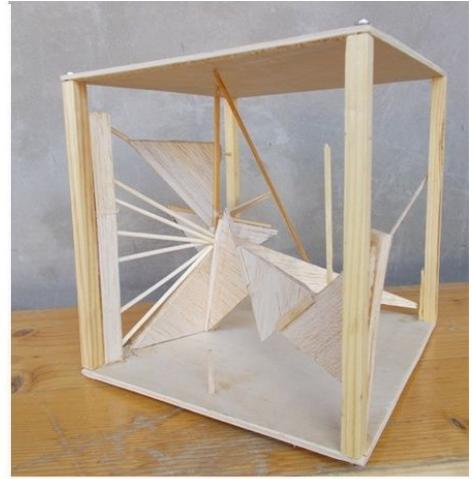
A rajz és építészeti feladatok kapcsolódásaként a gyerekek csoportosan homlokzati egységeket találtak ki majd önálló tervezés után homlokzatokat készítettek. A homlokzatokon fel kellett tudni fedezni az azonos csoportjellemzőket, ezután ezekből megépítettük az első tornyot. A szintek sorrendjét sorsolással döntöttük el. Miután a „lakásviszonyok” rendeződtek, mindenki nekifogott a Bábeli zűrzavar befejező történetének megírásához.

A belső téralakításhoz balsafa és faanyagokat használtunk. A balsafa modelleknek először egy fa vázkeretet készítettünk, amelynek alsó és felső síkjai tömörek. Ez a feladat lehetőséget adott arra, hogy új eszközöket és szerszámokat ismerjenek meg és próbáljanak ki a gyerekek. Ezek a vázak adták a „keretet” azoknak a lakásoknak, szinteknek, amelyek a későbbiekben a Bábeli torony építő elemeiként szerepeltek. A gyermekek az adott léptéken belül szabadon alakíthatták ki a belső teret, tereket. Volt, aki a pontos megfeleltetésre törekedett, tökéletesen mintázva meg a berendezési tárgyak helyzetét, arányait, de volt, ki elrugaskodott a valóságtól és szoborként „lakta be” a számára rendelkezésre álló teret. Egy-egy feladat meghatározásához elengedhetetlen bizonyos keretek megszabása. Jelen esetben ez a keret egy valódi keret volt, amely *keretein belüli tér* megfogalmazása volt a cél. Mégis akadt olyan gyermek, aki feszegette a határokat, és szűkösnek ítélte meg a rendelkezésre álló teret, így a határokat kitolta, amennyire tudta, megkérdőjelezve ezzel a kezdeti feladat helyénvalóságát.

A természetben egy izgalmas toronyépítési csapatversenyt rendeztünk. Természetes és a természetben található anyagokból szálkonstrukcióval építettek tornyot a gyerekek. A cél a lehető legmagasabb torony megépítése volt, amely kibírja az extrém „szélterhelést”. (ld. fotók) A játék során igen ötletes megoldásokkal is előhozakodtak a gyerekek, a szélterhelésbe pedig beleadtak apait-anyait, csakhogy a mérce alá hajoljon a másik csapat tornya.

A műhely utolsó napján közösen építettük fel az egységekből a tornyot, amit ezután a Bábeli zűrzavar izgalmas szerepjátéka követett.

Tánc

Ebben a műhelymunkában a mozgás szerepét a mindennapos, természetben eltöltött csapatfeladatok, és versenyek töltötték be. A mozgás szerepe végül az utolsó napi szerepjátékban csúcsondott ki, amely egy rögtönzött színházhoz hasonlított.

Miután minden gyermek megírta a saját élményeit, amit a zűrzavar napján megélt, a történetek összességéből rekonstruáltuk magát az eseményt, ami a gyermekek képzeletében külön-külön megfogalmazódott. Kiderült hát, hogy mi történt azon a napon, amikor összezavarodtak a nyelvek. A történeteket a gyerekek elmesélték a szülőknek, majd az esemény eljátszása következett.

Egy stáb eközben helyszíni tudósítást adott a tévé képernyők előtt ülő nézőknek - szülők -, élő adást a zűrzavar kellős közepéről.

7. Tézisek

1. A mai óvodás és kisiskolás korú gyermekek ingerterhelt környezetének negatív hatásait, - a felgyülemlett energiát és akcióigényt - sikeresen átfordíthatjuk alkotó, és a gyermek számára megnyugtató, teremtő tevékenységgé.
2. Az utóbbi évek orvosi tanulmányai az agykutatás terén rávilágítanak arra, hogy a gyermekek korai életéveiben kialakuló, - a későbbi fejlődése szempontjából meghatározó - idegsejt-kapcsolatok, a gyermekeket érő tapasztalati érzékelések által alakulnak ki. Ennek alapján úgy gondolom, hogy ezek a tapasztalatok minél összetettebbek, az alkotótevékenység minél több érzékszervet stimulál és minél több kreativitást igényel a gyermektől, annál összetettebb lesz a gyermek gondolkodásmódja. Ezért a különböző érzékek és érzékelések által megalapozott, integrált alkotói élmények megtapasztalása kimagaslóan fontos a gyermekek korai életéveiben, hiszen meghatározza későbbi gondolkodásmódját, tudatosságát, felelősségérzetét és érzelmi intelligenciáját is.
3. A gyermeki kreativitás és alkotótevékenység kibontakozását olyan technikákkal szükséges elősegíteni, amely a rajz, az építészet, a tánc és egyéb alkotóművészeti ágak minél szélesebb körű alkalmazásával valósulnak meg. Ezáltal a gyermek az összetett tapasztalati élményen keresztül kifejezheti saját alkotótevékenységét, felfedezheti és felfedheti rejtett tehetségét, miközben kreatív gondolkodásmódja fejlődik.
4. Egyazon gondolatkör különböző nézőpontokból való vizsgálata, - legyen szó akár érzékszervekről, alkotási területekről, elemző vizsgálatokról, szakterületekről – gazdagítja a gyermekek meglátásait az adott dologgal kapcsolatban, teljesebb és átfogóbb képet adva a kezdeti feladatról, mindeközben fejleszti a gyermekek önálló kérdésfeltevési képességét, önelemzési készségét, és tudatos gondolkodásmódját mind az alkotás, mind az élet bármely más területére vonatkoztatva.
5. A különböző alkotási területek alkotói mechanizmusai, - jelen esetben a rajz, az építészet és a tánc területeit vizsgálva - sikeresen átültethetők és alkalmazhatók egymás szakterületein belül is. Az egyes szakterületekre új elemként beemelt alkotási technikák átfogóbb alkotói élménnyel gazdagítanak, ezáltal mélyebb érzékelést illetve megélést tesznek lehetővé az adott feladattal, gondolatkörrel kapcsolatban.
6. A tárgyalkotás kiemelt fontossága abban rejlik, hogy ez az egyik – ha nem egyedülálló – módja annak, hogy egy kezdeti ötletet az elméleti tervezésen keresztül az anyag szintjén is megfogalmazzunk, miközben az elmélet is és a tárgy is a tökéletesség felé alakulhat. A gyermekek tárgytervezése és tárgyalkotása különösen fontos abból a szempontból is, hogy végig nyomon követhetik a kialakulási folyamatot, amelynek minden stádiumáért felelősséget vállalnak, hiszen a gondolatuk és az azt követő alkotó tettük, általuk realizálódik.
7. A tudatos építészeti szemlélet kialakításához - a későbbiekben a gyermek akár építészeti tervező, akár építészetet „fogyasztó” szerepében is találja magát - fontos a gyermekkorban megkezdett építészeti alapozás, amelyben az általam életre hívott módszerek hatásosnak bizonyultak. Ilyenek többek között a: léptékjátékok, önelemzés - azonosulás, gondolat - tudatosság, felelősségvállalás, tárgyalkotás, vizuális, virtuális játékok fogalmi köré szervezett feladatok is.

8. Irodalomjegyzék

- Angelus Iván (1998) *Táncoskönyv*, Budapest, Tertius Kiadó
- Artaud, Antonin (1999) *Keleti és Nyugati színház*, (Fordította Betlen János) In: A színház és az istenek. Budapest, Orpheusz Kiadó
- Bajomi Lázár Péter (2006) *Manipulál – e a média?* Médiakutató, 2006 nyár http://www.mediakutato.hu/cikk/2006_02_nyar/04_manipulal-e_a_media , Letöltés ideje: 2010. március 20.
- Barthes, Roland (1983) *Mitológiák*, Budapest, Európa Kiadó, Mérleg sorozat
- Béjart, Maurice (1985) *Életem: a tánc*, Budapest, Gondolat Kiadó
- Berger, John: (1990) *Mindennapi képeink*, Budapest, Corvina Kiadó
- Békési László (1999): *Tévé előtt védtelenül*. Budapest, Pont Kiadó.
- Birdsall, George (1999) *Feng shui kézikönyv*, Budapest, Édesvíz kiadó
- Buckingham, David (2002): *A gyermekkor halála után: felnőni az elektronikus média világában*. – Budapest, Helikon Kiadó
- Demeter Lázár Katalin (2008) *Játszótárs*, Szentendre, Geobook Hungary Kiadó
- Dobó Márton, Molnár Csaba, Peity Attila, Répás Ferenc. (1999). *Valóság - Gondolat - Rajz. Építészeti grafika*. Budapest, Műszaki Könyvkiadó.
- Draper, Paul (1995) *Behind facades, A belső tér csodái*, Budapest, Panoráma
- Dr. Madzsarné Jászi Alice (1977) *A női testkultúra új útjai*, Budapest, Medicina Könyvkiadó
- Dr. Ranschburg Jenő (2006) *Áldás vagy átok? - Gyerekek a képernyő előtt*, Budapest, Saxum Kiadó
- Dvorszky Hedvig: *Design- A forma művészete* Budapest, Képzőművészeti Kiadó
- Erdős Géza (2000) *Akció – A teljes szívvel végzett tevékenység*, Budapest ,SHL Hungary Kft.
- Ernyey Gyula (1983) *Az ipari forma története* Budapest, Corvina Kiadó
- Ernyey Gyula (2000) *Design, 1750-2000*. Budapest, Dialog Campus
- Feuer Mária (2000) *A gyermekrajzok fejlődéslélektana*, Budapest, Akadémiai kiadó
- Fiell, Charlotte és Peter (2004) *Design a 21. Században* Taschen es Vince Kiadó
- Fügedi János (1998) *Lábán-kinetográfia balett-táncosoknak*, Budapest, Platénás Kiadó
- Frierrich Klára, Szakács Gábor (2008) *Ősök és írások*, Budapest, Regiszter Kiadó és Nyomda Kft.

- Gerbner, George (2000): *A média rejtett üzenete: válogatott tanulmányok*. Budapest: Osiris Kiadó
- Goldberg, RoseLee (2001) *Performance Art From Futurism to the Present*, London, Thames and Hudson
- Jákfalvi Magdolna, (2004) *A nézés öröme. Az avantgárd színházi paradigma*. In: Átvilágítás. A magyar színház európai kontextusban, Budapest, Áron Kiadó, 2004. 96–127.
- Kaesz Gyula: *Ismerjük meg a bútor stílusokat*, Budapest, Gondolat
- Kepes György (1979): *A Látás Nyelve, Budapest, Gondolat Kiadó*
- Kepes György (1979) *A Világ új képe a művészetben és a tudományban*, Budapest, Corvina Kiadó
- Koren, Leonard (1994) *Wabi-Sabi per artisti, designer, poeti e filosofi*, Milano, Ponte all Grazie s.r.l.
- Kósa Éva – Vajda Zsuzsanna (1998) – *Szemben a képernyővel* Budapest, Eötvös József Kiadó
- L. Francis Edmunds (2004) *A Waldorf pedagógia*, Metódus-Tan Bt. A fordítás az L. Francis Edmunds: Rudolf Steiner Education c. kiadás alapján készült.
- L. Gregory, Richard (1973) *Az értelmes szem*, Budapest, Gondolat Kiadó
- Lakshmi Bhaskaran (2007) *A forma művészete, Mozgalmak és stílsok hatása a kortárs formatervezésre* Budapest, Scolar kiadó
- Lowry, Dave (2000) *A harcművészetek szellemiségéről haladóknak – Kard és ecset* Budapest, Édesvíz Kiadó
- Maria Montessori,(2011) *A gyermek felfedezése*, Cartaphilus Könyvkiadó, Budapest. Eredeti megjelenés : (1948) La Scoperta del Bambino
- Martos Gábor (1995) *Kép(es) költészet*, Budapest, Patriot kiadó
- Moholy-Nagy László. (1996). *Látás mozgásban*. Budapest: Műcsarnok - Intermedia. Eredeti megjelenés: Moholy-Nagy László. (1947). *Vision in Motion*. Chicago: Paul Theobald Company.
- Sontag, Susan (1999) *A fényképezésről*, Európa Könyvkiadó, Mérleg
- The Five Script Calligraphy Dictionary kínai kalligráfia-szótár, ISBN: 7-5318-1661-x
- Török Balázs (2009): *Számítógép-használat óvodáskorban – Az országos szülővizsgálat eredményei alapján* (<http://ofi.hu/torok-balazs-szamitogep-hasznalat-ovodaskorban-az-orszagos-szulovizsgalat-eredmenyei-alapjan>)
- Varga Csaba (2001) *Jel jel jel, avagy az ABC 30000 éves története*, Budapest, Fríg Kiadó
- Yates, Steve *A tér költészete*, Budapest, Typotex kiadó

Fényképek

Az 40. oldalon az illusztráció a The Five Script Calligraphy Dictionary kínai kalligráfia-szótárból került bemutatásra. A többi fénykép saját kép, amelyeknek többsége az általam gyermekeknek tartott alkotóműhelyekben készült.

9. Függelék

Alkotások – tapasztalatok

„Mindig kövesd az alkotás természetes ösvényeit, a formák növekedését és működésüket. Így lehet a legjobban tanulni. A természet segítségével talán egyszer eljutsz arra a pontra, ahol már önállóan alkothatsz. Akkor egy napon majd magad is a természet részévé válsz: képes leszel arra, hogy úgy alkoss, ahogyan ő.” Paul Klee

Rajz

Az alábbiakban két olyan képi alkotásom mutatom be, amelyen keresztül nemcsak a rajzokat, hanem magát az alkotási folyamatot is elemeztem. A két Nap – Tár valójában rajzos napló. A hosszú alkotási folyamat adott teret annak, hogy megfigyelhessem az alkotás hatását mindennapjaimra illetve elemezhessem magát az alkotási folyamatot. A gondolatokat és érzeteket megfigyelni különösen nehéz és személyes dolog, ugyanúgy, mint egy személyes naplót közszemlére tenni. De mivel számomra rengeteg tanítást és tapasztalatot adott, ezért esett választásom arra, hogy ezeket bemutassam.

❖ Az ezredváltás naplója

Az ok, amiért a naplót elkezdtem festeni egy magamnak tett ígéret, újévi fogadalom, miszerint minden nap rajzolok egy képet egy éven keresztül, 2000.01.01-től 2001.01.01-ig.

Amennyire nehéz volt megteremteni néha az alkotáshoz szükséges feltételeket, és amennyi energiát kívánt, hogy akármilyen nehéz nap után is a fehér papír elé üljek, és ne nyűggel, hanem szeretettel forduljak felé, annyira hamar rá is szoktam. Mint egy mindennapi rituálé, egyszer csak az életem részévé vált.

Kezdetben a legegyszerűbb eszközökhöz nyúltam, amelyekről tudtam, bárhol talál is az éjszaka, könnyen beszerezhetem, így a választásom az A4-es fehér papírra és grafitceruzára esett.

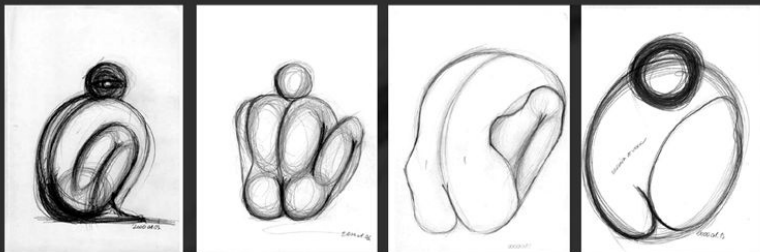
Egy guggoló emberi alak volt az a téma, amely foglalkoztatott, amelyet sokszor rajzoltam akkoriban, így elhatároztam, hogy a képek témája ez lesz. Persze előre kitalálni véltem mi hogyan alakul: szinte vártam, hogyan változnak át a konkrét formák napról napra egyre absztraktabb formákká, egyre sűrűbb jelekké.

Az első csodák ekkor értek.

Az első képet megrajzolni fáradtan, éjszakázás után, talán ezek voltak az első olyan alkalmak, amikor a tudatos, mindent irányítani akaró elmémet kizárva olyan dolgok születtek a kezeim között, amelyek engem leptek meg a legjobban. Ismét nagyon hamar rá kellett jönnöm, hogy kissé szűkre szabtam a kereteket, kevésnek bizonyult a grafitceruza, amely egyébként sem tartozott kedvenc rajzeszközeim közé. A papírméret maradt, cserébe kialakítottam magammal a színeket, melyek addigra már nagyon hiányoztak.

Egy másik véletlen egy Sopronban eltöltött pár nap során talált rám, amikor, mivel elbújni nem tudtam, egy térben rajzoltam egy barátom kisöccsével. Mivel a szituáción nem volt módom változtatni, észre kellettennem, hogy a napi alkotásból nem csinálhatok berögzöttségeket, szabályokat, hanem változónak kell maradnom, mivel azt a csendet, és azt a magányt, amire igazából az alkotáshoz szükségem van, nincs mindig módom megteremteni. Megtanultam - legalábbis igyekeztem - a kedvezőtlen szituációkat elfogadni és kihasználni.

Így alakult hát, hogy a kisiú nemsokára már mellettem guggolt és ketten együtt rajzoltuk a képet.

Január: téma és a keretek meghatározása

Téma: egy guggoló női alak. Keretek: A4-es papír, grafitceruza. A rajzolástól a forma egyszerűsödését vártam. A gömbbé alakulást. A napirendben keresi még az optimális helyét a mindennapos rajzolás. A határok már a hóvégén kezdtek túl fojtogatóak lenni

Február: 1. kitörés, színek, új végtagok

Átírtam az eddigi szabályaim, csak az A4-es forma maradt. Megjelentek a színek, és elkezdtem bal kézzel rajzolni. Az eddig háttérbe szorított végtagok -melyek talán ugyan olyan ügyesek lehetnének, mint pl a jobb kéz - szerepet kaptak. Kipróbáltam a szájjal, lábbal festést is.

Március: útkeresés, új alakok megjelenése

Maradt a két kezes rajzolás, a bal kéz "suta" vonalai adták meg a rajz izgalmasságát. Új alakok tűnnek fel a képeken, az alapforma még mindenhol megtalálható. A formák és a színek néha túlbujánoznak. Ekkorra már beállt a rendszeres, napi rutinszerű rajzolás - bár egyre több időt töltök a papír előtt.

Április: stílus stabilizálódik, napi témák

Kisebb nagyobb kilengésekkel, de láthatóan kezdenek a képek egy stílusjegyet hordozni. Az alapforma kimozdul a guggoló pózból, egyre szabadabb. A rajzokba beszivárognak az aznapi élmények, történések, amelyekre így, ennyi év távlatából is világosan emlékszem.

Nem is egyet.

Hogy egyenlő feltételekkel induljunk, helyet cseréltünk és én átváltottam a bal kezemre, míg ő jobbal rajzolt ugyanolyan esetlenül. Ez az esetlenség megragadott.

Egy hatalmas felismerés volt, hogy kiskoromban leszoktattak a „csúnya kezemről”, pedig lehet, hogy balkezes lettem volna.

Egy felismerés, hogy az agyam tudja, mit szeretne rajzolni, és a kezem nem követi a parancsát, mert nem képes. Egy felismerés, hogy ezek a vonalak, az így megrajzolt alakok, formák sokkal gazdagabbak, izgalmasabbak, mintha a jobbal pontosan lekövettem volna az elmém utasításait.

Olyan volt a bal kezem, mint egy lázadás.

A képekbe betörtek az esetlenségből születő csodák és véletlenek.

Ezek után persze céлом volt minél több mindent kipróbálni, hogy visszakapjam azt a szabadságot, ahogyan csak egy **gyermek** képes alkotni. Egy papírlap mindent elvisel.

A mankó a téma volt. Egy állandó téma híján, amelyhez újra és újra visszatálhadtam kóborlásaim során, hamar elvesztem volna.

A téma önkényes. Öncélú. Bármi lehetett volna.

Választottam, és ez a választás, mint az életben minden választás, amennyire felszabadított, meg is kötött.

365 kép megfestése után ezért is volt könnyű letenni az ecsetet és nem festettem többet.

Ugyanolyan gyorsan leszoktam róla, mint ahogyan rászoktam.

De maradt egy keser-édes hiányérzet utána, amit sokáig sehogyan sem tudtam magamnak megmagyarázni.

- **Miért nem?**

Kerestem az okát, miért nem folytatom a festést, és miért hiányzik mégis. Mi hiányzik pontosan?

Folytatni nem folytathattam, mert hitelességét elvesztette. A magamnak tett fogadalmat teljesítettem, az ok megszűnt, a motiváció megszűnt, a bizonyítás, az önmagam számára való megfelelni akarás ösztönző ereje megszűnt.

Nem volt miért.

Május: új stílusok, mozgalmasság, erő, lágyág

Továbbra is marad a 2kezes alkotás, bal rajzol, szimultán a jobb fest. Szinte minden - később kiforró- stílus megjelenik ebben a hónapban. Nincs stílusbeli homogenitás, akár napról napra teljesen más hangulat és technika. A legerősebb és a legérzékenyebb rajzok is megjelennek.

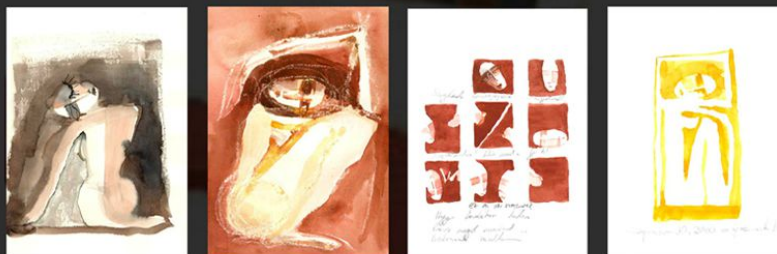
Június: robbanás, szülés, születés, szétesés

Stílusában a lazúrozott fekete toll és akvarell stabilizálódik. Az alakok robbantott ábra szerűek. Zavaró formák, elemek jelennek meg a képen. A papíron lezajlik egy szülés, fájdalom, vér, és egy kis ember. Ezután lálszólagos megnyugvás harmonikusabb képek és formák jelennek meg.

Július: elcsendesülés, harmónia, stílus stabilizálódik

Bal kéz rajzol, jobb fest továbbra is, tervezettebb harmonikusabb képalakítás, nyugalmat árasztó képek. Zaklatottság elmúlik. A képek készítése ismét örömet okoz. Hó végén beköszönt egy újabb stílus.

Augusztus: ábrázolási módok kavardása

A gesztusrajzok között egy-egy villanásként jelennek meg kiemelkedőbb művek. A stílusok már a képhez tudatosan választottak - ám napi szinten változó. Nem lineáris fejlődési folyamat, hanem ugrásszerű, felfelé és lefelé is. Hó végére egy új, mozaikos ábrázolás születik meg,

- **Miért igen?**

Ami hiányzott, az a pár perc, pár óra amit magammal töltöttem minden nap. A rengeteg program és tennivaló ellenére minden nap ajándékba kaptam ezt az időt. Este mindig tudtam, hogy az alvásomból festem el az időt, ennek ellenére, amikor leültem a papír elé, nem éreztem soha sietséget. A legszebb mégis a reggeli festés volt. Az egész nap átalakul tőle. Ez az időtlenség a rohanó napokban, amikor semmi nem fontosabb ennél az időnél, és semmi nem csorbíthatja, mert nem tudhatom előre, hogy mennyi időt töltök majd el a papír előtt. Ezt kívánom mindenkinek.

Ezek a képek nyilván nem mérhetők úgy, mint képzőművészeti alkotások. Nem ilyen céllal születtek. Pont ezért néha megmutatkoznak, felfedik magukat és olyan képek is létrejöttek, amihez az előtte egy hónapig tartó őrlődés volt szükséges.

Olyan képek, amelyek Képek.

- **Utóélet**

A 365 kép megfestése után pár évvel később ért az a felismerés, hogy ebből az évből rengeteg tapasztalatom és emlékem van. Úgy tűnt, előtte és utána mintha nem is éltem volna. Megdöbbenett, hogy a képek felidéznek egyes napjaimat. Úgy éreztem, mintha minden fontos esemény akkor történt volna velem: 2000-től 2001-ig. Ezeket a képeket visszanezve rá tudok mutatni olyan lapokra, amelyekről elmesélem, mi történt aznap: ekkor szöktem meg (...), ekkor fáj a fejem, ekkor nem aludtam három napig, ekkor volt az első táncfellépésem, ekkor utaztam Krétára, ezt festettem a tengerparton, ekkor voltam siklóernyőzni Lopejben, ekkor találtunk világháborús bombát a Wesselényi utcában a padláson, és tudom milyen volt a Karácsonyom és a Szilveszterem.

Több kérdés merült fel bennem?

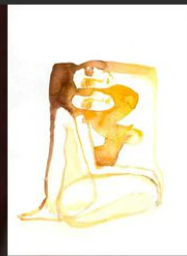
Vajon pont jókor festettem? Pont azt az évet választottam alkotásra, amikor rengeteg dolog történt velem? Vagy csak az emléket rögzítettem képeimmel, hogy ne merüljön feledésbe, és ezért érzem hosszabbnak az időt, hosszabbnak azt az évet a többinél?

Mert figyeltem? Mert a figyelem idő? Az idő figyelem?

Vajon a festéssel generáltam-e a napjaimat?

Észre kellett vennem, hogy időbeli elcsúszásokkal, de a képeken megfestett dolgok később utolértek.

Mágia.

Szeptember: mozaik és pecsét-ábrák

Ebben a hónapban kiforr egy új ábrázolási mód, melyben a korábbi robbantott, mozaikszerűen ábrázolt és összekevert testrészekből álló alakok egy körülhatárolt flekkben, mintegy pecsétként jelennek meg. Újabb stilizálás és sematizálás során alakul egyre absztraktabbá a kiindulási forma.

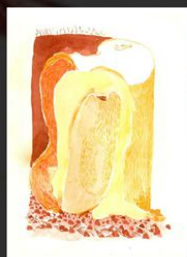
Október: kiforrott stílus, harmonikus képek

A képek megalkotásánál maradt a pecsét-szerű megfogalmazás, a kép és a fehér lap harmonikus arányával. A képek egyre cizelláltabbak, egyre több idő - néha órák- a megalkotásuk, melyben újra örömet lelem. Ekkorra már teljesen bele tudok feledkezni a festésbe, átalakult meditációvá

November: új anyagok, napi témák

A pecsét-ábrázolás marad, néha egy-egy rossz hangulatban készült kép kizökken ebből a rendszerből. Új anyagok, tojássárgája, cukor, stb. kerülnek kipróbálásra, mint festékanyag. Dominál a sárga és az arany szín. A napi események újra fellelhetők a képeken.

December: harmónia, nyugalom

Marad a stílus, színvilág, anyagok. Úgy tűnik ez már elég szabadságot nyújt, vagy pedig én tudtam a kereteken belül megnyílni. Nincsenek zavaró kiengések sem a képek között, ugyan azt a színvonalat hozom minden nap. Dec. 31-én lettem az ecsetet, tollat, teljesítettem a kitűzött próbát.

Éreztem végig, hogy az ilyen alkotás, amikor az ember nem csak spontán módon alkot, hanem **alakít** is: egyfajta varázslás, egyfajta önhipnózis. Ezért vigyáztam, hogy mindig legyen menekülés a képekből. Sose zárom be. Ha szükséges volt, - ha borongós vagy elvadult volt a kép, a napom-, mint egy gyógyító sámán, a lapon gyógyítottam, műtöttem magam.

Tudatlanul.

Később, mikor felfedeztem a rajzok teremtő erejét, már egyre tudatosabban.

Arra hamar rájöttem, hogy a mindennapi alkotás jót tett nekem. De sokáig nem találtam új utat, hiteleset, amely működött volna időbeli korlát, ígéret nélkül, vagy amelynek témáját mindig elég izgalmasnak találtam volna. Többször elkezdtem január elsején egy naplót, de mind alkotni-akarásból született, és sokáig nem tudtam becsapni magam.

A 365 képből álló rajzos napló 2007-ben kiállításra került a Monostori erődben, illetve minden képe megtalálható a www.1ut.hu oldalon.

- **Tapasztalatok**

Az **alkotás** lét-elemünk. Az alkotásnak minden nap teret és időt kell biztosítani, hogy jótékony hatását érezzük, vagy hogy egy mű kibontakozhasson. Ez nem jelenti azt, hogy minden nap abban a meghatározott időben születik is valami – de a megteremtett lehetőség előbb utóbb előhívja az alkotó, teremtő erőnket is.

Alkotni nem más, mint reprodukálni. Minden alkotás önkifejezés. Mint ahogy a kalligráfiánkat, eszelős rajzainkat, gesztikulációinkat is olvasni, értelmezni, elemezni lehet, el kell fogadnunk azt a tényt, hogy minden megnyilvánulásunk bennünket jellemez.

Ha az alkotásban a testünk, lelkünk, szellemünk is részt vesz, akkor tölt el egyfajta elégedettség érzése, akkor érezzük, hogy valamilyen egységet hoztunk létre, mely felettünk áll. Akkor tudjuk szeretni a saját művünket is ugyanúgy, mintha másét szeretnénk. Mert bennünket is tanít. Bennünket is meglep. Ha a Dolog rajtunk keresztül született, mi csak teret, helyet biztosítottunk számára, akkor tud bennünket is újra megérinteni.

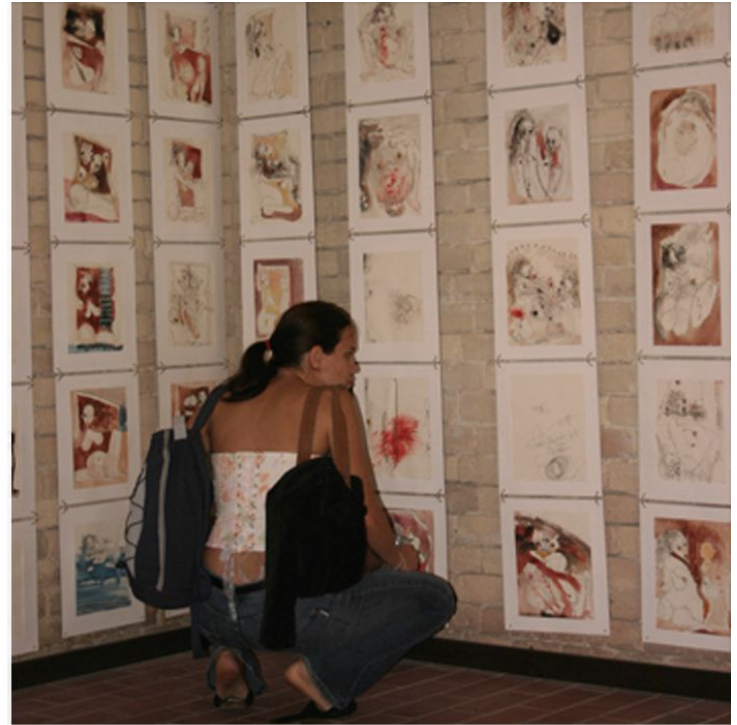
Az alkotásban a **véletlenek**: útjelző táblák.

Véletlenek: megérezések, szerencsék.

A csodákról írni nem lehet.

Hány csoda kell, mikor már nem véletlennek hívjuk?

Csoda - mindennapi kenyérünk.

Ne múljon el Nap alkotás nélkül! Mindegy hogy az ember minden nap csak egy mondatot ír-e, rajzol, vagy énekel: de az alkotás rendszeressége, monotonitása, ismétlődése egy olyan teret biztosít a Dolgok megszületésének, mint amilyen alapfeltétel a levegő, a föld, a nap és a víz a magnak, hogy csírázni kezdjen.

- **Egy gyermek figyelme**

Megfigyelem, megismerem,

Megismerem, megszeretem.

Csodálom, mert nem értem.

Az apró részletek megfigyelése, nézése, tapintása, ízlelése, szaglása, hallása - egy gyerek figyelme. Az összes érzékszervét arra használja, hogy jobban megismerje a világot, ami körülveszi. Mindent. Egy gyerek még egységében érzékel. Mint ahogyan a testi érzékelésből is az összes érzékszerve kiveszi a részét, ugyanúgy igaz ez a test, lélek és szellem hármasságára is. A tudatát a szívetől nem választja el. Egy gyerek számára minden él. Minden érez. Minden szeret. A gyerekek csodálják és tisztelik a világot. Míg felnövünk, általában e két dologról feledkezünk csak meg.

Egy gyermek semmi elutasítást nem érez az új iránt. Kíváncsi és felfedez. Felfedezni csak bizalommal, csodálattal lehet. A figyelem idő. Az idő, amit figyelemmel töltünk, szeretetté alakul át.

Egy dolgot figyelni minden szemszögből, szeretettel, az új, a véletlenek befogadásával - úgy, mint egy gyerek - ez az alkotói módszerem.

- **Esszencia**

Minden nap - alkotás.

Az alkotás - figyelem.

A figyelem teret és időt növel.

Mozdulat, figyelem, spontaneitás, mind a bal, mind a jobb kézzel.

Az alkotásban mutatkozhasson meg a Véletlen.

A Véletleneken keresztül kerülhessen bele a csoda a képbe.

Gyermeki figyelem és rácsodálkozás.

Legyen az alkotás meditáció.

Elfogadás, Tanítás és Szeretet.

❖ Nap –Tár: az új napló

Egyszer megérték bennem a **jelek**.

Egy fekete ecsetvonás, egy írásjel ősi szépsége, egyszerűsége és megismételhetetlensége megragadott. Egy olyan utat találtam, amely határtalan, végtelenül mély és ezért hiteles. Így tudtam újra elkezdni a mindennapos alkotást. Téma nélkül. Mankó nélkül.

Csak az esszenciához nyúltam vissza, ami a régi naplóból tanulságként megmaradt.

A legegyszerűbb módszer az alkotási folyamat vagy saját magam működésének megismeréséhez:

A legtisztább formák - a Jelek.

Fekete és fehér.

Tus és papír.

Jelen lenni.

Jobb kézzel, csukott szemmel az ecsetvonás,

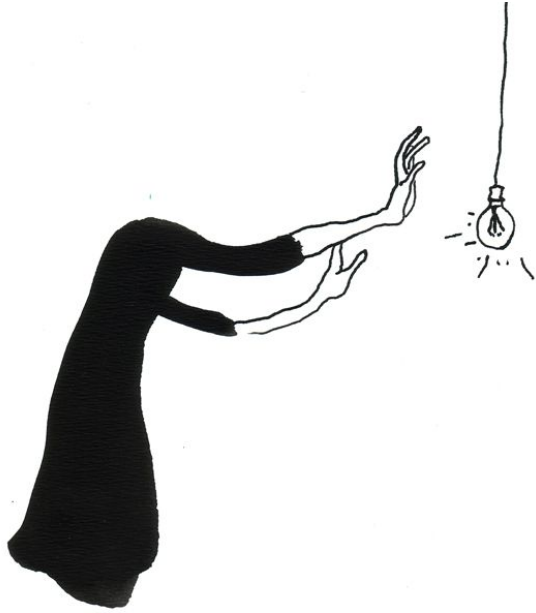
Bal kézzel az értelmezések, kiegészítések, rajzok, szavak.

1 vonal csak a művészetem, amelyet nem irányítok, hanem figyelek.

1 másodperc, amit figyelek, ahol nem üthetnek tanyát a gondolatok

Szerteágazó figyelem kifelé és befelé, gyújtópontja köldököm.

1 pillanat, amikor teljes figyelem, ellazulás és összeszedettség van.

- **Jel-en lenni**

(dőlt betűvel szedve maga az alkotási folyamat, normállal szedve a **gondolatok** alkotás közben)

meditáció

elcsendesedés

minden elmúlik egyszer

csak a Tudatosság az, ami megmarad

figyelem a lélegzetem

figyelem a szívhangom.

Ha már eléggé elcsendesültem, meghallom, vagy megérzem a kezeimben a vér lüktetését. Érzem a tus illatát. A gondolatokhoz, melyek ilyenkor előzönlük az elmém, próbálok nem kapcsolódni. Ilyenkor rengeteg „fontos” dolog jut eszembe, amit azonnal fel kéne írnom, meg kéne tennem, és akkor újra rájövök egy pillanat vagy percek múlva, hogy megfeledeztem magamról, és kezdem a folyamatot előlről. Egy méhkas az agyam. Minél jobban figyelem, annál inkább érzem: az emberbe alapvetően belé van kódolva az őrület.

Következő mozzanat egy mozdulat.

Csukott szemmel felemelem a kezem

és megkeresem a tust, az ecsetet.

Ez a nevetségesen jelentéktelen mozdulat elég, hogy a lélegzetemről és a szívverésemről egy pillanat alatt megfeledezsek. Léket ütve a figyelmemen, a tudatosságon, még hevesebb támadást intéz ellenem a gondolatcsürhe.

Ismét előlről kezdem, és a három pofonegyszerű mondat, amely tudatosabbá válásban segít, lassan kántálássá válik. Jobb esetben, összeszedettebb állapotban sokkal könnyebb az út idáig, és nem emészti fel minden energiám az agyam lecsendesítése, méghogy Tenger! Ha az agyunkat sikerülne, sikerülne a háborgó tengert is!

Következő mozzanat egy mozdulat,

megfogom a tust, az ecsetet,

és tudatosan figyelek...

minden gondolattámadást visszaverek,
egyre tágabb a tér,
egyre több minden nem zökkent ki,
nem zökkenthet ki.
A tér, ami körülöttem nő,
magába foglal mindent.

...nincs fekete és nincs fehér.

Minden egy.

Csakis egyfajta lényeg létezik

A fekete és a fehér egymás kiegészítői.

A két ellenpóluson át mutatkozhat meg a lényeg.

Egy pillanatra formát ölt...

Csönd, figyelem, minden zaj: hang a harmóniában.
Ötletvadászat.
Ebben az állapotban vagyunk ihletettek.
Üresek, teret adunk valami nagyobb befogadására.

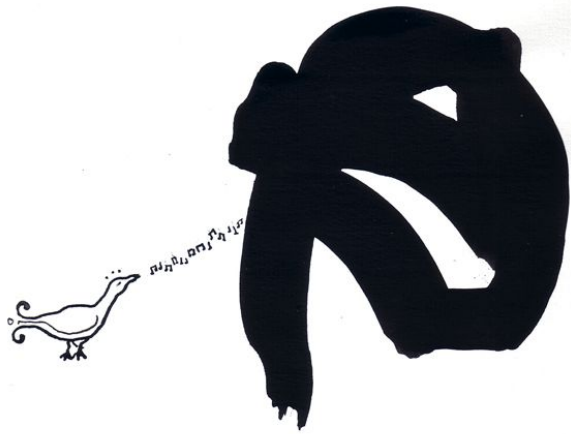
...és az ecsetet a papírra teszem.

Elindul a mozdulat, születik a kép.

Csak figyelem, nem irányítom...

Igyekszem a tudatosságot és az akaratot szétválasztani. Nem irányítani akarom a mozgást, hanem megfigyelni a mozdulatot. Csak a mozdulatot figyelem - a szem, a látás, a látvány kizárva, így kevesebb az esély a figyelem elterelődésére. A figyelmem: az ecset csúcsán és a papír találkozásán van. Rajta vagyok a jelen. A fekete tuson, a vonás **gerincén**. **Jel-en** vagyok.

Itt még van egy szép pillanat, amelyre a kíváncsiságom nemigen szokott időt hagyni: megnézi az alkotásom csukott szemmel. Felidézni a mozdulatot, és vizualizálni a képét, de általában nem tudom még a mozdulatot sem tökéletesen visszaadni: csak nagy vonalakban, irányokban és eltöltött időben. Más tanulsága van egy lassan készült és egy lendületes gesztusképnek. Felerészt nem értem vagy nem érzem, amit csináltam.

16. 08. 07

Szinte mindig meglep a kép, ha kinyitom a szemem. Mindig újra és újra szembesülök, hogy még egy fekete vonal erejéig sem voltam tudatos, amit egy 20*20 cm-es fehér lapon húztam.

Mielőtt kinyitom a szemem:

Nem ítélek, bármit lát is: elfogad.

Egy időben ez volt a legnehezebb.

Tetszik, nem tetszik.

Rögtön az első pillanatban szembe vagy melléhelyezkedtem.

Pedig csak egy vonal.

Ha nem tudok hozzárajzolni, megtagadom, mert megtagad.

Miért nem fogadok el egy formát és miért igen egy másikat?

Az ítélet, a választás mély gyökerei itt is tapinthatók.

Minden egy - mindegy

A lényegyet lásd az inverz formák mögött, között.

Semmi sem véletlen. Még egy vonal sem. Keresem mit jelent, mire mutat. Hol megtalálom, hol nem, és forgatom a papírt, kínomban. Van, hogy nem teszek hozzá semmit, mert: köszönöm, értem.

لَا
تُكْفِرُ
بِأَنفُسِكُمْ
تَكْفُرًا
كَبِيرًا
لَا
يَكْفُرُ
بِأَنفُسِكُمْ
تَكْفُرًا
كَبِيرًا

لَا
تُكْفِرُ
بِأَنفُسِكُمْ
تَكْفُرًا
كَبِيرًا
لَا
يَكْفُرُ
بِأَنفُسِكُمْ
تَكْفُرًا
كَبِيرًا

❖ Fehér képek

Ennél az alkotási folyamatnál már tudatosan alkalmaztam a **rajz, építészet és a tánc** alkotási módszereit. A kiindulási alap egy építészeti tervezési feladat volt.

Egy kápolnába terveztem ablakokat úgy, hogy a nyílások formája a 14 stációt mintázza meg. Így a nyílások egyben ablakok, fényáteresztő felületek, másrészt stációképek, amelyeket a csupasz, fehér falakon a Nap jelenít meg. A kápolna kőfala maga az írófelület, amely a rovások nyomán átszakadt, és most árad be a fény.

- Az első lépésben a **statikus épületet és a statikus jeleket** vizsgáltam.

Ennél az alkotói szakasznál a lehető legegyszerűbb jeleket és stilizálást használtam, felesleges formák nélkül, törekedve a legegyszerűbb vonalvezetésre. Aki számára ismertek a stáció jelenetei, azok számára könnyen értelmezhetők a fény-jelek. Az itt bemutatott stációk közül egy nem került megjelenítésre, a 12., mivel az egy teljesen szabadon hagyott fény-felület.

- A második lépésben **statikus embert és a dinamikus jeleket** vizsgáltam.

A figyelmem itt az ember felé fordult. Kíváncsi voltam, hogy a kápolnában ülőkön hogyan törik meg a fény, hogyan alakítják át maguk az emberek a jeleneteket, a rájuk vetülő fény-jeleket. Ebben az alkotói szakaszban a fény-jeleket egy meztelen női testre vetítettem, a kemény stáció-jelek megtörnek a lágy formákon. A hét képet tartalmazó sorozat ilyen test-képekből született, amelyek negatív képek, nagyításban.

- A harmadik lépésben a **dinamikus ember és dinamikus jelek** a vizsgálatom tárgya.

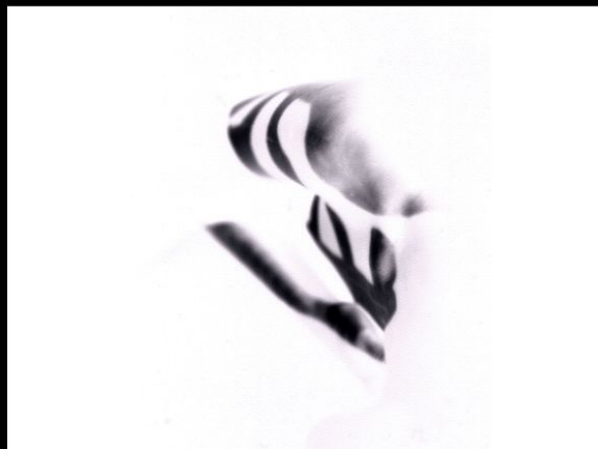
A korábbi fotókat, jeleket és stációsort használva inspirációs eszközként, egy táncosnővel közösen 14 rövid koreográfiát készítettünk, amelyből egy táncfilm született. Már nem csak a kemény jelek táncolnak a testen, hanem maga a test is megmozdul.

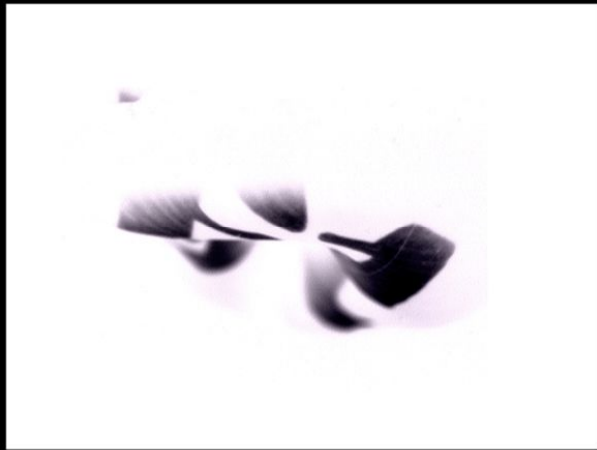
- A negyedik lépésben a **dinamikus jelek – statikus épület** témáját járom körbe.

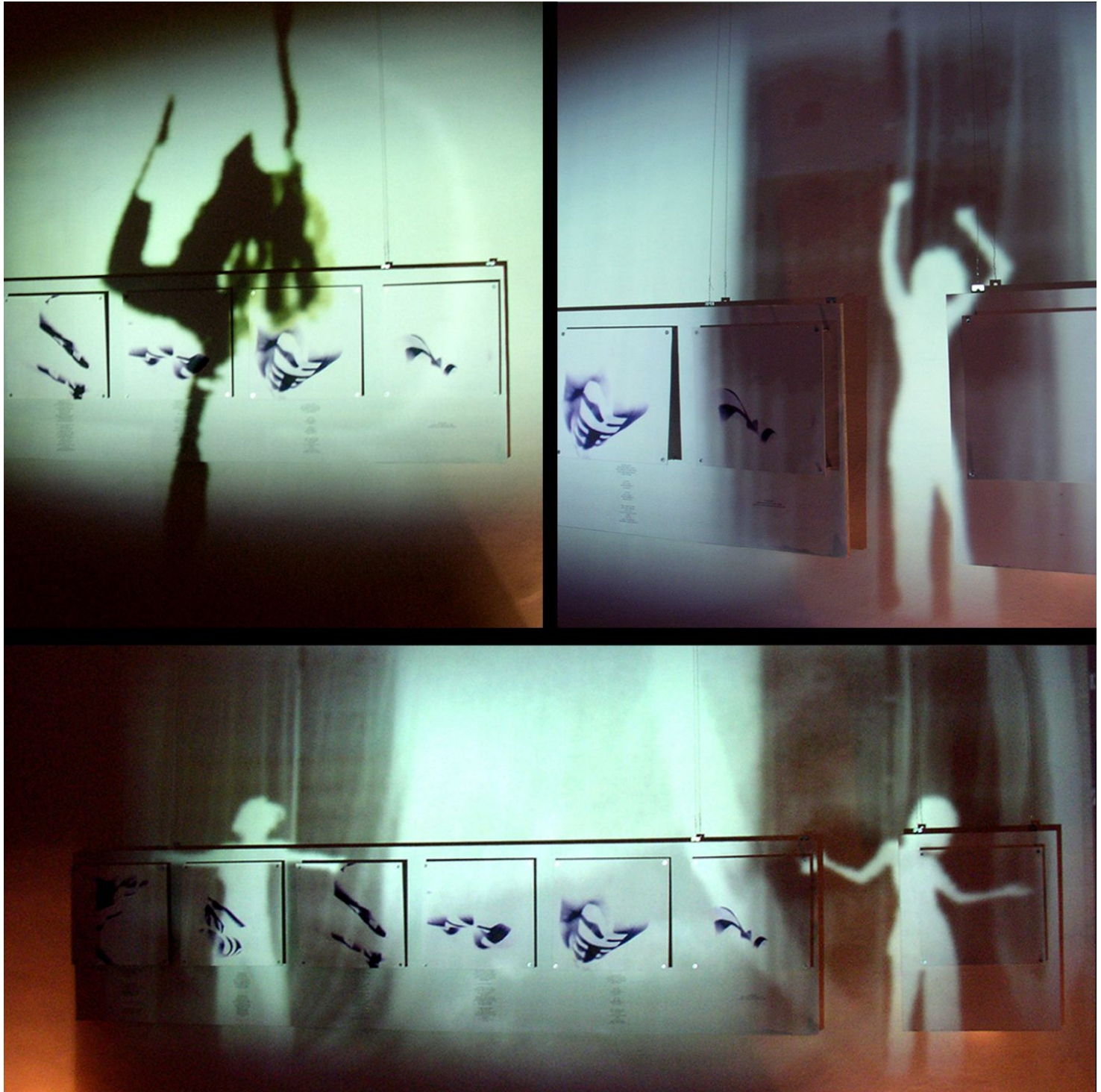
A tánc, a megtalált, kifejező mozdulatok, a téma egy újabb szűrő elé kerültek, a táncot tánc-jelekké alakítottam. A táncos mozdulatairól, a folyamatról kis kalligrafikus „erő-ábrák” készültek, amelyek magukban hordozzák az adott pillanatot, mintegy sűrítve azt. A 3 dimenzióból újra két dimenzió kerül leképezésre, megszületnek az új, táncjeleken alapuló stáció jelek.

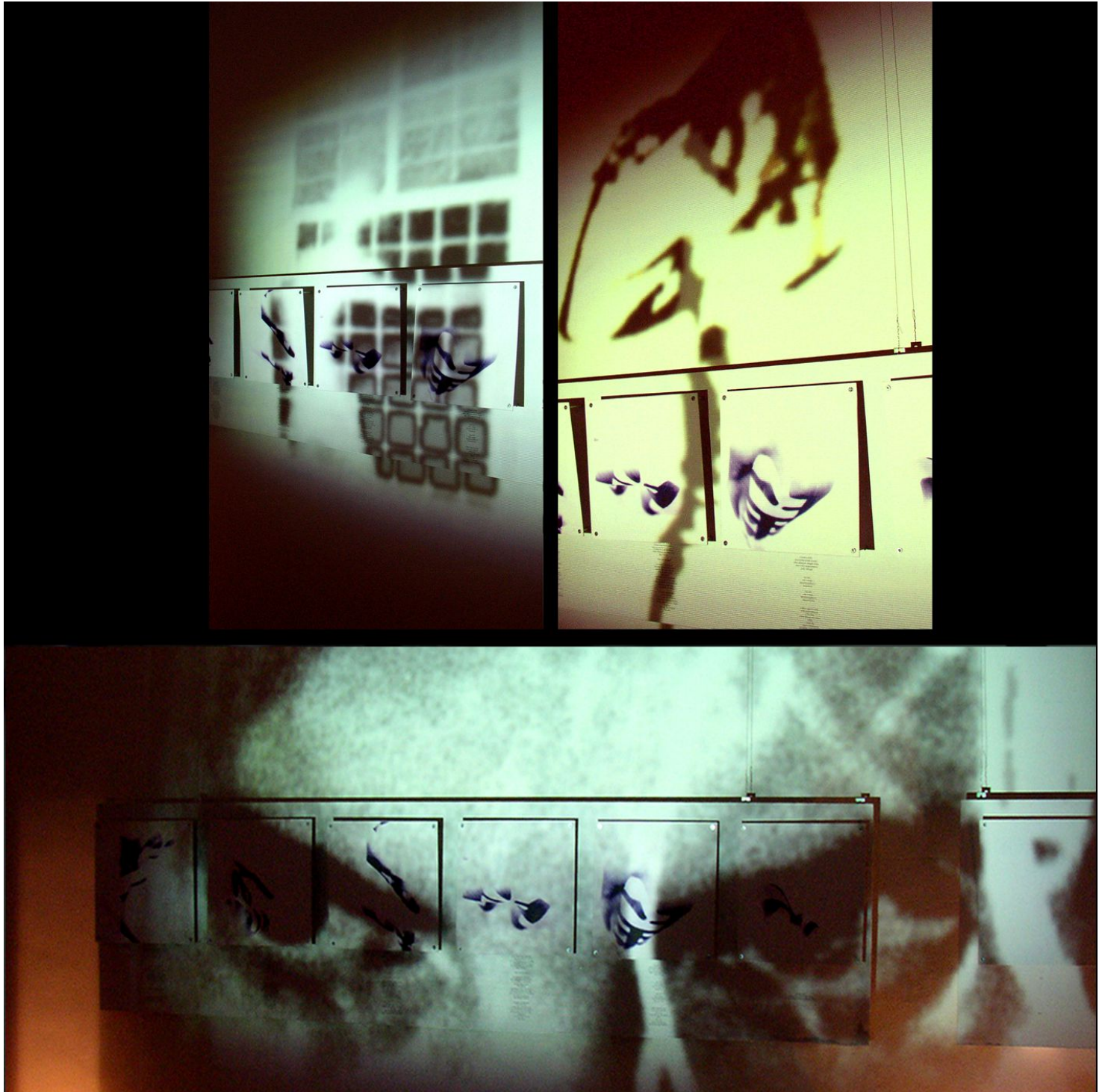
Visszakanyarodva az építészeti feladathoz, megszületik a 14 új stációjel, amelyek már a tánc és mozdulatok inspirációjából is táplálkoznak. Az általában statikus megjelenítésű stációk megelevenednek, az út nemcsak állomásokból, pillanatképekből áll, hanem újra folyamattá válik.

Az alkotási folyamat végén megszületett a terv magára a nyílás kialakítására is, így végül a tárgytervezés is részévé vált az alkotásnak.

ا
ب
ج
د
هـ
و
ز

ح
ط
ث
ج
د
هـ
و
ز

Építészet – tárgyalás

❖ Saját ház – élet vidéken

Kislányom 3 éves volt, amikor ketten, télvíz idején leköltöztünk vidékre, egy befejezetlen házba.

A vidéki életről mindenkinek egyfajta nosztalgikus kép él a fejében: a jó levegő, a kerti munka, finom ételek, madárhangok. Mégis igen kevesen szánják rá magukat, hogy az általuk áhított vidékre költözzenek...

Majdnem két évet ingáztam Budapestre, és éltem egy félig városi,- félig vidéki, rohanós életet, mire végre kiszakadtam abból a munkából, ami Pesthez kötött. A fizikai megterhelések, a rohanós élet elfedték előlem, hogy én is, mint a legtöbb itteni lakos – vidéken él egy városi életet. Egyszer csak észre kellettennem, hogy nem vidékre, hanem egy nagyobb lakóparkba költöztem, ahol a kis közért fél évente csődbe megy (hiszen mindenki hipermarketekbe jár bevásárolni) és szerencsére már a kocsmával nem próbálkoznak. Az emberek reggel beülnek az autóba – este hazaérnek. Az életük máshol zajlik, csak a szálláshelyük van itt. A szomszédok nem ismerik egymást, és már a 2 buszmegállónyi falu végéről sem gyalognak fel a közértbe, hanem inkább autóba ülnek. Feltűnt, hogy szinte csak az én kéményem füstöl télen, mivel egy időben mindenki lebontatta a kályháját, kemencéjét lévén a gáz olcsóbb, betemette a kútját, lévén, hogy az 50 kilométerre folyó Duna vezetékes vize jobb... – azóta fagyoskodnak a vályogházak falai között, valódi tűz, meleg falak hiányában.

A „kényszerpihenő” egyéb fontos történéseket is hozott, kislányomról és rólam kiderült, hogy alap-élelmiszerekre vagyunk allergiások, amelynek egy - vagy egyetlen- lehetséges gyógymódja a természetes ételek fogyasztása – azaz a gyári kerülése. Mivel a kert adott, nem volt más háta, mint belevetni magam a kertészkedésbe.

A kertünkben 2 generáció óta nem folyt semmilyen művelés, mára az egész faluban egyetlen „őslakos” műveli a kertjét, és egy-két újonnan betelepült. A faluszövet legrégebbi utcájának kertjei óriás méretűek (átlag 4000 m²) önellátásra, gazdálkodásra alkalmasak; a betelepülők többsége mégis a lakópark-sűrűségű, zsebkendőnyi földdel rendelkező telkeket veszi meg, amiben pár négyzetméternyi mintakertet ület csak- mutatóba.

Természetesen az első évek megmosolyogtatók, hiszen annyi fogalma sincs a ma emberének, - így nekem sem - hogy a répamagból kikelő kis répapalánta hogy néz ki, úgyhogy csak annak a növénynek volt esélye a kertünkben megmaradni, amelyik tartotta a szabályos sorközöket és az ágyásban bújt ki. Természetesen egészen sokáig nevelgettem többek között így parlagfű-palántákat is, amíg lassan rá nem jöttem, melyik palántát *kell*ett volna kigazolni.

Elkezdődött tehát a Valódi Vidéki Élet – azaz út az önellátás felé.

Megépült családi ház
Építészeti társszerzőségem: 50 %

A családi ház a Velencei Hegységben található dombok, völgyek között meghúzódó kis faluban, Nadapon található. Nadap és környéke természeti kincseiről nevezetes, itt található a szintezési ősjegy nem messze a Sukorói ingókövek, a Velencei tó - és körös körül erdőrengetegek. Sokak kedvenc kiránduló, vadászó, gombászó területe, emellett túrakerékpár útvonalak és tereplovas ösvények szabdalják az erdőket.

Nadap ősi település, régen egy fő utcája két oldalára épültek a házak. A fő utcában őskori régészeti leleteket is találtak. Speciális területi, domborzati elhelyezkedésnek köszönhetően, eddig elszigetelten várt a sorsára, mintegy csipkerózsika álmát aludva. A faluban fejlesztések nem történtek, a népesség kiöregedett, az egykor családokat ellátó, 4000 m²-es óriás kertek mára többnyire gondozatlanok. Furcsa, hogy közvetlen szomszédságban található Sukoróval, ahol pedig igen felkapott üdülő és lakónegyedek alakultak ki. Velence szintén regetes turistát, fürdőzőt vonz.

- **A ház átalakulása**

Mivel védett utcaképes utcába terveztem a házunkat, oldalhatáron álló tornácos parasztházként épült meg. A védett utcakép erős keretet szabott a tervezésnek. A parasztházakban a tornácról nyíló ajtók szabdaltságát és a belső folyosók kialakítását mindenképp kerülni kívántam. Ugyanúgy, mint az egymásból nyíló szobák lehetőségét. Mindezeket szem előtt tartva egy olyan –faluképbe illeszkedő- ház épült, amelyben nagy, napos belső terek és egybenyíló térkapcsolatok, galériák találhatóak. Alaprajz rendszerében áttekinthető, funkcionalitásában logikus megoldásokkal, amelyben nagy alapterülete ellenére sincs fölösleges „közlekedő”-nek hívott haszontalan tér – illeszkedve egy modern életmódhoz. Bár a mondás úgy tartja, hogy az első házat az ellenségnek építsük – egy ideig úgy gondoltam, hogy ez a mondás rám nem igaz.

A ház átalakulása valóban az életmódunk átalakulásának folyamánya volt. Mivel a városi, modern igények helyébe léptek a vidéki, gazdálkodó élet tér-igényei, átértékelődött a ház, mind a helyiségek, mind a méretek, mind a telepítés terén.

Bár - régi nevén - **éléskamrát** (a mai építési igényekkel ellentétesen) terveztem, de miután 670 befőttel megtöltöttem egy nyár alatt, az is kicsinek bizonyult, a befőtt meg kevésnek. Szerszámos, gazdasági épület, egyéb melléképületek hiányát naponta megsínylettem. Ezzel szemben a házunk pazarlóan nagyra duzzadt, egy teljesen felesleges és kihasználatlan **nappali** térrel.

Mert mi is valójában a nappali? Egy tér, ahol a napunkat, nappalunkat szívesen eltöltjük. Mi pedig a nappalt szívesebben töltjük kint, a természetben. Miért mennék be, ha kint is lehetek? Bentről az ember kifelé néz, kifelé vágyódik.

Természetesen a természettől elhatárolódott városi vendégek ugyanúgy szeretik a házat és nappaliját, vitrin mögül a kilátást, a teret; ezzel szemben mi valóságos büntetésnek éljük meg azt, ha bent kell tartózkodni, amikor kint is lehetne. Ha az ember maga állítja elő az ételt, sőt még a télről is gondoskodni próbál, hihetetlenül sok időt tölt a konyhában. Egy ilyen elfeledett „találmány”, amelyre én gondolok nosztalgiával: a nyárikonyha, vagy kertikonyha.

Nadapot területileg e két település és a hegység fogja közre, megóvva attól, hogy robbanásszerű növekedésnek induljon.

E kis falu előnyére válik a fő utca védett utcaképe, megőrizve egy kis mesebeli falu jellegét. Új utcák és építési területté nyilvánított szántók tették lehetővé, hogy elkezdődött egy betelepülési folyamat, többségében jobb módú, Budapesti munkaviszonnyal rendelkező, nagycsaládos családok költöztek ide - kihasználva a terület természeti adottságait, a falu csendjét, és az autópálya közelsége miatti naponta könnyen leküzdhető távolságot.

A védett utcakép - oldalhatáron álló hosszú parasztház- erős keretet szabott a tervezésnek.

A parasztházakban a tornácról nyíló ajtók szabdaltságát és a belső folyosók kialakítását mindenképp kerülni kívántam. Ugyan úgy, mint az egymásból nyíló szobák lehetőségét.

Mindezeket szem előtt tartva egy olyan - falu képhez illeszkedő- tornácos parasztházat terveztem, melyben hatalmas belső terek és nagyszabású térkapcsolatok, galériák találhatóak, alaprajzi rendszerében áttekinthető, funkcionalitásában logikus megoldásokkal -illeszkedve egy modern életmódhoz.

A ház két részből áll, az utcafronton, a tornácról külön bejáratú megközelíthető alkotóház került kialakításra (www.naphaz.com) ahol gyermekek és felnőttek részére alkotó foglalkozások folynak. Fürdő, wc, konyhablokk mellett az alsó szinten 2 helyiség, a galérián egy nagyobb tér áll a résztvevők rendelkezésére. A ház kert felőli része a családi ház, galérián két gyermekszobával és fürdővel, az alsó szinten egy nagy nappalival, ezzel egy térben található étkezővel és konyhával, a szülői hálóval és fürdővel.

A házon még befejező munkálatok folynak.

Észre kellett vegyem, hogy a természeti ember a természetben él. A napja legnagyobb részét kint tölti, a madarakat, fákat nem a nappali óriásablakai mögül nézi. Ha bemegy a házba, akkor elég egy kis meleg, és egy fekhely, hogy aludni tudjon, még enni is szívesebben eszik kint.

Az ember minél több időt tölt kint a természetben, annál többet akar kint tölteni. Felemelő érzés röptéről megismerni a sárgarigót, szárnyzuhogások és egyre ismerősebb neszek között az ember úgy érzi, hogy egy kicsit talán ő is része ennek a csodának.

Az az igény szint, és sterilitás, amelyet a ma embere sajátjának hisz, valójában élehetetlen és megvalósíthatatlan egy természetközeli helyen.

Ahhoz, hogy olyan sterilitást és csillogást tartsunk a házban, mint amilyent a média sugároz – folyamatosan a házat kellene ápolnunk – és minden időnként felemésztene a természetellenes antibakteriális közeg megteremtése.

A gazdálkodó élet olyan megoldandó (tervezési) kérdéseket is felvet, amelyet az ember nem tud az íróasztala mögül elképzelni. Gondolok akár a téli tüzelő behordásának problémáira, amely nem ugyanaz a mennyiség és zsugorfóliázott steril anyag, mint egy látványkandalló faszüksége, vagy a föld behordása a kertből frissen kiszedett zöldségekkel, szemben a földet sohasem látott répák konyhai feldolgozásával, vagy a cipők és papucsok folyamatos cseréje, a folyamatos átöltözés a kerti „kosz” és a steril lakás megóvása érdekében, stb.

Az előképek sajnos kikoptak – újból fel kell fedezni, meg kell tapasztalni azokat, hogy a természetes életmód egyben ésszerű és praktikus is legyen. Ha egyszer eljutunk oda, hogy természetesen élünk, akkor az ideális házuk valószínűleg jobban ahhoz a parasztházhoz fog hasonlítani, amelyben pár generációval előttünk éltek ősünk.

- **Napház**

Mivel a ház egyrészt a falu központjában található, másrészt a kertje az erdőig nyúlik, ez a két pólus határozta meg a belső térszervezést is. A falu központja felé, az utcával kommunikálva egy alkotóház kapott helyet, a ház hátsó fele pedig a magán lakrész, a kerttel, természettel van kapcsolatban. A Napháznak – Napház, Nadapi Alkotóház - keresztelt alkotóházban különböző kreatív foglalkozásoknak zajlanak, látogatók és résztvevők többnyire a nagyóvodás és kisiskolás korosztály. Az alkotóház programja között szerepel többek között a korábban bemutatott építész-műhely gyermekeknek és R.É.T. műhely is. (www.naphaz.com)

Körtálcás asztal

A dohányzóasztal amerikai dióból készült. Közepén három körkivágás található, melyek három, rogyasztott eljárással készült üvegtálat fogadnak magukba.

A tálcák cserélhetők, vidám színük könnyen a berendezett lakás színeihez igazítható.

Tölgyfabetéses bükk asztal

A közepén sliccelt asztalok egy másik példája, ahol az asztal "kihasználatlan" része teljesen kivágásra került.

Ebbe 3 különféle színű és mélységű tálka helyezhető attól függően, mit szeretnénk bele tenni.

A sekélyebb tálak kínálótálként is működhetnek a mélyebbek akár magok csíráztatásának, zöld fűszernövények telepítésének is megfelelőek.

A tölgyfabetét az asztal tömbösített elemei között, és a tálka körül fut - mintegy díszítve és szegélyezve azt.

Jin-Jang párnák

A párnák kialakításánál ergonomikus forma megalkotására törekedtem, mivel alvás során -pozíciótól függően- különböző magasságú és szélességű feltámasztás esik jól a nyaknak, vállnak fejnek. A párnát, akik csak használják - dicsérik, akár olvasásról, vagy alvásról legyen szó.

❖ **MAAK Design**

Kisgyermekkorom óta mindig terveztem, alakítottam, alkottam – bármilyen anyagból, ami éppen rendelkezésemre állt, bármit, ami a fejemben megszületett.

Művészeti pályára szülői ellenkezés miatt nem mehettem, ellenben hamar megtaláltam egy számomra is élhető kompromisszumot, elhatároztam hát, hogy építésznek tanulok, hiszen - akkor még úgy hittem – ez a hivatás ötvözi és magában foglalja a legtöbb művészetet.

Sajnos ilyen irányú elképzeléseim hamvába hunytak az egyetemen, de a próbálkozást nem adtam fel, amikor felocsúdtam a rengeteg abszolválandó tárgy özöne alól, megpróbáltam kiszemezni magamnak azokat az alkotó órákat, ahol anyagokkal, technológiákkal, különböző szakterületekkel ismerkedhetek meg.

Mindig nehezemre esett olyan ismeretanyagokat elsajátítani, amelyről nincs kézzelfogható tapasztalatom. Bennem mindig csakis az hagyott nyomot, amit magam megismertem, megfogtam, készítettem, megvalósítottam, átéltem. Ezért alakulhatott úgy, hogy az anyag alakításán keresztül szerettem és ismertem meg az építészetet és tárgyalkotást, a gyermekekkel, felnőttekkel, azaz az emberanyaggal való foglalkozáson keresztül a tanítás, önfeladás mikéntjét, és saját alkotásom megfigyelésén keresztül magát az alkotás-módszertanomat, gondolkodásmódomat.

- **MAAK Design**

Még az egyetemi évek alatt készítettem el a zanzát, egy ősi hangszeret diófából, modern köntösben. Megterveztem és megépítettem a hatszögletű elemekből álló méhsejt-bútorcsoportot, amelyet formatervezési mintaoltalom alá is vettem. Elkészítettem életem első fogas fakapcsolatát (fűzött cd tartó), és munka közben rájöttem, hogy a fa illata, megmunkálása és megmunkálásának illata –ki tudja miért? - hiányzott nekem. Közben teltek és telnek a fiókok a tervek vázlataival. Mivel baráti körömből több alkotót is ismertem, 2006-ban megszületett az az ötlet, hogy egy különleges alkotói együttműködésre hívjam össze őket.

A MAAK Design csoportot 2008-ban alapítottam iparművész és képzőművész barátaimmal. Célkitűzésem szerint a különböző iparművészeti ágak együttműködéséből esztétikusabb és praktikusabb lakberendezési tárgyak hozhatók létre, mint ezen ágak egymástól elszigetelt működésük során.

Legegyszerűbben szemlélítve más az „asztalon a váza” mint az „asztalban a váza” szituáció. A különböző ágak együttműködéséhez szükséges a kezdeti ötletektől az együttgondolkodás és a technikák, technológiák alapfokú ismerete. Néha az építésznek jutnak eszébe kerámiával kapcsolatos újítások, ugyanúgy, mint egy üvegművésznél lehetnek építő ötletei a fotózás terén. Mindez a „friss szem” és teljesen más szemléletű hozzáállásból adódik,

Hárfa cd-tartó

A cd-tartó feketére gőzölt akácból és damilhuzalból készült. A kezdeti ötlet egy olyan állócd-tartó kialakítása volt, ahol a tartószerkezet a lehető legkevesebb helyet foglalja el a bútorból így a legtöbb helyet biztosítja a cd-k számára. A posztamens szerű bútor, amely dísz tárgyak elhelyezésére is szolgál, különleges módon és ezen irányelvek szerint lett kialakítva.

A cd-tartóba 70 m damil lett oly módon befűzve -varrva-, hogy az egyik oldalról behelyezett cd-k közötti tér, a másik oldalon behelyezett cd-k tokvastagságából adódik.

A speciális fűzésnek köszönhetően a cd-k ütközésig feltámaszkodnak a damil "x"-et formáló lezárásáig. A kész mű maga inkább egy hangszerhez hasonlított, hiszen a damilok megfeszítése után, azokat megpengetve megszólalt.

A bútor különlegessége a fában található csomó melynek szép rajzolatánál és csodás mintázatánál szebb díszítést kitalálni sem lehet. Saját készítés.

Irha cd-tartó

A bútor megtervezésénél az alap gondolat az volt, hogy a cd-k állva helyezkedjenek el benne és tartószerkezet, azaz rovátkák, pálcák alkalmazása nélkül is megálljanak bárhol, ahová tesszem őket. Ezzel lehet csoportosítani témákat, zenéket úgy, hogy külön megtámasztást nem igényelnek a cd-k. Ennek szellemében készültek el az első irha-bútorok amelyben a bútor, mint egy kifordított irhakabát, belül szőrös. A puha szőrmén a cd kissé megszorul így könnyen megállítható bárhol. A bútornak pár milliméteres pontossággal kellett készülnie, hogy ezen az elven működhessen. A fotón egy megrendelésre készített irha-bútort láthatunk, ennél a változatnál az igény az volt, hogy a szőrme védje meg a bútor a karcolódásoktól. Az irha kitépőzárható, mosha

hiszen az adott szakma kitanulása nem csak tudást ad a kezünkbe, de szemléletmódunkat és újítási folyamatainkat is erősen leszabályozza – ha nem teszünk ez ellen.

A MAAK Design működésének egyik alapelve, hogy egy ötletet feldolgozunk, megvalósítunk, figyelve közben arra, hogy az anyag akarata és a véletlenek hatására a mű az elkészítés során is folyamatosan alakul, változik, így egyre kifinomultabb és tökéletesebb alkotások születhetnek.

Fontosnak tartjuk az ember léptékéhez igazodó organikus, letisztult, természetközeli formavilágot. Célunk, hogy tervezésünk során bútoraink és egyéb tárgyaink a környezet szerves részeként legyenek jelen, egyfajta személyes kapcsolatot teremtve a mindennapi környezetünkkel. A forma és a funkció viszonyát kutatjuk. A már létrehozott alkotásaink mellett megrendelők igényeivel együttműködve, az adott környezet sajátos miliőjébe tervezünk, ezzel is személyessé téve bútorainkat, kerámia tárgyainkat.

A szabványokat kerüljük. Minden ember egyedi, és megilleti őket az a tisztelet, hogy a használati tárgyai hozzájuk alkalmazkodják, és ne fordítva. Az **ember a mérték**, így a kollektív előállításánál a hasonlóságra, formahűségre törekszünk, de az egyformaságra nem. A formaalkotásnál mintául szolgálnak a vitorlások, hajók letisztult szépsége és lényegre törése, (pl. hajóbútorok) és a természet legősibb formai képződményei is.

A születő művet nagyban befolyásolja a természeti anyag mibenléte, ezért a természet-érzékeny filozófiában született művek egyedi és utánozhatatlanok. Csak a bemutatott mintadarabok kaphatók, és miután elkeltek, csak rendelésre készítünk belőlük újat. Ennek két oka van: egyrészt nem kívánunk a szükségesnél többet elvenni a természettől (raktáron felhalmozni) másrészt a kapcsolatfelvétel során, még jobban a megrendelő ízléséhez tudjuk alakítani a kiválasztott prototípust, ezzel egy tényleges, személyes kapcsolatot kialakítva a tárgy és a használója között.

A www.maak.hu oldalon megtalálhatók a korábbi alkotások.

- **Tárgyalkotás-elemzés**

Természetesen kész ötletekkel és tervekkel fogtam hozzá egy-egy kisbútor megvalósításához. Azonban hamar be kellett látnom, hogy tapasztalatok híján a rajzok csak rajzok maradnak az asztalfióknak – csak nagy vonalakban alkalmasak az ötlet kommunikálására, mert az irányítást átveszi az anyag: az anyag formálhatósága, viselkedése, alakíthatósága és minden jellemzője, aminek ismerete nélkül hiába álmodok – úgy, abban a formában nem megvalósítható.

A műhelymunka így egy laboratóriummá változott, ahol kísérleteket folytattam a bútorokkal és ők pedig velem. Rá kellett jönnöm, hogy a megmunkálás során nekem is alakulnom kell. Minél inkább figyelni tudtam arra, hogy maga az anyag (általában diófa) mivé alakulna és minél kevesebb bosszúsággal fogadtam a tudatlanságomból fakadó hibákat – annál meglepettebben vettem észre, hogy a *véletlenek* végül egy olyan alkotást szültek, amit

Zen-kert asztal

A Só-design egy újabb alkotása a Himalájai kristálysó felhasználásával készült dohányzóasztal. Az asztal kerete, vaskos lábai kertidőből készültek.

Egy homokfúvott üveglap alatt a világítást helyeztem el. Az üveglapra kerül a kristálysó, és szigetek formálásához különböző méretű kristálysótömbök.

Az asztal teteje egy edzett üveglap, amely védi a sót a beszennyeződéstől, másrészt a különleges látvány teljes mértékben érvényesülni tud.

A kristálysó átvilágítva melegen izzó lávához hasonlít, otthonos meleget sugározva, miközben a só pozitív élettani hatásai is érvényesülhetnek.

Az egyik alapgondolat, hogy a jótékony hatású sót, minél nagyobb felületen alkalmazva emeljem be a lakókörnyezetbe.

A másik fő gondolat - egy olyan, mindig változó és alakítható bútor megalkotása, melynek kialakítása - a zen kertekéhez hasonlóan - türelmet, nyugalmat harmóniát kíván.

Mindezek együtteséből született ez az alkotás.

történetesen az én kezeim formáltak ki. Éppen ezért egyre nagyobb kíváncsisággal, mintegy kívülállóként figyeltem a tárgyak alakulását, és ezért érzem úgy, hogy a legkiforrottabb alkotások mintha nem is az én műveim lennének, csak rajtam keresztül születhettek meg.

A csodák ismét megjelentek, annak köszönhetően, hogy háttérbe húzódtam, és szinte csak figyeltem, hogy hogyan bontakozik ki egy-egy tárgy.

Az anyagtársítások és formatársítások ugyanígy születtek – sajnos az emberekkel való együttműködési kísérlet nem úgy alakult, ahogyan terveztem. Itt nem működött a visszahúzó, háttérből figyelő, mindenki egy és egyenlő – rendszer. Egy idő múlva kapitány nélküli hajónak tűnhettünk. De ez már egy másik történet.

A fotókon látható alkotások saját ötletek, saját készítések és szellemi termékek. Nem kívántam többet foglalkozni a tárgyak mintaoltalomba vétetésével, hiszen azóta a méhsejt-hatszögbútorom is megjelent a piacon más neve alatt– és a következőkben felsorolt tárgyaim közül is találkoztam már máshol. Amit biztosan tudok, hogy én nem szemezgetek mások munkáiból. Az engem nem visz előre és örömet sem ad.

1 - mart cd-tartó

2 - kenyér-kő

A MAAK Design csoportot 2008-ban alapítottam iparművész és képzőművész barátaimmal. Céltűzésem szerint a különböző iparművészeti ágak együttműködéséből esztétikusabb és praktikusabb lakberendezési tárgyak hozhatók létre, mint ezen ágak egymástól elszigetelt működésük során.

Legegyszerűbben szemléltetve más az "asztalon a váza" mint az "asztalban a váza" szituáció.

A különböző ágak együttműködéséhez szükséges a kezdeti ötlettől az együttgondolkodás és a technikák, technológiák alapfokú ismerete.

Néha az építészek jutnak eszébe kerámiával kapcsolatos újítások, ugyan úgy, mint egy üvegművészek lehetnek építő ötletei a fotózás terén.

Mindez a "friss szem" és teljesen más szemléletű hozzáállásból adódik, hiszen az adott szakma kitanulása nem csak tudást ad a kezünkbe, de szemléletmódunkat és újítási folyamatainkat is erősen leszabályozza - ha nem teszünk ez ellen.

A mesterműnek kiemelt 7 mű saját alkotásaim közül, valók, melyek ezen szemlélet szerint készültek.

Célom volt a különböző anyagok és technikák ötvözése ugyan úgy, mint akár a funkciók ötvözése mindemellett tárgykészítésem egy nagyon letisztult, sallangtól mentes esztétikai hozzáállást követ, melyet Wabi-sabi sorozatnak neveztem el.

A japán Wabi-sabi szó jelentése: a valóság szépsége a maga tökéletlen, természetes, múlandó voltában.

„A wabi-sabi egy élet minőség, egy filozófiai irányzat, egy szépség idea, de mindenekelőtt egy belső tapasztalat, amely megváltoztatja az utat és segít megélni a pillanatot, megtalálni a harmóniát a leghétköznapibb rítusainkban is.” (Leonard Koren)

Természetesen ehhez az irányzathoz nem kellene ilyen messzire menni, hiszen ez a gyökere a mi ősi, népi tárgykészítésünknek is, a különbség csupán annyi, hogy míg ez nálunk a népművészet muzeális, porosodó szintjén maradt, Japánban újra és szinte töretlen reneszánszát éli.

❖ Wabi-sabi bútorok

„A wabi-sabi egy élet minőség, egy filozófiai irányzat, egy szépség idea, de mindenekelőtt egy belső tapasztalat, amely megváltoztatja az utat és segít megélni a pillanatot, megtalálni a harmóniát a leghétköznapibb rítusainkban is.” (Leonard Koren)

- **Wabi-sabi**

A mesterműnek kiemelt 7 mű olyan alkotásaim közül valók, melyek ezen szemlélet szerint készültek. Céлом volt különböző anyagok és technikák ötvözése ugyanúgy, mint akár a funkciók ötvözése mindemellett tárgyalkotásom egy nagyon letisztult, sallangtól mentes esztétikai hozzáállást követ, melyet Wabi-sabi sorozatnak neveztem el. A Japán Wabi-sabi szó jelentése: *a valóság szépsége a maga tökéletlen, természetes, múlandó voltában.*

Természetesen ehhez az irányzathoz, életérzéshez nem kellene ilyen messzire menni, hiszen ez a gyökere a mi ősi, népi tárgyalkotásainknak is, a különbség csupán annyi, hogy míg ez nálunk a népművészet muzeális, porosodó szintjén maradt, Japánban újra töretlen reneszánszát éli.

A fa élő anyag. Ezt szem előtt tartva a belőle készült bútor során átalakul, de ugyanúgy élő, lélegző anyag marad. Az élő anyag hajlamai jelentősen befolyásolják a végleges mű mibenlétét. A hibáit nem rejtem el, a csomók, lyukak, féreg-rágta járatok is a bútor részét képezhetik, ha az így is betöltheti eredeti funkcióját. Nem kozmetikázok. Kerülöm a minthát. A **hiba** néha különleges jelleget ad a bútornak, szexepillé válhat. Odavonzza az ember szemét, és minél többet figyel, annál több **szépséget** vél felfedezni benne.

Mindenekelőtt a látszó, legősbibb, legegyszerűbb kapcsolatokat alkalmaztam. A bútor látszó szerkezete szintén hozzátesz a tárgy szépségéhez. Törekedtem az anyagfolytonosságra és arra, hogy egy bútor, egy fából legyen. Törekedtem a kézi munkára, minél kevesebb gépi erőt használva. A kézi munka lassabb, több figyelmet kíván a munka során így sokkal erősebb kapcsolat alakul ki az alkotó és az alkotás között. A véletlenek így kaphatnak jellegformáló szerepet, új ötletek is csak így születhetnek: az alkotó kezében az alkotással. A **figyelem** szeretet. Minden bútor, alkotás egyszeri és egyedi.

Amikor természetes anyagokkal dolgozunk, igyekszünk a természet adta értékeket, különlegességeket észrevenni, esetleg hangsúlyozni, ezzel még jobban felhívni a figyelmet a természet adta utánozhatatlan jelenségekre, melynek remélhetőleg mi is részei vagyunk. Hiba, mint olyan, nem létezik, csak eltérő különbségek, különlegességek vannak. A "hiba" egy felénk fordított tükör, hisz nincsen tökéletes, csak a tökéletesség felé haladó. A "hibák" adják a természet szülte dolgok utánozhatatlan szépségét, jelleget és jellemet hoznak az elidegenített világunkba.

Geta-pad

A Fise Galériában nyíló - Cipőbútor kiállításra készítettem ezt az alkotást. A kiállítást Zaboeva Anna cipőtervetővel közösen hoztuk létre.

A **Geta-pad** koncepciója az volt, hogy a fatalpú fapapucsot a természetes közegéből emeljük ki, úgy, hogy a pad, amire ráülünk a papucsot felvenni maga a papucs tárolója is egyben.

Az amerikai dió különleges színei és a háncs alatti héj megtartása fokozza a természetközelséget.

4 - geta-pad

A Japán tisztaságra sterilítésre ad választ az a fricska, hogy akár a cipőnk talpáról is ehetünk - azaz ha fordítva helyezük vissza a papucsot, akkor annak talpa tálalóként használható.

5 - zanza

Zanza

A zanza eredete egy ősi, afrikai pengetős hangszer az idiofon hangszerek családjába tartozik, mely szerint rugalmas szilárd testük rezgése révén hoznak létre hangokat.

A zanzát magyarul ujjzongorának is hívják.

Pengetős hangszer, melynek rezonátor doboza egy üreges test volt, akár kókusz, vagy tők, cserép.

A nyelvek fémből vagy fából, bambuszból is készültek.

A pengető nyelvek egy vonalon kerültek rögzítésre a rezonátor testhez, és különböző hosszúságuk révén adtak ki más és más hangokat.

Az általam készített zanza egy kísérlet ennek a működésnek megfordítására.

A diófára rögzített bambusznyelvek azonos hosszúságúak, a rezgésük változatosságát a nyelv alatt feltámasztott kavicsok adják.

A rezonátor doboz maga a diólap - hosszanti síp szerű lyukak elhelyezésével a nyelvek alatt.

- **Tapasztalatok**

A wabi-sabi sorozat 7 művének mindegyikén fellelhető az az alkotói hozzáállás, miszerint maga az alkotás – jelen esetben egy csodálatos faanyag tulajdonságai előtt fejet hajtva – nem próbál a természet szépségei fölé kerekedni, hanem annak szépségét kiemelve, a használatát oly módon formázni, amely során maga a természeti elem – talált tárgy - a lehető legkevesebbet módosul.

A wabi-sabi bútorok sokat tanítottak egy alázatosabb, - az egót és magát megmutatni akaró művész attrakcióhajhászásával szembeni - természetesebb alkotói hozzáállásra.

Az egyszerűséget vállalni is és megtalálni is nehéz volt. Akár ha a felületkezelésre gondolok, mennyi problémát vetett fel az, hogy megszoktuk a gyári esztétikumot, a gépi tökéletességet, tükörlakk felületeket, és én azt a szintet egy nem steril műhelyben, ecsettel való felhordással nem tudtam reprodukálni.

Törekedtem arra, hogy egy bútor egy fából készüljön. Azaz egy fatörzs szeleteiből, de méginkább egy kétcolos anyagból próbáltam kiszabni a bútort. Ebből az anyagfolytonosságból egy nyugalmat árasztó rend született (mert cd-tartó) amivel nem találkozhatunk a mai bútoroknál, pedig a laminálás bármit lehetővé tesz.

A boltokban kapható, hányaveti módon összedobált famintázatú bútorok, elemek idegességet, összecsapottságot, kellemetlen vibrálást adnak a szemnek. Természetesen ennek megfigyelése már azután történt, miután az egyanyagos bútoraim megszülettek.

Egy idő után az ember színre, szagra, tapintásra megismeri a fákat, amelyekkel már dolgozott. Érdekes, hogy tulajdonságaikat, jellemüket élő faként és fűrészárúként is megtartják. A sorozathoz választott faanyag a dió lett. Diófa alatt ülve érezhetjük milyen illatot, nyugalmat áraszt, milyen sima, bőrszerű a törzsének tapintása – és ezeket a tulajdonságait bútoranyagként is továbbörökíti. Olajos, könnyen kezelhető, kezes, szelíd fa.

A középben "sliccelt" asztalok (**3 tálkás asztal**) kialakítása mögött a következő gondolat húzódik: Az asztalok közepe - mind a dohányzóasztal, mind az étkezőasztal esetében- aktív használat szempontjából kihasználatlan. A passzív használat során pedig itt gyűlnek meg a különféle kacatok, kütyük - ezek mennyisége és minősége háztartásonként változik. Ha már az asztal közepére torlódnak egyéb használati tárgyaink - ennek a halmaznak kívántam esztétikusabb megjelenést illetve tárolást biztosítani.

Étkezőasztal esetében különleges látvány az asztal közepén futó snidling-mező...

Mindkét asztal egy diófa szeletből készült. Ennek a fának - méreteiből adódóan - egyetlen szelete elegendő egy dohányzóasztal, vagy laptop-asztal kialakításához.

A **kezes asztal** szépségét egy különleges természeti képződmény - egy önmagába tekeredő forma adja, amelynek mintázata egy tökéletes emberi kezet formáz. Laptop asztalként való használatakor erre a fa-kézre támaszkodik fel a csuklónk, megkönnyítve annak tartását az egér használata közben.

A wabi-sabi sorozat 7 művének mindegyikén fellelhető az az alkotói hozzáállás, miszerint maga az alkotás - jelen esetben egy csodálatos fa-anyag tulajdonságai előtt fejet hajtva - nem próbál a természet szépségei fölé kerekedni, hanem annak szépségeit kiemelve, a használatát oly módon formázza, amely során maga a természeti elem - talált tárgy - a lehető legkevesebbet módosul. A wabi-sabi alkotások sokat tanítottak egy alázatosabb, -az egót és a magát megmutatni akaró művészt attrakcióhajhászásával szembeni-, természetesebb alkotói hozzáállásra.

6 - 3 tálkás asztal

7 - kezes asztal

Tánc és harc

*Az én szótáramban táncolni annyi, mint akár egyedül, akár zene nélkül, pusztán belső indíttatásra, természetesen és tudatosan, gondoktól és gondolatoktól mentesen hagyni mozdulataink töretlen áramlását. **Jel-** en lenni.*

Táncolj így és észreveszed, hogy nehéz. Hogy a táncodnak testi, lelki gátak szabnak határt.

❖ Előzmények

• Útkeresés

A kezdeti társas,- és versenytánc iránti vonzalmam egy pillanat alatt lecseréltem, amint megismerkedtem a kortárs tánc különböző irányzataival.

A klasszikus balett természetesen nem sajátítható el egy bizonyos kor után tökéletesen, de éreztem is, hogy annak mozdulatai, természetellenes kecsessége olyan mesterkéeltséget kívánna tőlem, amitől idegenkedtem. Később rátaláltam a Budapest Tánciskolára, Goli Tánchelyre, ahol alapfokú kortárs táncképzésen vettem részt. Hód Adrienn kortárs tánc órái és személyének mindig vidám kisugárzása, komoly szaktudása mély benyomást tett rám. Abban az időben rengeteget kísérletezett, koreografált így az órák – legnagyobb örömömrre – a fárasztó technikák mellett sokszor alkotóműhellyé változtak, beszivárgott a táncórák alkotó folyamatába a kimondott szó, az írás, a rajz, az improvizáció. *(Tánc, mint felszabadult játék.)*

Graham technikát László Mónikától tanultam. Humora, önuralma, mértani precizitású testtudatossága szintén meghatározó volt számomra, főleg, miután megtudtam, hogy építész - megértettem, hogy a teste, mozdulatai fölötti uralom és kontrol ebből az építészeti, elemző hozzáállásból születhetett. A test - mint építészeti, vagy szerkezet és a mozdulat, mint szerkesztés segített abban, hogy a táncot kívülről éljem át - mintegy megfigyelőként, saját határaink tágítva. *(Tánc, mint építészeti.)*

Meg kell említem még tanítóim közül Berger Gyulát, akinél Testbarát kompozíciót és mozgásimprovizációt tanultam, *(Tánc, mint kísérlet)* és Goda Gábort, akivel építészeti és táncszínházi műhelymunkában vettem részt és akitől kontakt táncot tanultam *(Tánc, mint határaink feltérképezése)*

- **Testtudatosság**

A testtudatosság előhívja a tudatosságot, és fordítva. A testtudatosság egy sokkal erősebb, mélyebben rögzülő tudatosság, mint bármely más. Tudjuk jól, hogyha az ember egyszer megtanult biciklizni, eltelhet 20 év is kerékpározás nélkül, mégis ha újra ráül, különösebb gond nélkül ott folytathatja, ahol anno abbahagyta.

Az agyunk egy egészen elfeledett kis zugát tornáztatjuk, amikor egy mozgássort, egy mozdulatsort tanulunk meg. Az emberek túlnyomó részének mégis nehézséget okoz akár egy percnyi mozgássor elsajátítása és a későbbiekben való felidézése. Ez egy olyan agytorna, amely áldásos hatásairól csak az mesélhet, aki próbálta már. Sokkal könnyebben mérhető és ellenőrizhető egy mozdulatsor elsajátítása, mint egyébként a tudatosság eléréséhez való bármely más technikák.

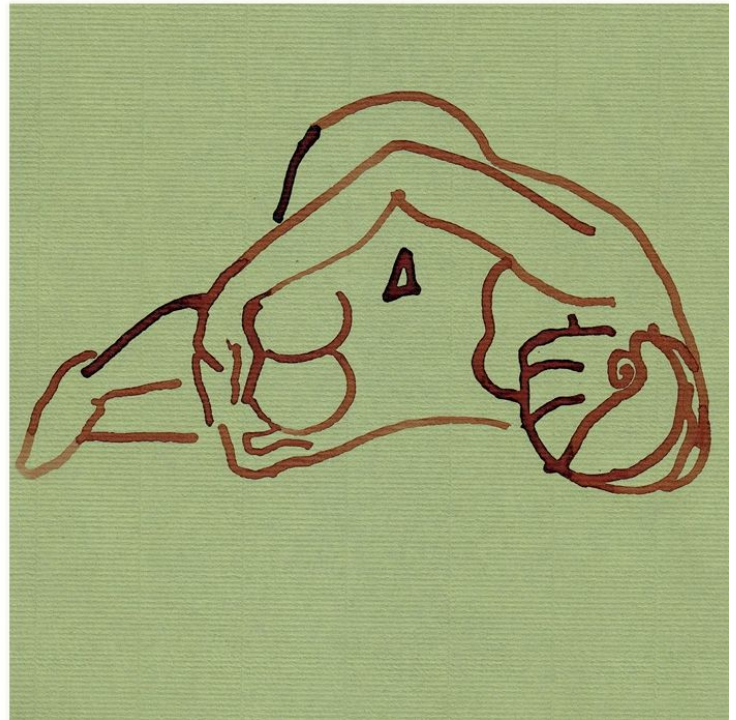
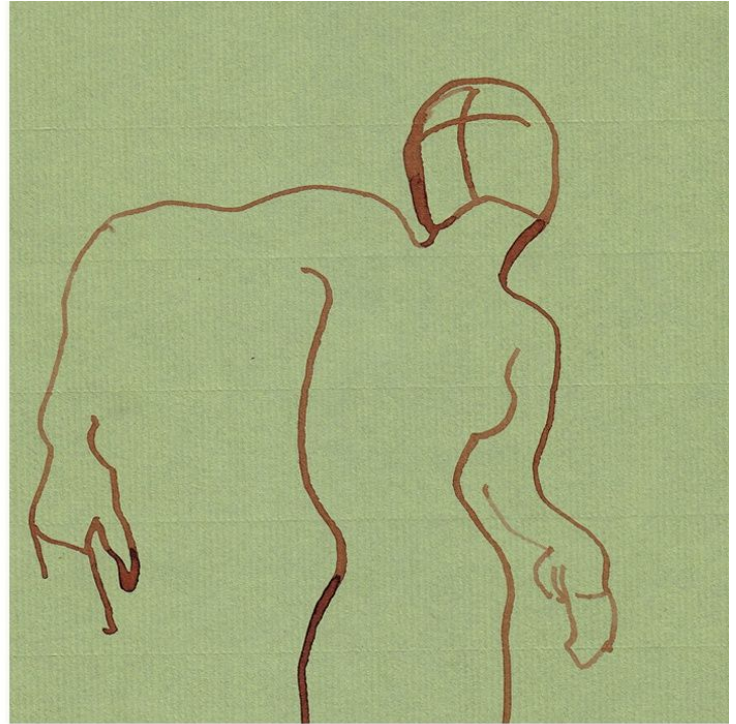
A testtudatosságot edzeni lehet.

Ha sarkítva szeretnék fogalmazni: fizikai edzéssel az ember szellemi tudatosságához juthat.

Természetesen mivel minden mozgás, ezért minden magában rejti a tánc lehetőségét. Egy nagyon szép kísérlet, amit bárki megpróbálhat, saját hétköznapi mozgásának tudatos figyelése. Akár egy percig, akár egy napon keresztül. A figyelemmel kísért mozdulat minősége megváltozik és ettől a ponttól kezdve akár táncnak is nevezhetnénk.

Első tapasztalatom ebben a témában számomra lesújtó volt. Észre kellett vegyem, hogy annyi figyelmet szentelek a hétköznapi mozdulataimnak, amit a szükséges minimum megkövetel. Egy mozdulat, vagy mozgássor rekonstrukciója során csak a kiindulási nyugvópontra, a mozdulat sebességétől függően a köztes tetőzési pontra és cél nyugvópontjára tudtam csak visszaemlékezni. Mint ahogyan 3 pont meghatároz egy ívet, a mozdulat sebessége, és az ív csúcspontja - mint egy grafikon - tökéletesen kirajzolja a mozdulat töretlen ívét, de a figyelmem folytonosság helyett csak a 3 képkockára szorítkozik.

Egy táncosnővel közösen készültünk egy olyan előadásra, amelynek témáját a házimunka, az asszonyi teendők szolgáltatták – egy lakás keretein belül. A darabra készülvén számtalanszor figyeltem úgy magam a konyhában, mintha előadáson lennék, és az egyébként ezerszer elgyakorolt, elhasználdott munka-elemek új energiával töltődtek fel – minden sallang és plusz mozdulat nélkül - a tevékenység tánccá vált. Ezen elemek *felhasználásával, absztrahálásával és sematizálásával* pedig egy sajátos *tánc-nyelvet* építettünk fel.

- **Kortárs sémák**

Vannak „tisztá” táncok, melyek bizonyos felismerhető stílusjegyekre: technikákra, irányokra, testtartásra, kontrakcióra, nyújtásokra épülnek. Ezek elsajátítása ahhoz hasonlatos, mint amikor egy ember egy idegen nyelvet tanul. Bizonyos nehézségekbe ütközik, de mivel egy stílus egység, - hiszen egy-egy névadó táncos kutatásából születtek - a tánc nyelvezete belátható időn belül elsajátítható.

Ma azonban annyi stílus van, ahány táncos. Vannak bizonyos tövek, melyeket illő ismerni, és amelyek alapot szolgáltatnak a stílusok virágzásának is, de az is megesik, hogy van, ki ezek ismerete nélkül be-blattolhatja magát egy táncelőadásra. Jellemző, hogy bizonyos látvány-elemeket főleg az akrobatikusabbakat, mindenki alkalmaz – független, hogy milyen tőről erednek, a mozdulatok többi része pedig a tanító saját (vagy tanult) mozgásmintáiból adódik. Ebből következik, hogy a kortárs tánc tanulás legtöbbször nem más, mint a tanító mozgásmintáival való azonosulás. Van, kinek csak erős akcentussal sikerül elsajátítani a sajátos nyelvezetet, de van, aki tökéletes tükörképe lesz mesterének. Kérdés, hogy kinek mi a célja, akár a tanítással, akár a tanulásal. De az biztos, hogy bizonyos alapok és saját határaik feltérképezése nélkül a tanulók csak ügyes klónok lesznek.

- **Az érintés hatalma**

Életem első találkozása a kontakt technikával szerencsésen alakult, nyitottan, kíváncsian vártam az óra kezdetét. Úgy adódott, hogy az óra során egy férfival táncoltam. Sosem tapasztaltam eddig, hogy egy táncból ennyi mindent meg lehet ismerni egy emberből. Úgy éreztem, hogy a tánc, ami köztünk megszületett, mindent elmesélt róla és rólam, többet megtudtam, mint amennyit évek alatti együttéléssel megtudhattam volna. Tudtam, mennyire önző, hogyan szeret, mennyire figyelmes, gyengéd, vagy erőszakos. Úgy adódott, hogy egy idő után kialakult az az ősi kör, és mi annak közepén találtuk magunkat.

Később még a nevét sem kérdeztem meg. Nem beszélünk. A szó hamisan csengett volna.

Az érintés hatalma, két ember egymásra figyelése ebben a világban egyre erősebb, hiszen sok szülő még a gyereket sem öleli meg, pedig az az egyik legerősebb szeretet-kapocs. Rengetegen úgy nőnek fel, hogy nem ismerik az ölelés, mint köszöntés, vagy mint búcsúzás (és mint szerelem) hihetetlen erejét, hatalmát és energiacserejét.

- **A tánc, mint önkifejezés**

Azonban ha a kontakt technikával egy kontakt improvizációs fesztiválon találkoztam volna először, sosem tudtam volna toleráns lenni ezzel a tánc-önkifejezési móddal.

Mivel a tánc önkifejezés, ezért veszélyes, hogy vállalható-e, hiszen tökéletes bepillantást nyerünk a táncos lelkiállapotába, gondolataiba.

Egy ilyen improvizációs fesztivál külső szemlélőnek olyan, mintha bepillantást nyerne a pokol 7. bugyrába, ahol az elkárhozott romlott lelkek tekergőzése, buja vonaglása tárul elé az ördögök kemencéjében. Vörös izzás, perverzió, őrület.

Az érintés – hatalom. És az érintésre kiéhezett emberek, mint a hiénák meg is jelennek minden ilyen alkalommal az ilyen eseményeken. A tánc magja szép, a kommunikáció szép, a romlottságot csak a romlottak tudják belevinni – és ez kikerülhetetlen.

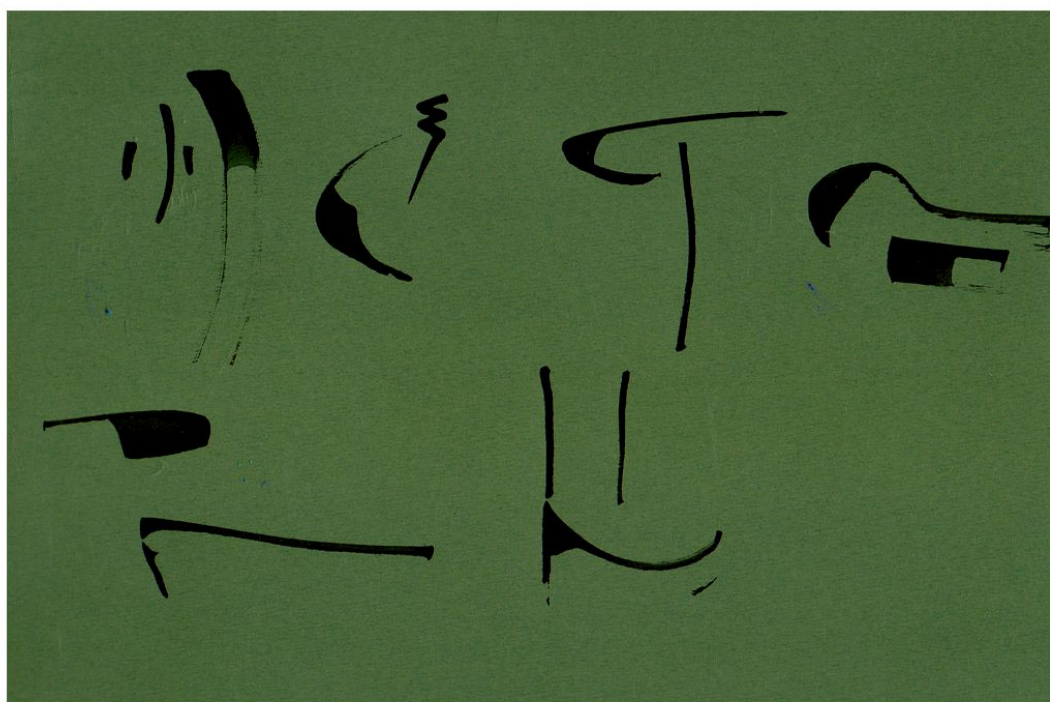
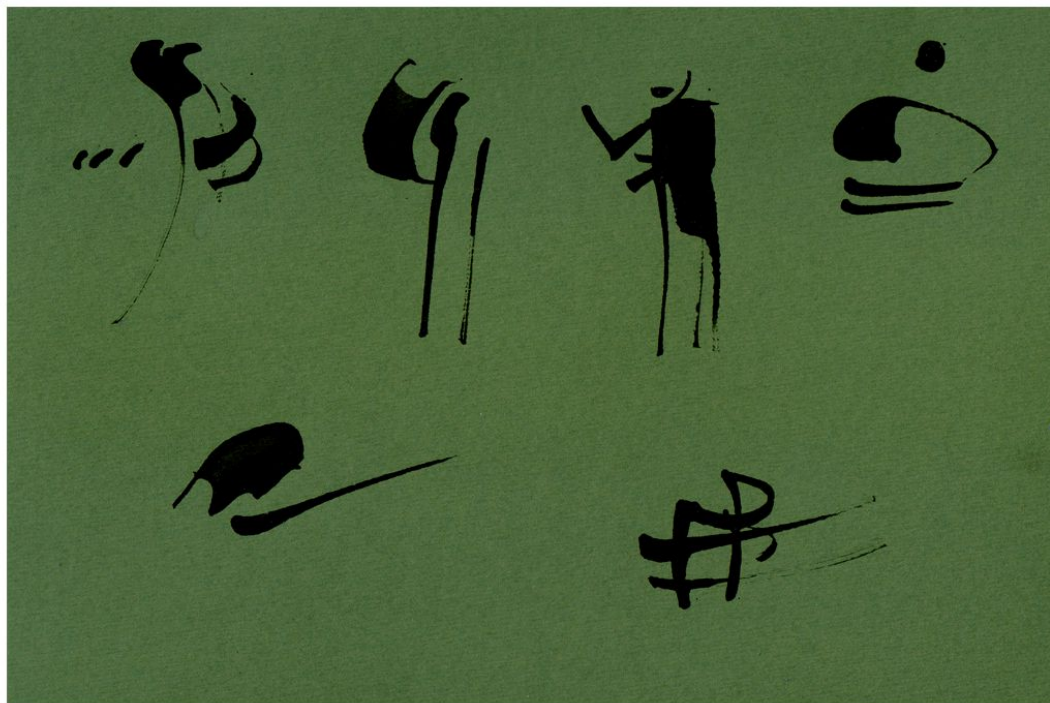
Ugyanezen okból - tudom, nem sokan vagyunk ilyenek - de én kimegyek az előadásról, a moziból, a színházból, a zajzenei koncertről, a kontakt fesztiválról ... amikor azt látom, hogy ez nem tartozik rám. Engem más perverziója nem érdekel. És legfőképp – nem akarok a körfalban állni, és jelenlétemmel támogatni más beteges világnézetét. Beteg a világ – betegek a táncok is. Mi értelme még több neurotikus ember neurózisát magunkba szívni? A színpadra - és bennünk - is csend kéne. És ébredés.

- **Harcművészetek**

A keleti harcművészetek közül a Tai Ji-vel és a Hajlékony Munka Stílusával ismerkedtem meg. Ezen harcművészetek mellett kínai **kalligráfiával** is foglalkoztam, ahol a tanítók olyan egyezőségekre hívták fel a figyelmem az ecsetvonások és a harcmozdulatok terén, aminek nyomán elindultam magam is e sajátos kapcsolatok felkutatására.

A Tai Ji lassúságával és koncentrált, tudatos mozdulatsorával mutat utat a tanulóknak. Ez a mozgásstílus az én nyelvezetemben inkább tánc volt, mint harc. Lassúságát azonban ellenpontoszni igyekeztem, hiszen mozgásigényemet a kezdetekben nem fedte le. Így alakult, hogy a Tai Ji mellé a Capoeirát választottam kiegészítésül, amely egy igen dinamikus, robbanékony és akrobatikus harc (harci tánc). A capoeira az elmélyültség helyett elsőként az aktív figyelmet és reakciókészséget követeli meg, emellett ősisége, nyers harca, közösségi „rítusai” tették teljes egészé számomra e két, egymástól igen messze álló harcművészetet.

A városból vidékre költözéssel a távoli harcművészetek is kicserélődtek. Helyébe léptek az ősi, magyar gyökerek: a természet, a ló és az íj.

❖ R.É.T. Műhely

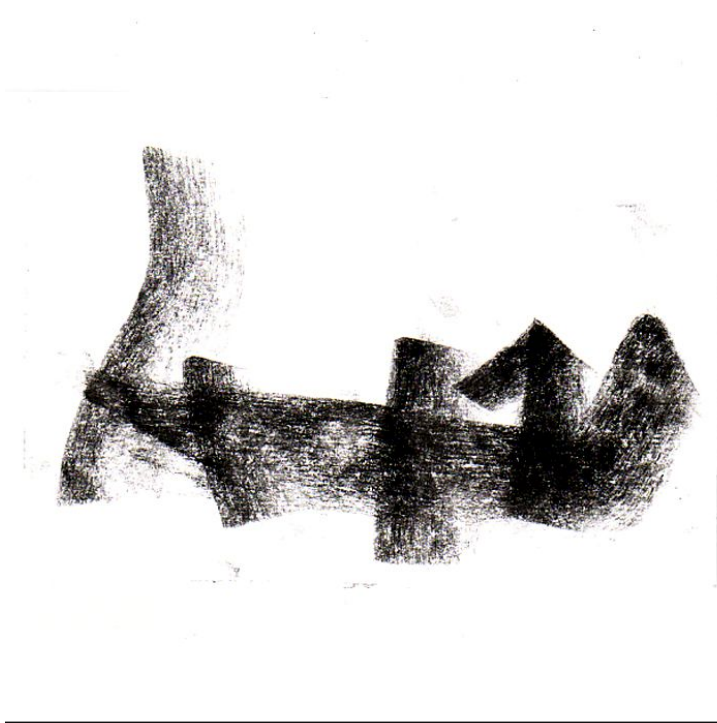
Mivel az építészeti tanulmányaim mellett képeztem magam kortárs tánc különböző területein is, az építészetben, a rajzban és a táncban fellelhető hasonlóságok és megfeleltethetőségek gondolata kezdett el foglalkoztatni. Észrevettem, hogy számos, kortárs táncban alkalmazott alkotó technika alkalmazható például az építészeti tervezésben is, vagy a szabad rajzalakítás vonatkozatható a tánc megalkotására is. Az egyetemi évek alatt a művészeti tudományos diákköri munkáim (TDK) is ezen a kutatási területen belül zajlottak. A munkáim minden évben első díjazással, rektori különdíjjal, illetve országos 2. díjjal lettek díjazva.

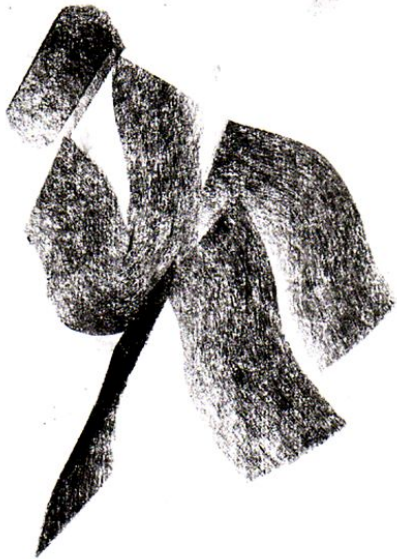
Kíváncsi voltam, hogy nem táncoló építészek, a nem építész táncosok és a minkét területtől messze állók, hogyan vonhatók be ezen alkotási területekre? Vajon hogyan hat rájuk ez az integrált alkotási folyamat? Igyekeztem egy olyan feladatstruktúrát összeállítani, ami bárki számára is lépésről lépésre teljesíthető, így vonva bele mélyebben a résztvevőket a tánc és improvizációs feladatok megértésébe és megélésébe.

2002-ben egy olyan kísérleti műhelymunkát indítottam el, amelyben a kép és a tánc határait feszegetjük azokon a tapasztalatokon elindulva, amellyel már egy ideje foglalkoztam. Kezdetben a BME Építészmérnöki Karán és az R-klubban, majd a Trafó - Kortárs Művészetek Házában tartottam ennek folytatásaként 5 x 5 órás intenzív műhelymunkát ebben a témában, érdeklődő felnőtteknek.

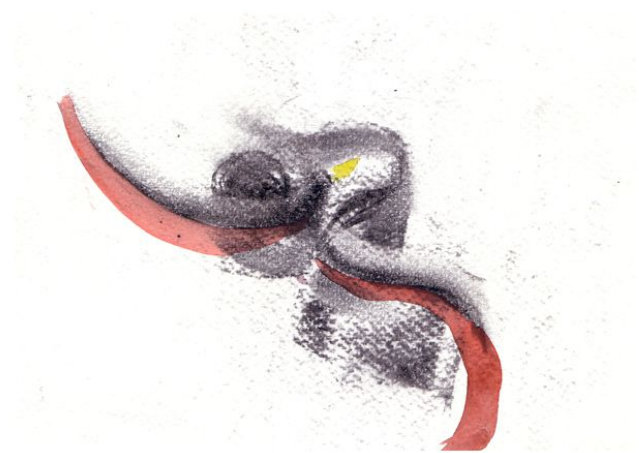
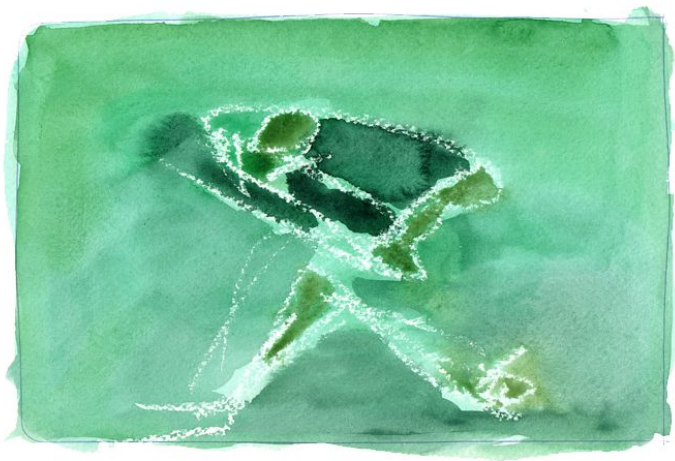
A R.É.T. műhelyben foglalkoztunk többek között a tér érzékelésével, különböző sebességek gyakorlatával, egyéni és csoportos alkotási feladatokkal, alap koreografálási feladatokkal, mozgás-improvizációval. Segítségként használtuk a sűrítést, a haiku írást, érzékszervek kirekesztését, fokozott érzékelés fejlesztését. Rajztechnikában többek között statikus ábrázolásokat, a lendületes krokikat, bélyegképeket, útvonalképeket, színeket, hangulatábrákat, csukott szemes festést, táncjelek megalkotását, árnyékábrákat próbáltuk ki. A kurzusra járók tapasztalatai szerint jótékonyan hatott rájuk és alkotásaikra ez a különleges alkotói hozzáállás.

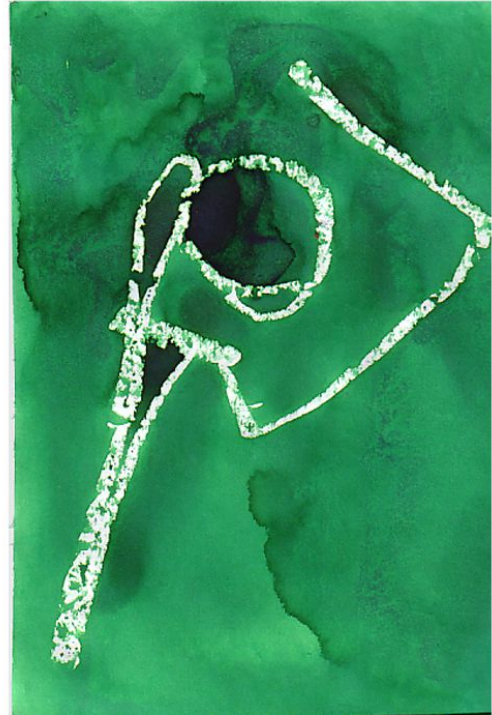
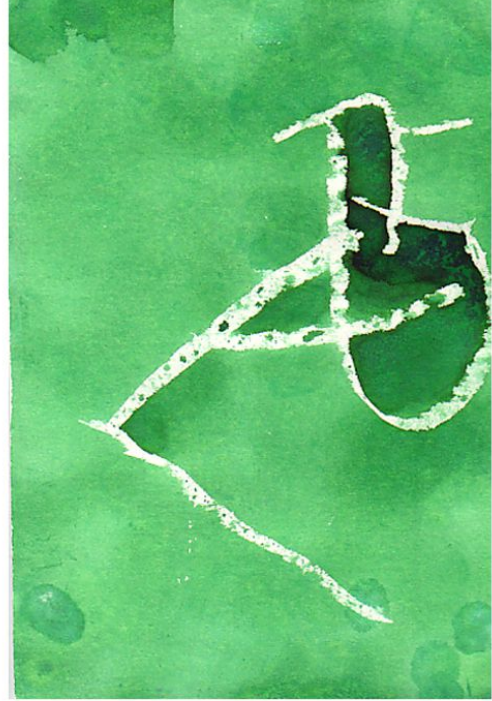
A következőkben ezekből mutatok be egy kis válogatást a kurzuson készült művekből.

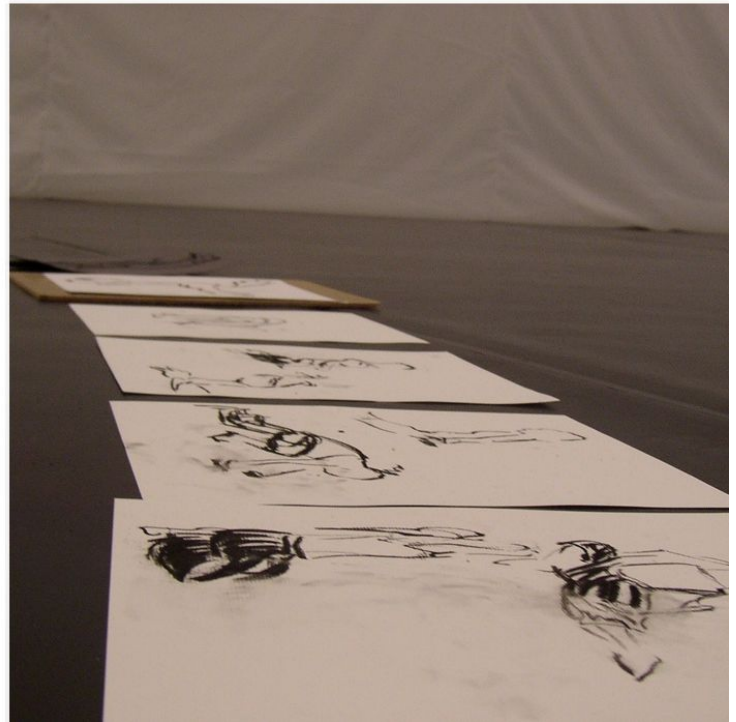

❖ KAMU – Kortárs Alkotó Műhely

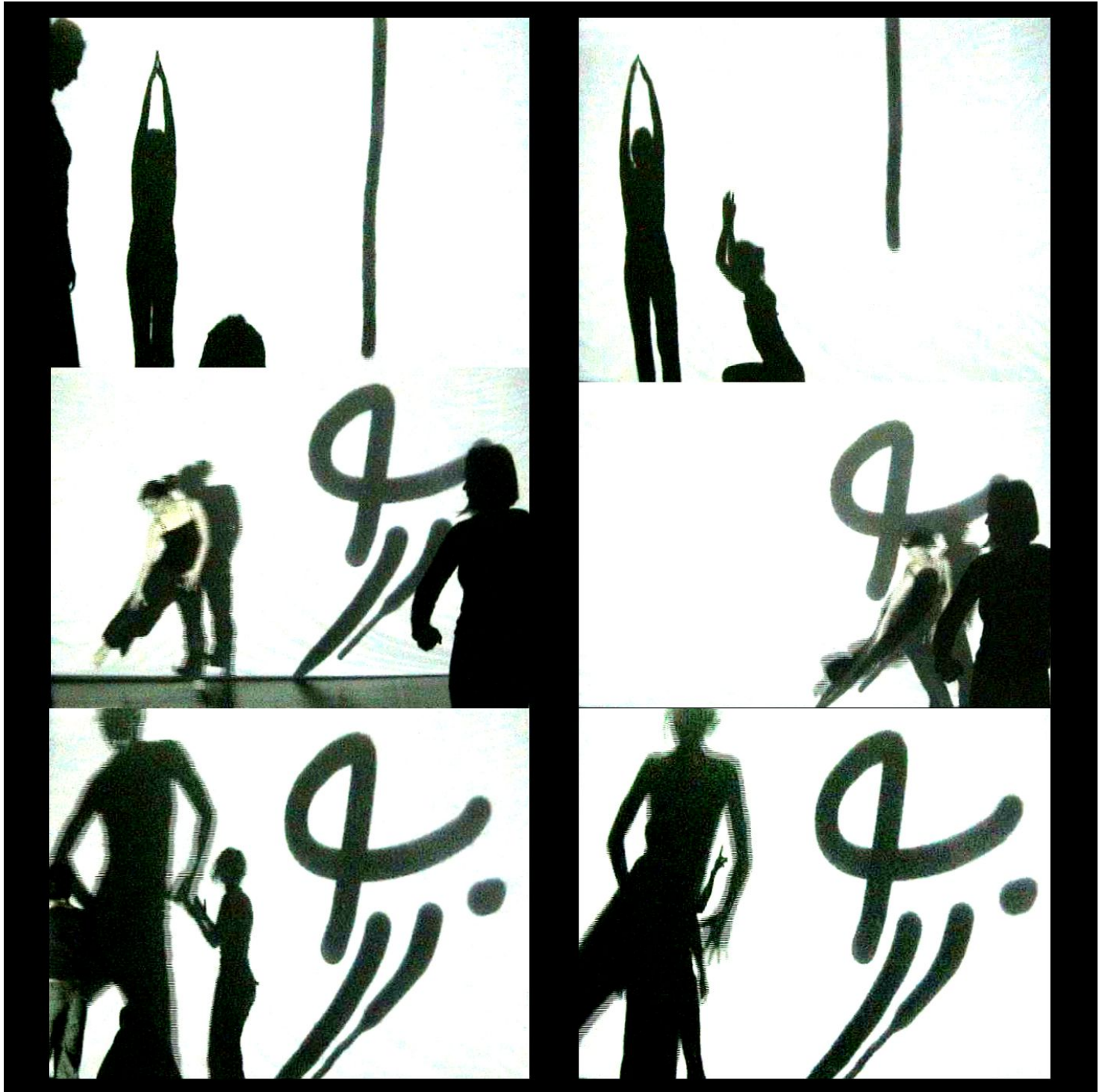
2006 tavaszán lehetőségem nyílt a Trafó Kortárs Művészetek Házában egy kutató workshop sorozat megrendezésére KAMU – Kortárs Alkotó Műhely néven. A workshop sorozat 5 alkalmat foglalt magában, havonta egy alkalommal került megrendezésre az 5 órás műhelymunka, amely a tánc és a rajz fő kutatási területeit járta be különböző témák és meghívott előadók segítségével.

A témák között szerepelt a:

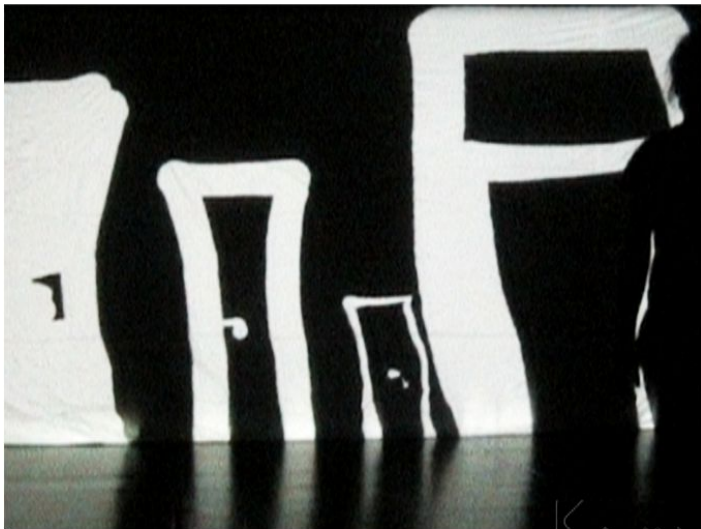
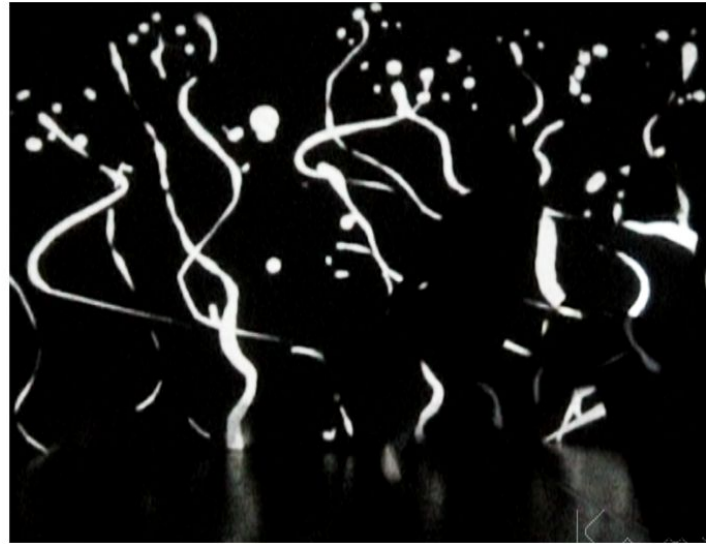
- rajz, mint mozdulat – mozdulat, mint rajz
- 2D – 3D, azaz mozdulataink kétdimenziós vetületei
- a vetített tér
- a virtuális tér
- a tánc és építészet

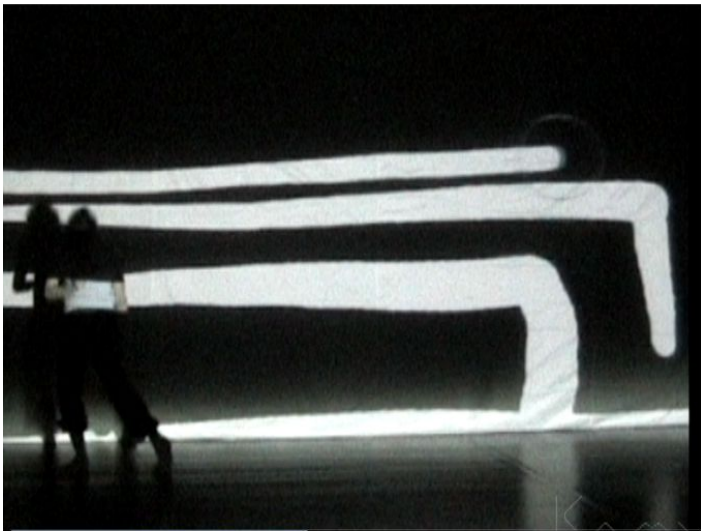
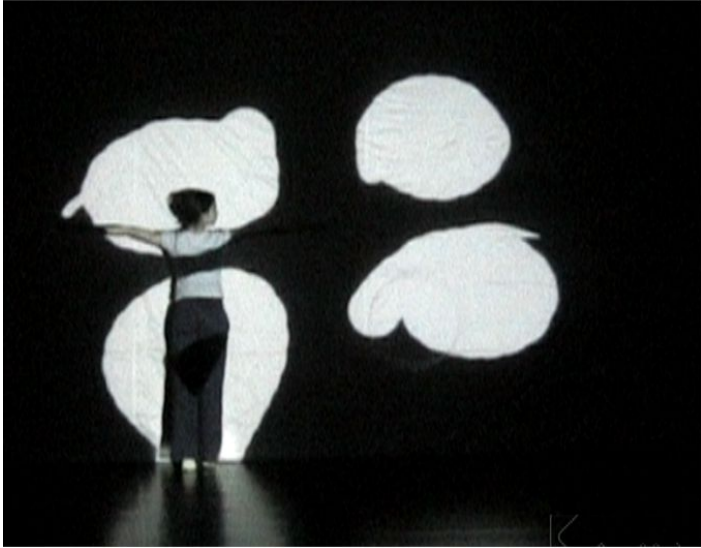
A műhelymunka során – lehetőségeink függvényében – egy projektorral, kamerával, és egyszerű fényekkel dolgoztunk. A képeket egy nagyméretű vászonra vetítettük. A témák bár lépésről lépésre egymásra épültek, de mindegyik alkalom önállóan is értelmezhető, élvezhető volt. A kezdetekben a vonal iránya és sebessége generált kis koreográfiákat, majd ugyanezt a technikát megfordítva kis koreográfiák megalkotása után mintegy szimultán festettük a háttérjelenetet a rögtönzött előadásokhoz. Később a vonalak és képek megszületését megalimentam, illetve absztrakt vetített terekkel dolgoztunk. Szintén vizsgáltuk ezek egymásrahatását, ellenpontozását. A virtuális tér témában már vetített animációk jelentek meg, amelyben a táncos szerepét vizsgáltuk, hogyan hat a valódi test és a virtuális tér együttese. A tánc és építészet témájához a Neufert katalógus egyes ábrái kerültek háttérvetítésre. Ennek a sajátos hangulatnak és a táncosokra, résztvevőkre gyakorolt hatása szintén nagyon érdekes képi és táncalkotásokat szült.

A következőkben az első két műhelymunkán készült fotókból mutatok be pár képkockát.

10. Mellékletek

Szakmai önéletrajz

Személyes adatok

Név: Bedécs-Hajas Veronika Ágnes
Lánykori név: Hajas Veronika Ágnes
Született: 1978.02.19. Sopron
Lakcím: 8097 Nadap, Haladás út 47.
Telefon: 06-20-4484-282
e-mail: hajasagi@gmail.com, hajasagi@maak.hu

Tanulmányok

2008. Abszolutórium
2005-től DLA képzés a BME Építészmérnöki karán, Rajzi tsz.
2005. Diploma, Budapesti Műszaki Egyetem, Építészmérnöki kar
2001.02-től Milánói féléves szakmai ösztöndíj, Bovisa, design-szak
2000 Tér és Mozgás kurzus, Sebestény Ferencnél
2000.08-től Akvarell Balogh István festőművésznél
2000.02-től Vegyes technikák, Szép rajz, Nemes Gábor festőművésznél
1999.08-től Alakrajz, művészeti grafika Zalakovács József képzőművésznél
1998.07. Visegrádi építész alkotótábor
1997.08-től BME Építészmérnöki kar
1997.02-től Fővárosi Diákösztöndíj
1995-től Dési Huber képzőművészeti iskola, alakrajz, mintázás
1993-től Vegyes technikák, festészet Kopócsi Judit festőművésznőnél
1997. Francia-Magyar kéttannyelvű érettségi
1992-1997. Kölcsey Ferenc Francia Kéttannyelvű Gimnázium, Budapest
1984-1992. Általános Iskola, Sopron

Kiállítások, pályázatok - képzőművészet, építészet

2010 Csoportos kiállítás a SOKSZEM Vizuális Művészeti alapítványban
2009.08.18. PLEASE-MAAK kiállítás a FISE Galériában, Budapest. Divatfotó, cipőbútor, egyedi cipők.
2009.02.13. MAAK design - JELEK című kiállítása a MÉSZ (Magyar Építőművészek Szövetsége) székházban, Budapest. Alkotások a wabi-sabi jegyében.
2009 Kések háza című táncszínházi darab, díszlettervezés, rendező: Gold Bea
2008. Katinyi mártírok emlékműve, nyílt építészeti tervpályázat, Nemes Gábor építésszel. Részvétel.

2008. Tiszaaplár, Földvár rekonstrukció. Szobor házak. Építészeti tervpályázat a Doktori iskola szervezésében, Szász György szobrással, kiemelt megvételt nyert.
- 2008.08. MAAK-design kiállítás, Kisbútorok, lakberendezési tárgyak. Komárom, Monostori Erőd (www.maak.hu)
- 2007.06.02. Második önálló kiállítás IÚT-II címmel, Rajzos napló – 365 akvarell és grafika (www.lut.hu) Komárom, Monostori Erőd
- 2006.04.15. Első önálló kiállítás IÚT címmel. Stációsorozat és Fehér képek. Fotók, grafikák. Komárom, Monostori Erőd.
- 2006 Pannonhalma Főapátság fogadóépülete, Nyílt építészeti tervpályázat Nemes Gábor építésszel. Részvétel.
2005. Budapesti 56-os emlékmű, nyílt tervpályázat, Nemes Gábor építésszel. Részvétel.
2005. Szentendre, Castrum-rekonstrukció ötletpályázat, Pankasz Gábor építészmérnökkel, megvételt nyert
2005. Visegrád, építészeti városrendezési tervpályázat, harmadik helyezés, Nemes Gábor építészmérnökkel. Kiállítás a Visegrádi Vár dísztermében.
- 2004 Telc-i rajzi tanszéki egyhetes tanulmányút. Az ott készült rajzok kiállítása a rajzi tanszéken.
2004. OTDK, Országos Képzőművészeti TDK, Párakövételek, harmadik helyezés
2004. OTDK, Országos Képzőművészeti TDK, Fehér képek, harmadik helyezés
2004. Képzőművészeti TDK, első helyezés, rektori díj, Fehér képek címmel.
Stációk, mint fény-jelek absztrakt formáinak megjelenése az emberi testen.
2004. Árgyéus királyfi és kukoricalány című, gyermekeknek szóló táncdarab díszletének tervezése és kivitelezése.
Előadások a Merlin színházban és az L1 stúdióban. Rendező: Berger Gyula.
2003. Képzőművészeti TDK, első helyezés, Minden dolgok mértéke címmel. Fotók páraképekről.
2002. Internetes kiállítás, Egy napló 2000-2001 címmel. (www.lut.hu)
2002. Esztergom, hajó kikötő állomás országos és titkos építészeti pályázat második helyezés, Nemes Gábor építészmérnökkel
2002. A díjazott pályaművek kiállítása, Esztergom, hajómúzeum
2000. Kopaszi-gát, városépítészeti tervezési feladat (BME), Budapest főépítésze által díjazott terv, 1. helyezés.
2000. Less architecture more ethics hallgatói tervpályázat, kiemelt helyezés, Wasinghton. Téma: városi holt terek újraértelmezése. Urbanisztika tsz, féléves terv.
1999. Demonstrációs rajz a: Valóság, gondolat, rajz című könyvben, rajzi tsz.

Tréningek, workshopok, előadások

- 2003 Az illuzionista című táncművészeti darabban való részvétel, M.Kecskés András vezetése alatt, Nemzeti Táncszínház. Előadó.
- 2001 Sebestény Ferenc Tér és Mozgás kurzusán való részvétel, mint táncos, alkotótárs. (Artus színház, R-klub)
- 2000 Sebestény Ferenc Tér és Mozgás kurzusán való részvétel. (Artus színház, R-klub)
- 2001 Einstein álmok, Artus színház. Rendező Goda Gábor, térinstalláció Sebestény Ferenc. Táncszínházi műhelymunkában való részvétel, előadó.
- 2001-től Graham tánctechnikák, László Mónika vezetésével, Trafó
- 2000 Workshop a Dogtroupe holland színházi társulattal, előadás és munkabemutató az Artus színházban. Téma: a videoművészet, mozgásszínház és képzőművészet integrálása rövid performanszok létrehozásával.
- 2000 -tól Testbarát kompozíció és mozgásimprovizáció Berger Gyula vezetésével, Trafó
- 2000 Kortárs tánc különleges városi helyszíneken, a Műhely Alapítvány által kiírt pályázat, első helyezés. A busz, mint különleges városi tér, sajátos viselkedési és mozgásrendszere adott valós alapot a tánc és előadás nyelvezetének.
Előadás a 105-ös típusú városi buszon, „Buszozni jó” címmel.
- 2000 Workshop a Teatro PoEtico Popolare Viaggante, olasz utazószínházzal. Téma: a mozgásszínház és különböző képzőművészeti kifejezőeszközök együttes alkalmazása, kipróbálása rövid munkabemutatókon keresztül. Előadás és munkabemutató a szegedi régi zsinagógában.

1997 -től Budapest Tánciskola növendéke, Hód Adrienn vezetése alatt, Goli tánchely

Munkahelyek, oktatás és szakmai gyakorlatok

- 2014- Munkahely: MAAK Design Kft., oktatás, arculattervezés, tárgyalás, építészet.
2015 Napház alkotóműhely, Építészműhely gyermekeknek, *A Bábeli zűrzavar* címmel.
2014 Napház alkotóműhely, Építészműhely gyermekeknek, *A Fehér bolygó lakói* címmel.
2013 Napház alkotóműhely, Építészműhely gyermekeknek, *Az én házam* címmel.
2012 Napház alkotóműhely, Építészműhely gyermekeknek: *TV Maci műhely* címmel.
2011- Napház alkotóműhely, Táncterápia és gyermek tánc címmel
2011- Napház, Nadapi Alkotóház létrehozása, ahol építészeti, rajzi, kreatív foglalkozásokat, illetve táncórákat tartok főleg gyerekek részére. (www.naphaz.com)
2012- Budapesti Műszaki Egyetem, Rajzi és Formaismereti tanszék, Drawing 8, Identity design című tárgy oktatása
2012- Budapesti Műszaki Egyetem, Rajzi és Formaismereti tanszék, Drawing 8, Interieur design című tárgy oktatása
2005-2012 Budapesti Műszaki Egyetem, Rajzi és Formaismereti tanszék, Space and light választható tantárgy oktatása, gyakorlatvezető
2005-2012 Budapesti Műszaki Egyetem, Rajzi és Formaismereti tanszék, Identity design választható tantárgy oktatása, gyakorlatvezető
2005-2012 Budapesti Műszaki Egyetem, Rajzi és Formaismereti tanszék, Design Skill tantárgy oktatása
2005-2012 Budapesti Műszaki Egyetem, Rajzi és Formaismereti tanszék, Structures – textures választható tantárgy oktatása, gyakorlatvezető
2005- Budapesti Műszaki Egyetem, Rajzi és Formaismereti tanszék, Felvételi előkészítő tanfolyamok Nemes Gábor építészmérnökkel
2005- Budapesti Műszaki Egyetem, Rajzi és Formaismereti tanszék, Lámpa tervezés, tárgyalási tantárgy oktatása, gyakorlatvezető
2005 KAMU, Kortárs Alkotó Műhely vezetése. 5 alkalmas, 8-8 órás műhelymunka vezetése a Trafó- Kortárs Művészetek Házában a Műhely Alapítvány szervezésében. Témák, a rajz, az építészet és a tánc kapcsolata, vetített, virtuális tér, építészet és tánc, kontra-Neufert.
2002-2005 Rajz és Tánc kurzus vezetése, Helyszínek: R-klub, Artus színház, Trafó, Kortárs Művészetek háza. Téma: a kortárs és improvizatív tánc és a rajz nyújtotta lehetőségeket ötvözzük: hol kisebb koreográfiák szolgálatába állítjuk a már elkészült képeket, hol a tánc, ismétlődő mozdulatok a modellek a képek létrehozásához.
2010-2012. Common Purpose Magyarország Egyesület, irodavezető
2009-2010. Vonnak Építéstudió, építész munkatárs
2008. MAAK design csoport megalapítása, www.maak.hu
2005-től Budapesti Műszaki Egyetem, Építészmérnöki Kar, Rajzi tsz. szakoktató
2000-től Szakmai gyakorlatok, építészeti pályázatok Nemes Gábor építésszel
1999. Szakmai Gyakorlat és tervpályázat tervezés és feldolgozás Kruppa Gábor építészmérnöknel
1998. Szakmai Gyakorlat és tervpályázat tervezés és feldolgozás Golda János építészmérnöknel

Nyelvek

- Angol* Alapfok
Francia 1997 Francia-Magyar kéttannyelvű érettségi, C-típusú nyelvvizsga, középfok
Olasz C-típusú nyelvvizsga, középfok

Egyéb

- 2013- Kassai Lovasíjász iskolai tanulmányok, Nagy törzs
2012- Csellóművészeti tanulmányok, Mester: Nemes József csellóművész
Zeneismeret: furulya, zongora
Sport: Keleti harcművészet, tánc

Műjegyzék

Megépült munkák, alkotások

- 2009 Kécek háza című táncszínházi darab, díszlettervezés, rendező: Gold Bea
2005- Maak Design alkotások. Több, mint 100 önálló alkotás, köztük kisbútorok, cd-tartók, dohányzóasztalok, lámpák, párnák, textilművek, lakberendezési kiegészítők, szobrok, grafikák.
2005. Megépült családi ház, Nadap, Szabó László építésmérnökkel. Társszerzőség 50%.
2004. Árgyéhus királyfi és kukoricalány című, gyermekeknek szóló táncdarab díszletének tervezése és kivitelezése. Előadások a Merlin színházban és az L1 stúdióban.
2004 Családi ház, Páty. Nemes Gábor építésmérnökkel.

Pályázatok, tervek

2008. Katinyi mártírok emlékműve, nyílt építészeti tervpályázat, Nemes Gábor építésszel. Részvétel.
2008. Tiszaaplár, Földvár rekonstrukció. Szobor házak. Építészeti tervpályázat a Doktori iskola szervezésében, Szász György szobrással, kiemelt megvételt nyert.
2006. Pannonhalma Főapátság fogadóépülete, Nyílt építészeti tervpályázat Nemes Gábor építésszel. Részvétel.
2005. Budapesti 56-os emlékmű, nyílt tervpályázat, Nemes Gábor építésszel. Részvétel.
2005. Szentendre, Castrum-rekonstrukció ötletpályázat, Pankasz Gábor építésmérnökkel, megvételt nyert
2005. Visegrád, építészeti városrendezési tervpályázat, harmadik helyezés, Nemes Gábor építésmérnökkel. Kiállítás a Visegrádi Vár dísztermében.
2003 Környei posta, nyílt építészeti tervpályázat, Nemes Gáborral. Részvétel.
2002. Esztergom, hajókikötő állomás országos és titkos építészeti pályázat második helyezés, Nemes Gábor építésmérnökkel
2000. Kopaszi-gát, városépítészeti tervezési feladat (BME), Budapest főépítésze által díjazott terv, 1. helyezés.
2000. Less architecture more ethics hallgatói tervpályázat, kiemelt helyezés, Wasinghton. Téma: városi holt terek újraértelmezése. Urbanisztika tsz, féléves terv.
2000 Kortárs tánc különleges városi helyszíneken, a Műhely Alapítvány által kiírt pályázat, első helyezés. A busz, mint különleges városi tér, sajátos viselkedési és mozgásrendszere adott valós alapot a tánc és előadás nyelvezetének. Előadás 105-ös típusú városi buszon, Buszozni jó címmel.

Kiállítások

- 2010 Csoportos kiállítás a SOKSZEM Vizuális Művészeti alapítványban
2009.08.18. PLEASE-MAAK kiállítás a FISE Galériában, Budapest. Divatfotó, cipőbútor, egyedi cipők.
2009.02.13. MAAK design - JELEK című kiállítása a MÉSZ (Magyar Építőművészek Szövetsége) székházban, Budapest. Alkotások a wabi-sabi jegyében.
2008.08. MAAK-design kiállítás, Komárom, Monostori Erőd (www.maak.hu)
2007.06.02. Második önálló kiállítás IÚT-II címmel, Rajzos napló – 365 akvarell és grafika (www.lut.hu) Komárom, Monostori Erőd
2006.04.15. Első önálló kiállítás IÚT címmel. Stációsorozat és Fehér képek. Fotók, grafikák. Komárom, Monostori Erőd.
2005 Visegrád, építészeti városrendezési tervpályázat kiállítása a Visegrádi Vár dísztermében.
2004 Telc-i rajzi tanszéki egyhetes tanulmányút. Az ott készült rajzok kiállítása a rajzi tanszéken.
2002 Internetes kiállítás, Egy napló 2000-2001 címmel. (www.lut.hu)
2002 Esztergom, hajókikötő állomás országos és titkos építészeti pályázat . A díjazott pályaművek kiállítása, Esztergom, hajómúzeum.

Alkotóművészet

2004. OTDK, Országos Képzőművészeti TDK, Párakövületek, harmadik helyezés
2004. OTDK, Országos Képzőművészeti TDK, Fehér képek, harmadik helyezés
2004. Képzőművészeti TDK, első helyezés, rektori díj, Fehér képek címmel.
Stációk, mint fény-jelek absztrakt formáinak megjelenése az emberi testen.
2003. Képzőművészeti TDK, első helyezés, Minden dolgok mértéke címmel. Fotók páraképekről.
2002. Internetes kiállítás, Egy napló 2000-2001 címmel. (www.lut.hu)
1999. Demonstrációs rajz a : Valóság, gondolat, rajz című könyvben, rajzi tsz.

Alkotóműhelyek (általam vezetett program alapján)

- 2013 Napház alkotótábor, Építészműhely gyermekeknek címmel.
2012 Napház alkotótábor, TV Maci műhely címmel, építészeti foglalkozás gyermekeknek
2011- Napház alkotótábor, Táncterápia és gyermek tánc címmel
2011- Napház, Nadapi Alkotóház létrehozása, ahol építészeti, rajzi, kreatív foglalkozásokat, illetve táncórákat tartok főleg gyerekek részére. (www.naphaz.com)
2005 KAMU, Kortárs Alkotó Műhely vezetése. 5 alkalmas, 8-8 órás műhelymunka vezetése a Trafó- Kortárs Művészetek Házában a Műhely Alapítvány szervezésében. Témák, a tánc és a rajz kapcsolata, vetített, virtuális tér, építészet és tánc, kontra-Neufert.
2002-2005 RÉT, azaz Rajz – Építészet - Tánc kurzus vezetése. Téma: a kortárs és improvizatív tánc és a rajz nyújtotta lehetőségeket ötvözzük: hol kisebb koreográfiák szolgálatába állítjuk a már elkészült képeket, hol a tánc, ismétlődő mozdulatok a modellek a képek létrehozásához. Helyszínek: R-klub, Artus színház, Trafó, Kortárs Művészetek háza

Hivatkozási lista

- Tértműves internetes portál, Magyar Belsőépítészet, iparművészet, lakberendezés szakmai portálja :
<http://archiv.termuves.hu/?q=en/tervezo/maak-design-hajas-agi> Letöltés ideje: 2014.03.20
- Octogon, Architecture and Design magazin, 77. lapszám, 2010/4 Farsang Barbara rovata, Min dolgozik? címmel, interjú.
- Cipőbútorok? Wabi-sabi divat! címmel cikk a hg.hu portálon
<http://hg.hu/cikkek/design/7301-cipobutorok-wabi-sabi-divat> Letöltés ideje: 2014.03.20
- Interjú az archtv-ben, moderátor: Kopeczky Lajos
<http://archtv.hu/video/jelek-%E2%80%93-maak-design-csoport-kiallitasa>
- Megjelenés a 'Magyar design' c. könyvsorozat első kötetében, (Magyar formatervezés 2000 -2012), amely a 21. század első évtizedében aktív formatervezőit és az ebben az időszakban készült alkotásait mutatja be.
Slézia József (2014) Kortárs Magyar Formatervezés 2000-2013, Designtrend Kiadói Kft. , Budapest

Nyilatkozat

-BME DHSZ 10.fej. 16. par. (6) a) pontja szerint-

Alulírott Bedécs-Hajas Veronika Ágnes nyiltkozom, hogy a doktori disszertáció önálló munkám, benne az irodalmi hivatkozások egyértelműek és teljesek. Minden olyan részt, amelyet szó szerint, vagy azonos tartalomban, de átfogalmazva más forrásból átvettem, egyértelműen, a forrás megadásával megjelöltem.

Hozzájárulok a doktori értekezésem interneten történő nyilvánosságra hoztalához korlátozás nélkül, de eseti hozzájárulásommal.

.....
Bedécs- Hajas Veronika Ágnes

Nadap, 2016.04.12.

Nyilatkozat

-BME DHSZ 10.fej. 16. par. (6) b) pontja szerint-

Alulírott Bedécs-Hajas Veronika Ágnes nyilatkozom, hogy nincs folyamatban ugyanezen tudományágban doktori fokozatszerzési eljárásom, illetve fokozatszerzési eljárásra való jelentkezésemet két éven belül nem utasították el, illetve két éven belül nem volt sikertelenül zárult doktori védésem.

.....
Bedécs -Hajas Veronika Ágnes

Nadap, 2016.04.12.